

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนบ้านจิวศิริราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานความรู้และเป็นแนวทางการดำเนินการวิจัย ดังจะได้นำเสนอตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. การพัฒนาบุคลากร
2. การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
3. การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
4. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
5. บริบทของโรงเรียนบ้านจิวศิริราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากร นับว่าเป็นภารกิจหลักของแต่ละหน่วยที่ต้องดำเนินการ เพราะบุคลากรในหน่วยงานเป็นตัวจักรที่สำคัญที่จะขับเคลื่อนให้การทำงาน ในหน่วยงาน ให้ประสบความสำเร็จยิ่งที่จะส่งผลให้ผลผลิตต่างๆ ขององค์กรมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม

1. ความหมายของการพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากร คือ การเพิ่มประสิทธิภาพด้านทักษะ ความชำนาญ ในการทำงาน ตลอดจนปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคลากรทุกระดับให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การเพิ่มประสิทธิภาพบุคลากรสามารถทำได้ด้วยวิธีการฝึกอบรม ศึกษาดูงาน ฯลฯ เพื่อบุคลากร นั้นๆ จะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ และมุ่งไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร มีนักการศึกษาและนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการพัฒนาบุคลากรไว้ ดังต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2552, หน้า 461-462) อธิบายว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง การให้การศึกษาในอันที่จะส่งเสริมความรู้ ความสามารถ ความถนัด และทักษะแก่บุคลากร ทั้งนี้มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาศักยภาพของคนในองค์กรให้สามารถ ปฏิบัติหน้าที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบได้ดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านความรู้ความสามารถ ความชำนาญและ ประสบการณ์ นอกจากนี้การพัฒนาบุคลากรยังมีความหมายที่จะพัฒนาทัศนคติหรือเจตคติ ของการปฏิบัติงานให้เป็นไปในทางที่ดี มีกำลังใจในการทำงาน และมีความคิดที่จะปรับปรุง การปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น

ยนต์ ชุ่มจิต (2553, หน้า 30) กล่าวว่า การพัฒนาครู คือ การดำเนินงาน ที่พยายามจะเสริมสร้างให้ครูมีความรู้ ความสามารถมีทักษะในการสอนและการทำงาน มีเจตคติ ที่ดีในการทำงานและต่อวิชาชีพครู รวมถึงมีบุคลิกภาพและคุณธรรมของความเป็นครูที่ดีด้วย

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2556, หน้า 116) ได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนา บุคลากร ไว้ว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะของ บุคลากรในองค์กร เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

กัลยารัตน์ ธีระธนชัยกุล (2557, หน้า 147) ได้กล่าวถึงความหมายของ การพัฒนาบุคลากรไว้ว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการเพิ่มศักยภาพของบุคคล ในองค์กรผ่านกระบวนการให้การศึกษา การฝึกอบรม การสร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นประโยชน์ต่อองค์กรและบุคลากร

Jerry G Gruf (1975, p.8 อ้างถึงใน จอมพงศ์ มงคลวนิช, 2556, หน้า 115) ได้กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนมุ่งที่การพัฒนาครู ซึ่งเป็นการพัฒนาความก้าวหน้า ของครูในด้านความรู้ ทักษะ การรับรู้และเทคนิคต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้ง ส่งเสริมความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ทั้งนี้เพื่อการเพิ่มสมรรถภาพในการทำงาน การถ่ายทอด ความรู้เพื่อความสนใจ และความสามารถประจำตัว และเป็นการช่วยให้ครูได้มีโอกาสตื่นตัว ในวิชาชีพของตน โดยเฉพาะเรื่องการเรียนการสอน

Rebore (1995, p.13 อ้างถึงใน สมาน อัครภูมิ, 2551, หน้า 259) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร เป็นการดำเนินงานที่จะส่งเสริมและช่วยเหลือให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถตามวัตถุประสงค์ขององค์กร และเป็นการตอบสนองของบุคคลในการเติมเต็มศักยภาพ และความก้าวหน้าในงานของตนด้วย

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาบุคลากร เป็นกระบวนการสร้างเสริมบุคลากร ให้สามารถนำศักยภาพที่มีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรมากที่สุด ซึ่งทำได้หลายรูปแบบ และต้องเลือกใช้ให้เหมาะสม เช่น การฝึกอบรม เป็นวิธีการพัฒนาบุคลากรโดยใช้กลวิธี

ที่เหมาะสมในการสร้างประสบการณ์ การนิเทศการสอน เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของผู้บริหารกับครูผู้สอน ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงาน การประชุมปฏิบัติการ เป็นการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำงานร่วมกัน การศึกษาดูงาน เป็นการให้บุคลากรได้พบเห็นการปฏิบัติงานจริงนอกองค์กรจากผู้มีประสบการณ์ในหน่วยงานอื่น

2. ความสำคัญของการพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากร เป็นเรื่องที่สำคัญมากสำหรับองค์กร เพราะคนถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าองค์กรที่มีประสิทธิภาพก็ย่อมทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำความสำเร็จมาสู่องค์กร มีนักการศึกษาและนักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรไว้ ดังนี้

ยงยุทธ เกษสาคร (2551, หน้า 10) กล่าวว่า ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน การพัฒนาบุคลากร นับได้ว่าเป็นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ ให้เป็นผู้มีความสามารถพัฒนาตนเอง พัฒนางาน และพัฒนาองค์กรให้มีความก้าวหน้ารองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ยนต์ ชุ่มจิต (2553, หน้า 30) กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาครูไว้ดังนี้

1. ช่วยพัฒนาคุณภาพและวิธีการทำงานของครู ทำให้ครูมีสรรถภาพในการสอน มีความรอบรู้ทางวิชาการและวิชาชีพมากขึ้น เข้าใจบทบาทหน้าที่และปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขปัญหาและข้อบกพร่องในการสอนและทำงานได้ดี
2. ช่วยทำให้เกิดการประหยัดเวลาและความสูญเสียเปล่าทางวิชาการ เพราะครูที่ได้รับการพัฒนาจนเป็นครูที่มีคุณภาพนั้นย่อมไม่ทำสิ่งให้ผิดพลาดต่างๆ สามารถใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้การสอนนักเรียนได้ผลเต็มที่ ตรงตามจุดประสงค์ นักเรียนก็มีความรู้ความสามารถตามเกณฑ์ที่กำหนด
3. ช่วยให้ครูเรียนรู้งานในหน้าที่ได้เร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูที่เพิ่งได้รับการบรรจุให้เข้าทำงานใหม่ๆ และครูที่ย้ายไปทำการสอน ณ ที่ทำงานแห่งใหม่
4. ช่วยแบ่งเบาหรือลดภาระหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้างานในสายงานต่างๆ เพราะครูที่ได้รับการพัฒนาอย่างดีและต่อเนื่อง จะมีความเข้าใจงานการสอนและงานอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี

5. ช่วยกระตุ้นให้ครูปฏิบัติงานเพื่อความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน กล่าวคือ ทำให้ครูทุกคนมีโอกาสก้าวหน้าไปสู่ตำแหน่งทางวิชาการ หรือตำแหน่งทางการบริหาร ซึ่งทำให้สถานภาพดีขึ้น

6. ช่วยทำให้เป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ ทั้งในด้านความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีต่างๆ รวมทั้งหลักการปฏิบัติงาน และมีความรอบรู้ในการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ

พดิน แดงจวง (2554, หน้า 51) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษามีความจำเป็น เนื่องจากบุคลากรทางการศึกษาเป็นผู้ที่มีความสำคัญมากที่สุดที่จะช่วยขับเคลื่อนองค์กรให้เจริญก้าวหน้า สรรค์สร้าง กระตุ้น ส่งเสริมบุคลากรให้มีสมรรถนะ พัฒนาคิดค้นสิ่งใหม่ๆ สามารถแข่งขันกับนานาชาติประเทศได้ประสบความสำเร็จมากหรือน้อยเพียงใด โดยเฉพาะในยุคที่สังคมโลกมีการแข่งขัน พัฒนาอย่างมหาศาล

ไชยา ภาวะบุตร (2554, หน้า 176) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาบุคลากร (Personnel Development) หมายถึง บุคลากรในหน่วยงานควรได้รับการศึกษา ฝึกฝนอบรมอย่างสม่ำเสมอ ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและความต้องการของหน่วยงาน เพราะมิฉะนั้นอาจจะปรับเปลี่ยนไม่ทันหรือไม่เหมาะสม การพัฒนาบุคลากรจะทำให้เข้าใจแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ช่วยปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายขึ้นและทำงานได้ดีขึ้น

วิโรจน์ สารรัตน์ (2555, หน้า 181) กล่าวว่า บุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนจะเป็นตัวการในการเปลี่ยนแปลง (change agent) ที่สำคัญ นอกจาก “ผู้บริหาร” แล้ว “ครู” จะต้องทำหน้าที่จัดสภาวะการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในตัวผู้เรียน ครูที่มีภาระหน้าที่อื่นอีกหลากหลายที่จะต้องกระทำเพื่อความก้าวหน้าของโรงเรียน ครูจะต้องก้าวทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ครูจำเป็นจะต้องมีการปรับตัวและมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2556, หน้า 116) กล่าวว่า กระบวนการบริหารบุคลากรที่ประกอบด้วย การสรรหา การพัฒนา และการธำรงรักษานั้น การสรรหาคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงานในองค์กรแม้จะมีการกำหนดคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ และวิธีการเป็นอย่างดี ก็มิได้เป็นหลักประกันว่าบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจะปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเต็มความสามารถและปฏิบัติงานอย่างมีความสุข และการมีบุคลากรต้องทำงานนานๆ ซ้ำๆ จำเจก็อาจเกิดความล้า ความเบื่อหน่าย หรือต้องการความก้าวหน้าได้รับตำแหน่งสูงขึ้น จำเป็นต้อง

มีการพัฒนาบุคลากรเตรียมพร้อมในการทำงานในตำแหน่งหน้าที่ใหม่ จำเป็นต้องมีการพัฒนาบุคลากรให้สามารถรับรองการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้

กัลยารัตน์ ชีระชนชัยกุล (2557, หน้า 200) กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรไว้ว่า การพัฒนาบุคลากรเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อองค์กรเพราะส่งผลต่อความสำเร็จ และความล้มเหลวขององค์กรได้

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาบุคลากรถือว่ามีสำคัญอย่างยิ่ง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ สมรรถนะ และทัศนคติของบุคคลให้องค์กรให้มีพฤติกรรมการทำงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร อาจกระทำได้หลายวิธี เช่น การศึกษาต่อ การฝึกอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนาทางวิชาการ การศึกษาดูงาน และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง หรือการพัฒนาตนเอง และจะสามารถนำไปปรับใช้กับบริบทของตนเองได้

3. วัตถุประสงค์ของการพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากรเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่ง ที่จะทำให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้า เกิดการพัฒนาไปในทิศทางที่ต้องการหรือเป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กรที่ตั้งไว้ ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการพัฒนาบุคลากร ดังนี้

กัลยารัตน์ ชีระชนชัยกุล (2557, หน้า 198-199) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของการพัฒนาบุคลากรมี 4 ประการ คือ

1. การพัฒนาความรู้ (Knowledge development) ซึ่งการพัฒนาความรู้เป็นรูปแบบการพัฒนาที่ปรากฏอย่างดาษดื่นทั่วไป เนื่องจากเป็นที่ยอมรับโดยทั่วกันว่า “ความรู้” (Knowledge) เป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการทำงานทุกระดับ ดังนั้น การพัฒนาความรู้เป็นสิ่งที่ยอมรับจากผู้บริหารได้โดยง่าย การพัฒนาความรู้มีหลากหลายเช่น การส่งบุคลากรไปศึกษา ในสถาบันการศึกษา การจัดอบรมภายในองค์กร การส่งบุคลากรเข้าการฝึกอบรมซึ่งจัดโดยองค์กรภายนอก การสอนงาน การโยกย้ายหน่วยงาน ทั้งหมดล้วนแล้วแต่เป็นตัวช่วยเสริมสร้างความรู้แก่บุคลากรได้ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามวิธีการที่ทำได้อย่างง่ายและปฏิบัติกันแพร่หลายในเรื่องการพัฒนาความรู้ คือ การส่งบุคลากรไปอบรมภายนอกองค์กร (Outside Training)

2. การพัฒนาทักษะ (Skill development) ซึ่งทักษะคือความชำนาญ ดังนั้น การพัฒนาทักษะจึงมักจะพัฒนาโดยการทำงานจริง (On the job training) การฝึกแก้ปัญหา (Problem solving) หรือการแสดงบทบาทสมมติ (Role model)

3. การพัฒนาความสามารถ (Ability development) ซึ่งเป็นกระบวนการให้บุคลากรได้มีโอกาสทำงานที่แตกต่างไปจากเดิม การโยกย้ายเขตความรับผิดชอบของบุคลากรให้กว้างขึ้นกว่าเดิม มากขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้บุคลากรมีความรู้สึกกว่าตนได้ทำงานที่สำคัญ

4. การพัฒนาทัศนคติ (Attitude development) ซึ่งการพัฒนาทัศนคติคือ การพัฒนาความคิดเห็น มุมมอง วิธีคิดหรือความเชื่อของบุคลากรในเรื่องต่างๆ ในการทำงาน เช่น ทัศนคติต่อที่ทำงาน บุคลากรบางคนชอบทำงาน คนที่มีความรู้สึกทำทนาย ความรู้ ความสามารถ ในขณะที่บุคลากรบางคนชอบทำงานที่มีปัญหาน้อยๆ ไม่ชอบทำงานที่ต้องเผชิญหน้ากับลูกค้า ทัศนคติต่อเพื่อนทำงาน บุคลากรบางคนมีปัญหาเรื่องทัศนคติต่อเพื่อนร่วมงานเช่น มองผู้อื่นในแง่ร้าย ไม่รู้จักให้เกียรติเพื่อนร่วมงาน เป็นต้น หรือ ทัศนคติต่อผู้บริหาร และองค์การทัศนคติที่ไม่ดี ไม่เป็นไปทางสร้างสรรค์ต่อผู้บริหาร และองค์การ เป็นข้อ มูลให้เกิดปัญหาในสถานที่ทำงานจำนวนไม่น้อย ในปัจจุบัน ดังนั้น การพัฒนาทัศนคติจึงเป็นภาระงานที่มีความสำคัญมากของผู้บริหารที่ต้องดูแลเอาใจใส่ และจัดให้มีการฝึกอบรม พัฒนาให้บุคลากรมีทัศนคติเชิงบวก ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อหัวหน้างานและองค์การโดยรวมด้วย

Hamlin and Stewart (2011 อ้างถึงใน ชุดวิทยานิพนธ์ ศรีวิบูลย์, 2557, หน้า 16-17) ได้ระบุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาบุคลากรไว้ 4 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. การปรับปรุงประสิทธิภาพและผลการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลหรือกลุ่ม
2. การปรับปรุงประสิทธิภาพและผลการปฏิบัติงานขององค์กร
3. การพัฒนาความรู้ ทักษะ และความสามารถ
4. การเสริมสร้างศักยภาพของมนุษย์และการเจริญเติบโตส่วนบุคคล (personal growth)

กล่าวโดยสรุป วัตถุประสงค์ของการพัฒนาบุคลากรเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ทำให้บุคลากรเกิดทักษะในการปฏิบัติงาน รวมถึงการพัฒนาศักยภาพของตนเองจากการที่ได้รับการฝึกฝนหรืออบรม ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร

4. กระบวนการพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากร มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้บุคลากรในหน่วยงานมีความรู้ความสามารถ ทักษะความชำนาญ ประสบการณ์และมีทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาบุคลากรบรรลุวัตถุประสงค์ตามความมุ่งหมายที่วางไว้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการเลือกกระบวนการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของการพัฒนา มีนักการศึกษาและนักวิชาการหลายท่าน กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาบุคลากร ไว้หลายประการดังนี้

จารุณี กุลศรีวนรัตน์ (2553, หน้า 53) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาบุคลากรเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้บุคลากรได้มีสมรรถภาพในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น เช่น การฝึกอบรม การนิเทศงาน เป็นต้น ซึ่งในกระบวนการพัฒนาบุคลากรต้องมีการวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาขององค์กรเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการที่เหมาะสมในการพัฒนาบุคลากร ทั้งนี้เพื่อประสิทธิภาพสูงสุดแก่องค์กร

วิโรจน์ สารรัตน์ (2555, หน้า 186) กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาบุคลากรไว้ว่า กระบวนทัศน์ใหม่ที่สำคัญในการพัฒนาครูในปัจจุบัน คือ มุ่งการพัฒนาครูเพื่อให้ส่งผลดีต่อนักเรียนเป็นสำคัญ มุ่งการพัฒนาครูเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจ และตระหนักถึงการนำไปใช้เพื่อพัฒนาอย่างเป็นระบบ ทั้งหลักสูตร วิธีการสอน หรือการประเมินผล ไม่พัฒนาอย่างแยกส่วนเพียงเรื่องใดเรื่องหนึ่งและมุ่งการพัฒนาครู โดยใช้รูปแบบการพัฒนาครูด้วยตนเอง ให้ครูเป็นผู้กระทำ (active) การสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นด้วยตัวเอง ไม่เน้นรูปแบบการพัฒนาแบบดั้งเดิม ซึ่งเน้นการพัฒนาครูแบบเป็นผู้รับหรือเป็นผู้ถูกกระทำ (passive) แบบที่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก แบบที่เกิดการเรียนรู้โดยผู้อื่นเป็นหลัก ทุกคนต่างตื่นตัวในการพัฒนาองค์ความรู้ ตื่นตัวในการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น ตื่นตัวในการรวมกลุ่มเพื่อเรียนรู้ถึงวิธีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ตื่นตัวที่จะเป็นทรัพยากรความรู้ซึ่งกันและกัน ตื่นตัวที่จะสร้างบรรยากาศ แบ่งความเป็นมิตร ความไว้วางใจ และยอมรับซึ่งกันและกัน และตื่นตัวที่จะร่วมแรงร่วมใจกันเพื่อบรรลุเป้าหมาย

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2556, หน้า 117-118) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาบุคลากรมี 4 ขั้นตอน คือ การหาความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากร การวางแผน การดำเนินการ และการประเมินผล

1. การหาความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากรหรือการสำรวจความต้องการในการพัฒนาบุคลากร เป็นการหาปัญหาขององค์กรที่ต้องแก้ไขโดยการพัฒนาทรัพยากรของมนุษย์ ซึ่งทำได้โดยการวิเคราะห์องค์การ วิเคราะห์ และวิเคราะห์บุคลากร

1.1 การวิเคราะห์องค์การ (Organization Analysis) เป็นการพิจารณาองค์ประกอบและสภาพแวดล้อมขององค์การ ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก หาปัญหา ซึ่งเป็นความแตกต่างของสภาพที่พึงประสงค์กับสภาพที่เป็นอยู่ กำหนดลำดับความสำคัญหรือความจำเป็นเร่งด่วนของปัญหา วิเคราะห์สาเหตุของแต่ละปัญหาว่ามีสาเหตุจากคน หรือจากวัสดุอุปกรณ์ หรือจากการจัดการ ปัญหาอะไรบ้างที่เกิดจากคนขององค์การ สำหรับองค์การที่เป็นสถาบันการศึกษา ซึ่งมีกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาอยู่แล้ว การวิเคราะห์องค์การเป็นการเปรียบเทียบสภาพที่เป็นอยู่กับมาตรฐานสถานศึกษา ผลการประเมินสถานศึกษาในด้านใดที่ต่ำกว่ามาตรฐานก็เป็นความจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนา

1.2 การวิเคราะห์ (Task Analysis) เป็นการพิจารณาตำแหน่งงานต่างๆ ภายในองค์การว่าแต่ละงานประกอบด้วยงานย่อยๆ อะไรบ้าง มีลำดับขั้นตอนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างไรสัมพันธ์กับงานอื่นอย่างไร ต้องใช้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถอย่างไร ในการปฏิบัติงานนั้นๆ เพื่อกำหนดความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากรในตำแหน่งดังกล่าว

1.3 การวิเคราะห์บุคลากร (Person Analysis) เป็นการพิจารณาพนักงานแต่ละคนว่ามีความรู้ความสามารถ มีความชำนาญ มีประสบการณ์อย่างไร เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ดำรงอยู่หรือไม่ มีทัศนคติ มีมนุษยสัมพันธ์เป็นอย่างไร มีความต้องการและมีสายงานอาชีพที่จะก้าวหน้าไปสู่ตำแหน่งใด มีจุดแข็งจุดอ่อนอย่างไร การวิเคราะห์บุคลากรทางการศึกษา เพื่อหาความจำเป็นในการพัฒนาบุคลากรเป็นรายบุคคลนั้น ทำได้โดยการเปรียบเทียบบุคลากรแต่ละคนกับมาตรฐานวิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงานในตำแหน่งที่บุคลากรผู้นั้นดำรงอยู่ และมาตรฐานการปฏิบัติตน หากปรากฏว่าด้านใดด้านหนึ่งต่ำกว่ามาตรฐานก็เป็นความจำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนา

2. การวางแผนพัฒนาบุคลากร เป็นการนำผลที่ได้จากการสำรวจความจำเป็นและความต้องการการพัฒนาบุคลากรตามข้อ 1 มาวางแผนดำเนินการ โดยการกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาบุคลากรทั้งระดับองค์การ ระดับหน่วยงานของแต่ละหน่วยงาน และระดับบุคคล กำหนดเรื่องที่ต้องทำในระยะยาวและเรื่องที่ต้องทำอย่างเร่งด่วน กำหนดแผนการพัฒนาบุคคลที่จะเข้าสู่ตำแหน่งต่างๆ กำหนดวิธีการพัฒนา โดยการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การประชุมสัมมนา ฯลฯ กำหนดโครงการ กำหนดงบประมาณ ปฏิทินการปฏิบัติงาน และผู้รับผิดชอบ

3. การดำเนินการพัฒนาบุคลากร เป็นการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามแผนที่ได้กำหนดไว้

4. การติดตามประเมินผลการพัฒนาบุคลากร เป็นการติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามแผนการพัฒนาบุคลากรที่กำหนดไว้หรือไม่อย่างไร บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใด ซึ่งอาจดำเนินการเป็น 3 ระยะ คือ ระหว่าง การดำเนินการแต่ละโครงการ ภายหลังจากดำเนินการโครงการเสร็จสิ้นลง และภายหลังจากบุคลากร ที่ได้รับการพัฒนาตามโครงการกลับไปปฏิบัติงานได้ระยะหนึ่ง เพื่อดูว่าการพัฒนาก่อให้เกิด ประโยชน์แก่องค์กรและบุคคลนั้นหรือไม่ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร การปฏิบัติงาน มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นอย่างไร

กล่าวโดยสรุป กระบวนการพัฒนาบุคลากร เป็นกระบวนการที่สำคัญ และจำเป็นสำหรับทุกองค์กรที่จะต้องดำเนินการ ซึ่งเริ่มจากการศึกษาปัญหาของบุคลากร การวางแผนพัฒนาบุคลากร การดำเนินการพัฒนาบุคลากร และการติดตามประเมินผลการ พัฒนาบุคลากรในการพัฒนาบุคลากรนั้นจะต้องดำเนินการตามกระบวนการอย่างสอดคล้อง ต่อเนื่อง และสัมพันธ์กันอย่างครบวงจร เพื่อการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5. แนวทางการพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน หรือองค์กรไม่อาจกล่าวได้โดยเฉพาะเจาะจงว่าจะใช้วิธีใดวิธีการหนึ่งพัฒนาบุคลากรทั้งองค์กรได้ และยังไม่มียุติวิธีหนึ่งโดยเฉพาะเป็น มาตรฐานบุคลากรทั้งองค์กร ดังนั้น การพัฒนาบุคลากรในองค์กรต่างๆ องค์กรหรือหน่วยงาน ควรวางแผนและเลือกกิจกรรมการพัฒนาให้เหมาะสมกับองค์กรหรือหน่วยงานเพื่อเป็นแนวทาง ที่ดีที่สุดสำหรับการพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้มีความรู้ความสามารถให้เกิดศักยภาพสูงสุด การพัฒนาบุคลากรมีหลากหลายวิธี เช่น การฝึกอบรม การประชุมปฏิบัติการ และการนิเทศ ภายใน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วิลโลว์ ตั้งจิตสมคิด (2554, หน้า 190) กล่าวว่า การดำเนินงานพัฒนา ศักยภาพครู จำเป็นต้องพัฒนาทั้งในส่วนมาตรฐานวิชาชีพ จรรยาบรรณวิชาชีพ การพัฒนา ด้านการวิจัยและพัฒนาวิชาชีพ ตลอดจนการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการและวิชาชีพ เพื่อนำไปสู่หนทางแห่งความสำเร็จการเป็นครูมืออาชีพที่ดี

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2556, หน้า 119) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาบุคลากร ทางการศึกษา มีหลายรูปแบบ สามารถเลือกใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งได้ตามความเหมาะสม

1. กิจกรรมที่ครูอาจารย์สามารถทำได้เอง ตามลำดับ ได้แก่ การแสวงหาความรู้ การศึกษาค้นคว้าทางวิชาชีพ การหมุนเวียนตำแหน่ง การค้นคว้า การวิจัย การทดลอง การเข้าร่วมประชุมทางวิชาการ การเข้าสังเกตการณ์การสอน การเข้าร่วมในกิจกรรม ชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมของโรงงาน การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารงาน การศึกษาต่อ

การประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเอง

2. กิจกรรมที่เป็นหมู่คณะ ได้แก่ การประชุมอาจารย์ การประชุมปฏิบัติการ การแต่งตั้งคณะกรรมการ เพื่อดำเนินงานตามโครงการ การจัดทำข่าวสารเผยแพร่ การจัดให้ไปศึกษาดูงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ การจัดศูนย์วิชาการ การจัดกิจกรรมพิเศษและนิทรรศการ การประเมินผลงานตามแผนและโครงการเป็นระยะ

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาบุคลากรไม่ว่าแนวทางใดมีความมุ่งหมายเพื่อการแก้ไขการทำงานที่ด้อยประสิทธิภาพ ซึ่งแนวทางการพัฒนาบุคลากรมีหลายวิธีที่เราสามารถเลือกมาใช้พัฒนาบุคลากรในโรงเรียนให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน เช่น การฝึกอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน ผู้บริหารสามารถเลือกใช้วิธีการเหล่านั้นเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวทางการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ประกอบด้วย การศึกษาดูงาน การประชุมปฏิบัติการ การนิเทศภายใน และการนิเทศแบบให้คำชี้แนะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 การศึกษาดูงาน

การศึกษาดูงานเป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนาตนเองของผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งผู้ปฏิบัติงานสามารถดำเนินการไปศึกษาดูงานได้ด้วยตนเอง เพื่อเป็นการแก้ไขและปรับปรุงตนเองตามความจำเป็นและความต้องการของแต่ละบุคคล นอกเหนือจากหน่วยงานจัดให้ไปศึกษาดูงาน

5.1.1 ความหมายของการศึกษาดูงาน

การศึกษาดูงานมีความจำเป็นและสำคัญในการพัฒนาบุคลากร ผู้ที่จะศึกษาดูงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดควรเข้าใจความหมายของการศึกษาดูงาน เป็นประการแรก มีนักการศึกษาและนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการศึกษาดูงานไว้ ดังนี้

พศิน แดงจวง (2554, หน้า 44) กล่าวว่า การศึกษาดูงาน เป็นรูปแบบการพัฒนาบุคลากรที่ให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ได้แนวทาง ประสบการณ์ตรงจากการสังเกต พุดคุยกับการปฏิบัติงานของสถานที่ที่ประสบความสำเร็จสูงกว่า ที่องค์กรใช้เป็นหลักเกณฑ์มาตรฐาน การเข้าไปศึกษาดูงานจึงเสมือนได้สัมผัสจริง เข้าไปในส่วนที่เกี่ยวข้อง

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2556, หน้า 114) ได้ให้ความหมายของการศึกษาดูงาน ไว้ว่า การศึกษาดูงาน (Field Study) หรือทัศนศึกษา เป็นการพัฒนาบุคลากรโดยให้บุคลากรได้พบการปฏิบัติงานจริงนอกองค์การได้เห็น ได้ซักถามได้สัมผัสปรากฏการณ์ใหม่ๆ ที่แตกต่างไปจากเดิมที่ปฏิบัติอยู่ภายในองค์การ บุคลากรได้เปลี่ยนบรรยากาศได้ผ่อนคลาย

ได้รับความบันเทิง ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ของหน่วยงานอื่น นอกจากนี้ยังเป็น การพัฒนาสัมพันธ์ภาพระหว่างหน่วยงานและระหว่างผู้ดูงาน พัฒนามนุษย์สัมพันธ์ความร่วมมือ ของทีมงาน

กัลยารัตน์ ธีระธนชัยกุล (2557, หน้า 197) กล่าวถึงการศึกษา ดูงานว่าเป็นการได้เห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งทำให้เกิดความคิด ผลที่เกิดจากความคิดเป็นความรู้ที่เรียกว่า จินตมยะปัญญา บุคคลจะมีความจำเป็นและความเข้าใจในสิ่งที่ได้เห็นด้วยตนเองได้งาน เมื่อจะ ทำการงานใดก็ตามสิ่งที่ประสบพบเห็นมาในอดีตจะเป็นตัวเทียบเคียง และเป็นตัวอ้างอิงให้เกิด ความมั่นใจให้เกิดความกล้าหาญ นอกจากนี้การได้เห็นทำให้บุคคลมีจินตนาการที่ยิ่งใหญ่ไพศาล เป็นเหตุทำให้เกิดความคิดเชิงสร้างสรรค์มากมาย

กล่าวโดยสรุป การศึกษาดูงาน หมายถึง การที่องค์กรให้บุคลากร ได้ไปพบเห็นการปฏิบัติงานจริงนอกองค์กร เป็นการได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง ได้ซักถาม รวมถึง สังเกตการณ์การปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานอื่น ได้สัมผัสปรากฏการณ์ใหม่ๆ ที่แตกต่าง ไปจากที่เคยปฏิบัติอยู่ในองค์กร และนำความรู้ที่ได้มาปรับปรุง ดัดแปลงให้เหมาะสมกับบริบท ขององค์กรของตน และพัฒนางานของตนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5.1.2 ขั้นตอนการศึกษาดูงาน

การศึกษาดูงานนั้น เป็นกิจกรรมหนึ่งในกระบวนการพัฒนา บุคลากร ในอันที่จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ทักษะประสบการณ์ ให้กับตัวบุคลากร อีกทั้งเปิดมุมมอง ที่จะรับกับการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ สร้างความพร้อมให้แก่ทั้งตัวบุคลากรเอง วิธีการศึกษาดูงาน ให้เกิดประสิทธิภาพ หรือให้เกิดประโยชน์จากการศึกษาดูงานนั้น ควรเข้าใจขั้นตอนการศึกษา ดูงานซึ่งมีนักการศึกษาและนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงขั้นตอนการศึกษาดูงานไว้ ดังนี้

พีรดา บรรพจันทร์ (2555, หน้า 57-58) กล่าวว่า ขั้นตอน ในการศึกษาดูงานควรดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจความต้องการและความจำเป็นในการ ศึกษาดูงาน สำรวจและรวบรวมข้อมูลจากงานของโรงเรียนด้วยเทคนิควิธีการต่างๆ ที่โรงเรียน ใช้อยู่จากข้อมูลเหล่านี้ ผู้บริหารจะประมวลเข้าเป็นความต้องการในการพัฒนางานของโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาดูงาน เมื่อโรงเรียนสำรวจได้ข้อมูลและความจำเป็นในการพัฒนางานแล้ว ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง ต้องร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ของการไปศึกษาดูงาน ให้สะท้อนความต้องการของโรงเรียน ความต้องการพัฒนาบุคลากร ให้เกิดความชัดเจน

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดรูปแบบในการศึกษาดูงาน เมื่อทราบ

ความต้องการ ความจำเป็นและวัตถุประสงค์ของการศึกษาดูงานแล้ว ผู้บริหารหรือผู้ที่รับผิดชอบที่เกี่ยวข้องต้องพิจารณาหารูปแบบที่สอดคล้องกับหน่วยงานที่จะดำเนินการ เช่น การประชุม มอบหมายให้บุคลากรที่รับผิดชอบการศึกษาดูงาน เช่น โดยการสังเกต สัมภาษณ์และสอบถาม

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนการศึกษาดูงาน เมื่อได้รูปแบบการศึกษา

ดูงานแล้ว ก็นำคณะครูและผู้เกี่ยวข้องไปศึกษาดูงาน ตามที่กำหนดไว้ มอบหมายให้แต่ละคน ดำเนินการตามขั้นตอนที่ 3 คือศึกษาดูงานด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นการประเมินผล ในการประเมินผลการศึกษา

ดูงานนั้น ผู้บริหารหรือผู้เกี่ยวข้องควรดำเนินการประเมินทั้งในด้านของวิธีการและผลที่เกิดจากการศึกษาดูงาน สำหรับการประเมินการพัฒนาการศึกษาดูงาน ควรดำเนินการเมื่อบุคลากรผ่านการศึกษาดูงาน ปฏิบัติงานสักระยะเวลาหนึ่ง ผลการประเมินทั้งสองด้านจะเป็นประโยชน์ แก่ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องมากขึ้น

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2556, หน้า 144-145) กล่าวว่า การศึกษา ดูงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่บุคลากรควรดำเนินการดังนี้

1. มีการวางแผนล่วงหน้า โดยกำหนดเป็นโครงการ มีการเตรียมงานและตารางการดำเนินงาน
 - กำหนดสถานที่ดูงาน ต้องเลือกสถานที่ที่เหมาะสมกับลักษณะงานที่ผู้ศึกษาดูงานปฏิบัติอยู่ และการนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อองค์การหลังจากไปศึกษาดูงานมาแล้ว
 - กำหนดเวลาเดินทางและเวลาดูงาน
 - กำหนดวิธีการเดินทาง
 - กำหนดที่พัก
 - การเตรียมหนังสือเดินทาง กรณีศึกษาดูงานต่างประเทศ
2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาดูงานที่ชัดเจนว่าต้องให้บุคลากรที่ไปศึกษาดูงานได้รับความรู้ ได้รับประสบการณ์ในเรื่องใด
3. มีการติดต่อประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะ การขอความร่วมมือสถานที่ที่ขอศึกษาดูงาน ควรแจ้งกำหนดเวลา วัตถุประสงค์ และงานที่สนใจ
4. มีการบรรยายสรุปโดยวิทยากรของหน่วยงานหลังเสร็จสิ้น การศึกษาดูงานต่อผู้บังคับบัญชาว่าได้รับความรู้ ประสบการณ์ในเรื่องใด บรรลุวัตถุประสงค์ มากน้อยเพียงใด มีแนวคิดที่จะนำมาประยุกต์ใช้อย่างไร

กล่าวโดยสรุป การศึกษาดูงานจะเกิดประโยชน์กับบุคลากรได้นั้น บุคลากรควรสร้างความรู้ ความเข้าใจถึงขั้นตอนในการศึกษาดูงานเพื่อเป็นการสร้างประสิทธิภาพในการศึกษาดูงานให้ได้ประโยชน์อย่างแท้จริง ควรมีการวางแผนการศึกษาดูงาน การกำหนดวัตถุประสงค์ การประสานงานกับองค์กรที่จะไปศึกษาดูงาน และควรมีการสรุปและประเมินผลการศึกษาดูงาน เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำความรู้มาปรับใช้ต่อไป

5.1.3 ข้อดีและข้อจำกัดของการศึกษาดูงาน

พศิน แดงจวง (2554, หน้า 44-45) กล่าวว่า การศึกษาดูงานมีทั้งข้อดีและข้อจำกัด การศึกษาดูงานควรอยู่ในบรรยากาศ Win/Win ในส่วนของข้อดี คือการศึกษาดูงานที่มีการเตรียมตัวก่อน ศึกษาดูงานว่าจุดเด่นของสิ่งที่ไปดูนั้นสามารถนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหา การปฏิบัติงานของตนเองได้โดยตรง หรือผลของการศึกษาดูงานเป็นเพียงข้อคิดในการพัฒนางาน การศึกษาดูงานได้เปิดโลกทัศน์การทำงานว่าองค์กรที่ประสบความสำเร็จบุคลากรปฏิบัติงานอย่างไร ข้อดีของการศึกษาดูงานจึงให้ประโยชน์ดังนี้

1. ภายใต้อุปสรรคหนึ่ง เขาจัดการศึกษาอย่างไร จึงประสบผลสำเร็จ
2. เขายึดปรัชญาอะไรเป็นแนวทางการจัดการศึกษาและเมื่อยึดปรัชญาแล้ว เขาดำเนินการอย่างไร
3. ภายใต้อุปสรรคของนวัตกรรม เขาใช้เทคโนโลยีอะไร อย่างไร
4. คุณวุฒิของครูเป็นอย่างไร เขามีการพัฒนาครูหรือไม่ พัฒนาเมื่อไร และพัฒนาอย่างไรบ้าง
5. ครูมีความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการเรียนการสอนหรือไม่อย่างไร
6. ครูมีความรับผิดชอบอะไรบ้าง มีภาระนอกเหนือจากการสอนหรือไม่ เพียงใด
7. ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ครูต้องรับผิดชอบมากน้อยเพียงใด ต้องรับผิดชอบกี่วิชา หากต้องสอนหลายวิชา ต้องสอนอะไรบ้าง
8. มีการให้ขวัญและกำลังใจแก่ครูหรือไม่ ในรูปแบบใด
9. ครูมีความเครียดหรือไม่ อย่างไร

ส่วนข้อจำกัดของการศึกษาดูงาน จะเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณ หากผู้ไปศึกษาดูงานไปศึกษาดูงานโดยไม่ได้เตรียมตัว ขาดการวางแผน ขาดวัตถุประสงค์ ขาดการศึกษาข้อดี ข้อจำกัด หรือขาดการศึกษาเพื่อความเข้าใจบริบทอย่างดี การศึกษาดูงาน

ในมิตินี้จึงเป็นเพียงกิจกรรมเพื่อพักผ่อน ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงการวิชาการ
อนึ่งการขอเข้าไปศึกษาดูงานแบบไม่เตรียมตัวดี นอกจากจะให้ผลต่อวงการวิชาการไม่คุ้มค่าแล้ว
ผู้ที่ให้การต้อนรับซึ่งต้องเตรียมตัวอย่างดีจะรู้สึกว่เสียเวลาและเห็นเป็นภาระ เนื่องจากไม่ได้
เรียนรู้อะไรจากผู้มาเยือน

จากที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า การศึกษาดูงานเป็นวิธีการพัฒนาบุคลากร
ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการที่จะพัฒนาการทำงาน พัฒนาองค์กรโดยการให้สิ่งที่บุคลากร
ได้รู้ได้เห็นจากการศึกษาดูงานเป็นสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความคิดในการประยุกต์ใช้สิ่งที่ได้
จากการศึกษาดูงาน

5.2 การประชุมเชิงปฏิบัติการ

การประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมาย
ในการพัฒนาหรือผู้เข้ารับการอบรมเกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะหรือความชำนาญ
ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ตลอดจนมีเจตคติที่ดีและถูกต้อง
ในเรื่องดังกล่าว สามารถจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

5.2.1 ความหมายของการประชุมเชิงปฏิบัติการ

การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการพบปะ การประชุมปรึกษาหารือ
ร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาและหาทางปฏิบัติ ระหว่างผู้มีประสบการณ์ในงานนั้นมาแล้วและมีความ
สนใจที่จะแก้ปัญหานั้นร่วมกัน การประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นการเจาะจงถึงการกระทำที่จะ
นำไปสู่การแก้ไขปัญหา

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2552, หน้า 487) ให้ความหมาย
ของการประชุมเชิงปฏิบัติการ ไว้ว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการประชุมปรึกษาหารือ
ศึกษา ค้นคว้า หรือวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาร่วมกันของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยมุ่งเน้นการปฏิบัติ
เพื่อให้ได้ผลงาน หรือเพื่อที่จะได้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สมคิด บางโม (2554, หน้า 92) กล่าวว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการ
เป็นการฝึกอบรมที่ให้ผู้รับการฝึกอบรมได้ปฏิบัติจริง โดยทั่วไปจะมีการบรรยายให้ความรู้พื้นฐาน
ก่อนแล้วจึงให้ลงมือปฏิบัติ อาจเป็นการฝึกการใช้เครื่องมือใหม่ๆ ประชุมเพื่อช่วยกันสร้างคู่มือ
หรือประชุมเพื่อสร้างอุปกรณ์ต่างๆ เป็นการปฏิบัตินิยมให้รวมกันเป็นกลุ่มๆ มากกว่าปฏิบัติ
เป็นกลุ่มใหญ่หรือรายบุคคล

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2556, หน้า 142) ได้ให้ความหมายของ
การประชุมเชิงปฏิบัติการ ไว้ว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) หมายถึง การประชุม
ร่วมกันเป็นกลุ่มๆ เน้นการร่วมกันทำงานฝึกการแก้ปัญหา โดยผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนจะต้อง

มีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติ (Hands-on Training)

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2556, หน้า 15) กล่าวว่า การประชุมปฏิบัติการ หรือการประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นวิธีการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสนำความรู้ที่ได้รับไปสู่ การปฏิบัติ ตามความสนใจของผู้เรียนจนเกิดผลสำเร็จทั้งในลักษณะที่อาจจะเป็นคนเดียวหรือ งานกลุ่ม

กล่าวโดยสรุป การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการพัฒนาการทำงาน และพัฒนาบุคลากรขององค์กร เป็นวิธีเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและทักษะแก่ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งเน้นการฝึกปฏิบัติหรือการปฏิบัติจริงเพื่อให้ผู้เข้าประชุมสามารถปฏิบัติเรื่องนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งจะนำผลงานที่ได้จากการประชุมไปปฏิบัติในการทำงานจริง

5.2.2 กระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการ

การที่องค์กรจะจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการให้บรรลุวัตถุประสงค์ จะต้องตระหนักถึงกระบวนการการประชุมเชิงปฏิบัติการด้วย มีนักการศึกษาได้อธิบายถึง กระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการไว้หลายท่าน ดังนี้

เสกสันต์ จุมจันทา (2555, หน้า 24) กล่าวว่า การประชุม เชิงปฏิบัติการมีขั้นตอนหรือกระบวนการดำเนินการดังนี้

1. เตรียมสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เรียบร้อย
 2. ติดต่อวิทยากรและจัดหาแหล่งทรัพยากรทางวิชาการ
 3. ประชุมเชิงปฏิบัติการไปตามแผน
 4. เสนอผลงาน ประเมิน และติดตามผลงานตามความจำเป็น
- บุญเลี้ยง ทุมทอง (2556, หน้า 15) ได้สรุปกระบวนการประชุม เชิงปฏิบัติการไว้ ดังนี้

1. กำหนดหัวข้อหรือประเด็นการประชุมปฏิบัติการ
2. เชิญวิทยากรให้ความรู้ ทั้งในเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติ
3. วิทยากรนำเสนอข้อมูลความรู้ และฝึกปฏิบัติตามที่กลุ่มที่ สนใจร่วมกันภายใต้การดูแลของวิทยากรหรือวิทยากรประจำกลุ่ม
4. ประเมินผลการประชุมปฏิบัติการ

กล่าวโดยสรุป กระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย ขั้นตอนที่สำคัญ 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน เป็นการออกแบบโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาทักษะและความรู้ใหม่ของบุคลากรของหน่วยงาน 2) การเตรียมการ ครอบคลุม ถึงการอนุมัติโครงการ การจัดสถานที่ประชุม วัสดุอุปกรณ์การเลือกและแจ้งผู้รับการฝึกอบรม การกำหนดและเชิญผู้ให้การฝึกอบรมและการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน 3) การดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการ และ 4) การสรุปและประเมินผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ

5.2.3 องค์ประกอบในการประชุมเชิงปฏิบัติการ

มีนักการศึกษากล่าวถึงองค์ประกอบในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2556, หน้า 143) กล่าวถึง องค์ประกอบ ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

1. เรื่องของการประชุมเชิงปฏิบัติการ ต้องมีการกำหนดไว้ อย่างชัดเจน กำหนดภารกิจสิ่งที่จะต้องปฏิบัติในการประชุม
2. จุดมุ่งหมาย มุ่งที่จะเพิ่มพูนทักษะ ความรู้ ความสามารถ ของบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน เพิ่มพูนประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเรื่องนั้นๆ อย่างเป็นรูปธรรม ที่ชัดเจน
3. บุคลากร ประกอบด้วยบุคลากรที่เป็นวิทยากรทำหน้าที่เป็น ผู้บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการและวิธีการปฏิบัติในที่ประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นพี่เลี้ยงคอย ให้คำแนะนำและกำกับดูแลการฝึกหรือการปฏิบัติ และบุคลากรที่เป็นผู้เข้าประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นผู้ที่จะได้รับการฝึกหรือเป็นผู้ที่จะลงมือปฏิบัติการ เป็นผู้ที่จะนำผลจากการประชุมไปใช้ ในการทำงานจริง
4. การเตรียมการ ทั้งด้านสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ ข้อมูล เอกสาร คู่มือการปฏิบัติ เพื่อใช้ในการฝึกปฏิบัติหรือปฏิบัติในการประชุม
5. การปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่เป็นหัวใจสำคัญของการประชุม เชิงปฏิบัติการที่ผู้เข้าประชุมทุกคนจะได้รับการฝึก ได้ทดลองปฏิบัติ หรือได้ลงมือปฏิบัติงาน
6. ผลงาน การประชุมเชิงปฏิบัติการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึก ผู้ปฏิบัติงาน ผลงานที่ได้จากการประชุมคือ ทักษะและความรู้ความสามารถของผู้เข้าประชุม ถ้าการประชุมมีจุดมุ่งหมายที่จะร่วมกันทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ผลที่ได้จากการประชุม ก็เป็นสิ่งที่ผู้เข้าประชุมจะนำไปใช้ในการทำงานจริง

7. การประเมินผล ควรจะได้มีการประเมินอย่างน้อย 3 ด้าน คือ ประเมินกระบวนการในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ประเมินผลงานที่ได้จากการร่วมกันปฏิบัติ ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ และประเมินการนำผลงานที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการไปใช้ในการทำงานจริง

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย การกำหนดเรื่องในการประชุม กำหนดจุดมุ่งหมายในการประชุม การเตรียมการก่อนการประชุม ปฏิบัติการประชุมเชิงปฏิบัติการ และการสรุปและประเมินผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ

5.2.4 ข้อดีและข้อจำกัดของการประชุมเชิงปฏิบัติการ

สมคิด บางโม (2554, หน้า 18) กล่าวว่าไว้ว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการ มีประโยชน์แก่หน่วยงานต่างๆ ฝ่าย โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ระดับองค์กรหรือหน่วยงาน ได้รับประโยชน์ดังนี้
 - 1.1 เพื่อผลิตขององค์กรทั้งทางตรงและทางอ้อม
 - 1.2 ลดค่าใช้จ่ายด้านแรงงาน
 - 1.3 สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่พนักงาน ทำให้พนักงานทำงานเต็มความสามารถ
 - 1.4 ลดความสูญเสียวัสดุอุปกรณ์และค่าใช้จ่ายต่างๆ
 - 1.5 ทำให้ก้าวหน้า สามารถแข่งขันกับผู้อื่นได้ องค์กรบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้
2. ระดับผู้บังคับบัญชาได้รับประโยชน์ดังนี้
 - 2.1 ช่วยเพิ่มผลิตในส่วนของตนให้สูงขึ้น
 - 2.2 ลดเวลาในการสอนงานและลดเวลาในการพัฒนาพนักงาน
 - 2.3 ลดภาระในการปกครองบังคับบัญชา
 - 2.4 ช่วยให้พนักงานตระหนักในบทบาท หน้าที่ของตน
 - 2.5 สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บังคับบัญชากับพนักงาน
3. ระดับพนักงานหรือตัวผู้เข้ารับการประชุมเชิงปฏิบัติการเอง ได้รับประโยชน์ ดังนี้
 - 3.1 เพิ่มความรู้ ความสามารถให้แก่ตนเอง
 - 3.2 ลดการทำงานผิดพลาดหรืออุบัติเหตุ
 - 3.3 ทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน

3.4 เพิ่มโอกาสความก้าวหน้าในด้านต่างๆ เช่น ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่และรายได้เพิ่มขึ้น

3.5 ลดเวลาในการเรียนรู้งาน

3.6 สร้างความรู้สึกที่ดีให้แก่ตนเอง มีกำลังใจในการทำงาน

3.7 ทำให้รู้จักคนมากขึ้น กว้างขวางขึ้น การปฏิบัติงานสะดวก

3.8 มีความรู้กว้างก้าวหน้าทันต่อเทคโนโลยีใหม่ๆ ได้ความรู้ใหม่

และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

จากที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการประชุมร่วมกันเป็นกลุ่ม เน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำงานร่วมกัน เพื่อฝึกการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในบริบทของตนเอง โดยผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ ผลงานที่ได้จากการปฏิบัติร่วมกันสามารถนำไปใช้ได้

5.3 การนิเทศภายใน

5.3.1 ความหมายของการนิเทศภายใน

การนิเทศภายในเป็นการจัดกิจกรรมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนและผู้นิเทศ เพื่อเชื่อมโยงวิธีการเรียนรู้เนื้อหาทักษะพื้นฐาน สิ่งแวดล้อมปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต ทำให้ความรู้ ความเข้าใจลึกซึ้ง ชัดเจน และไปใช้ในชีวิตประจำวัน และสังคมได้อย่างมีการสังเกต การพิจารณา การวางแผน การปฏิบัติจริง ตามด้วยการวิเคราะห์ ปรับปรุงแนวทาง จนเกิดผลตามความต้องการ การสรุปนำไปใช้ พฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ เพื่อมุ่งสู่การจัดกระบวนการเรียนรู้ มีนักการศึกษาและนักวิชาการนำเสนอความหมายของการนิเทศภายใน ดังนี้

วัชรรา เล่าเรียนดี (2552, หน้า 120) กล่าวถึง การนิเทศภายในโรงเรียนว่าเป็นกระบวนการนิเทศการศึกษา และกิจกรรมต่างๆ ที่มุ่งพัฒนาการเรียนการสอนที่จัดดำเนินการในโรงเรียนโดยบุคลากรในโรงเรียนเป็นหลัก ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และบุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนโดยตรง

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2556, หน้า 131) กล่าวว่า การนิเทศภายในหมายถึง กระบวนการทางร่วมกันของผู้บริหารกับบุคลากรภายในสถานศึกษา ซึ่งจะต้องร่วมมือกันช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานของครู เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนให้สูงขึ้นตามจุดมุ่งหมายที่ทางสถานศึกษาคาดหวังไว้

Glickman (2005, p.8 อ้างถึงใน พศิน แดงจวง, 2554, หน้า 49)

กล่าวว่า การนิเทศภายใน หมายถึง การบริหารแก่ครูเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน การเรียนรู้ของนักเรียนและพัฒนาหลักสูตร การนิเทศมีความเป็นพลวัตร และดำเนินการตามหลักประชาธิปไตย

กล่าวโดยสรุป การนิเทศภายใน คือ กระบวนการทำงานร่วมกัน อย่างเป็นระบบระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อพัฒนางานด้านการจัดการเรียนการสอน ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและทักษะด้านการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณภาพ ตามมาตรฐานหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษา โดยอาศัยหลักการของการเรียนรู้ร่วมกัน ให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ไปพร้อมกันเพื่อให้ค้นพบวิธีการแก้ไขปัญหา ด้วยตนเอง

5.3.2 จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายใน

จุดมุ่งหมายที่สำคัญยิ่งของการนิเทศภายใน คือกระบวนการที่ช่วยพัฒนาและปรับปรุงการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น เพื่อที่ช่วยให้นักเรียนได้มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ที่สูงขึ้น ดังนั้นการนิเทศภายใน จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญ สำหรับส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพการสอนของครู จุดมุ่งหมายของการนิเทศติดตามนั้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550, หน้า 1)

ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศไว้ว่า งานนิเทศการศึกษาเป็นงานที่ปฏิบัติกับครู เพื่อให้เกิดผลต่อคุณภาพผู้เรียนโดยตรง โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ

1. เพื่อช่วยพัฒนาความสามารถของครูผู้สอน
2. เพื่อช่วยให้ครูสามารถวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง
3. เพื่อช่วยให้ครูค้นหาวิธีการทำงานด้วยตนเอง
4. เพื่อช่วยให้ครูมีความศรัทธาในวิชาชีพของตน
5. เพื่อช่วยให้ครูมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ
6. เพื่อช่วยให้ครูมีทักษะในการปฏิบัติงาน เช่น การพัฒนา

หลักสูตรการปรับปรุงการเรียนการสอน การใช้และผลิตสื่อการสอน การวัดและประเมินผล เป็นต้น

7. เพื่อช่วยครูให้สามารถทำวิจัยในชั้นเรียนได้

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2556, หน้า 131) กล่าวว่า การนิเทศภายใน มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. เพื่อพัฒนาคน คือ การนิเทศภายในเป็นกระบวนการทำงาน ร่วมกันของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ครูและบุคลากรเหล่านั้นได้เปลี่ยนแปลง พฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น

2. เพื่อพัฒนางาน เนื่องจากงานการนิเทศมีเป้าหมายสูงสุด อยู่ที่ผู้เรียน ซึ่งเป็นผลผลิตจากการสอนของครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยเหตุนี้การนิเทศ ที่จัดขึ้นจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนางานสอนให้ดียิ่งขึ้นนั่นเอง

3. เพื่อสร้างการประชาสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกัน โดนผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้เสนอแนะผู้รับฟัง ซึ่งไม่ใช่เป็นการทำงานภายใต้การถูกบังคับและ คอยตรวจตราหรือจับผิด

4. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจการทำงานร่วมกันและการพัฒนา เพราะขวัญและกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคคลมีความตั้งใจทำงาน หากการนิเทศไม่ได้ สร้างขวัญและกำลังใจแล้วการนิเทศภายในก็ย่อมไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2556, หน้า 10)

อธิบายว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามทางอาชีพ ช่วยพัฒนาความสามารถของครู ช่วยในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะในยุคปัจจุบัน ที่มีการเปลี่ยนแปลงของสังคม อย่างรวดเร็วในทุกๆ ด้าน ความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ เพิ่มขึ้นโดยไม่หยุดยั้ง แม้แนวคิดในเรื่อง การเรียนการสอนก็เกิดมีขึ้นมาใหม่อยู่ตลอดเวลา

Goldhammer, Anderson and Krajewski (1993 อ้างถึงใน สมพาน สิมมาวง, 2555, หน้า 52-53) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของการนิเทศภายใน ไว้ดังนี้

1. การนิเทศภายใน เป็นเทคโนโลยีสำหรับการปรับปรุง การจัดการเรียนการสอน

2. การนิเทศภายใน เป็นการดำเนินงานที่มีการวางแผนและ จัดให้มีขึ้นโดยวัตถุประสงค์ที่จะเสริมสร้างประสิทธิภาพ ของกระบวนการเรียนการสอน

3. การนิเทศภายใน เป็นการนิเทศที่ยึดจุดประสงค์เป็นหลัก สำคัญและประสานกันกับความต้องการในการพัฒนาความเจริญงอกงามของครู นักเรียนและ โรงเรียน

4. การนิเทศภายใน ยึดสัมพันธภาพในการทำงานร่วมกันระหว่างครู และผู้นิเทศเป็นพื้นฐานสำคัญ
5. การนิเทศภายใน ต้องการความเชื่อมั่นและจริงใจต่อกัน ซึ่งจะแสดงออกในการเข้าใจซึ่งกันและกันการให้ความสนับสนุน และการอุทิศตนเองในการพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาชีพ
6. การนิเทศภายใน มีการดำเนินงานอย่างมีระบบ แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถดำเนินการที่ยืดหยุ่นได้ และมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการตามสภาพการณ์อย่างต่อเนื่องกัน
7. การนิเทศภายใน เป็นการสร้างหรือแสวงหาแนวทางในการเชื่อมกระชับระหว่างการวางแผนการสอนในอุดมคติ (Ideal Planning) และพฤติกรรมการสอนจริง (Actual Teaching)
8. การนิเทศภายใน ถือว่าผู้นิเทศต้องมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนมากกว่าครู
9. ผู้นิเทศต้องได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี
กล่าวโดยสรุป การนิเทศภายใน มีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยเหลือและพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้มีความรู้ ความสามารถ พัฒนากระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น และเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจการทำงานร่วมกัน เพราะขวัญและกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคคลมีความตั้งใจทำงาน ซึ่งการนิเทศภายในจะส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรและช่วยสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ

5.3.3 ขั้นตอนการนิเทศภายใน

มีวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านกล่าวถึงขั้นตอนการนิเทศภายในไว้ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553, หน้า 232-234) กล่าวว่า การนิเทศประกอบด้วยบุคคล 2 กลุ่ม คือ ผู้นิเทศและผู้ได้รับการนิเทศ เพื่อร่วมกันทำงานให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งใจไว้ โดยที่เทคนิควิธีที่เหมาะสม ขั้นตอนในการบริหารการนิเทศจึงมีความสำคัญที่จะได้รับการดำเนินงานเป็นไปโดยเรียบร้อย และมีประสิทธิภาพ ซึ่งขั้นตอนการนิเทศภายในประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการนิเทศเป็นขั้นตอนพื้นฐานที่สำคัญที่สุดก่อนที่ผู้นิเทศจะทำการนิเทศ

สภาพปัจจุบัน เป็นสภาพที่เป็นจริงและกำลังอยู่ในปัจจุบัน ส่วนความต้องการหมายถึง เป็นจุดสุดท้ายที่ต้องการจะไปถึง เป็นสภาพที่คาดหวังจะเกิดขึ้นนั้น มิใช่กำหนดลอยๆ ตามใจใครก็ได้ แต่ต้องการกำหนดโดยคำนึงถึงองค์ประกอบมากมายที่ควรจะ นำมาศึกษาและพิจารณาประกอบ คือ

1. นโยบายของสถานศึกษา
2. ปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา
3. ข้อมูลที่ได้จากสภาพปัญหาปัจจุบัน หมายถึง สิ่งที่อยู่
ทั้งทรัพยากรบุคคลและวัสดุ
4. ผลการสำรวจความคิดเห็นที่มีต่อสภาพปัญหาและ
ความต้องการของการนิเทศ

จากการศึกษาและการสำรวจโดยเฉพาะ เมื่อพิจารณาจาก สภาพปัญหาปัจจุบันกับสภาพที่ต้องการแล้ว สถานศึกษาก็จะพบว่าม้งานมากมายที่ต้องการ ดำเนินการในเวลาเดียวกัน แต่สถานศึกษาก็มีข้อจำกัดทั้งด้านบุคคลกร งบประมาณ และ ทรัพยากรอื่น จึงจำเป็นจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการ โดยพิจารณาจาก ประเด็นต่อไปนี้

1. ขนาดและขอบข่ายของปัญหาที่เกิดขึ้น
2. ความรุนแรงของปัญหาที่พบ
3. ข้อจำกัดของทรัพยากรที่มีอยู่
4. นโยบายและความต้องการเร่งด่วนในเรื่องนั้นๆ เมื่อได้
ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการนิเทศแล้วจะได้วางแผนการจัดโครงการนิเทศ
ขั้นที่ 2 การวางแผนและการจัดการโครงการนิเทศ การวางแผน
ตามลักษณะงานนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง วิธีการที่อาศัยหลักการ เหตุผลและข้อมูลที่ได้
จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาความต้องการของสถานศึกษาว่า มีความต้องการ
การนิเทศในด้านใดบ้างแล้วนำมาจัดทำแผนและโครงการต่อไป ในการวางแผนยังกำหนดวิธีการ
ว่าทำอย่างไร โดยกำหนดเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน

การจัดทำแผนงานและโครงการนั้น ต้องจัดทำล่วงหน้า ก่อนที่จะดำเนินการนิเทศในด้านการส่งเสริมการใช้สื่อการสอน โครงการสาธิตการสอนแบบต่างๆ เป็นต้น

การจัดทำแผนงานและโครงการ ถือเป็นส่วนหนึ่งของการทำ รายละเอียดของแผนซึ่งเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ให้เฉพาะมากขึ้น ถือเป็นส่วนหนึ่งของการทำ

รายละเอียดของแผนซึ่งเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ให้เฉพาะมากขึ้น และการกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนขึ้น ดังนี้

1. แจกแจงกิจกรรมการนิเทศที่จะทำโครงการนั้น
2. กำหนดแผนงานการนิเทศ รวมถึงการกำหนดหน่วยปฏิบัติ ค่าใช้จ่าย เวลา และสถานที่ เป็นต้น
3. จัดทำงบประมาณโครงการ การขออนุมัติและดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินงาน การดำเนินการนิเทศเป็นการนำแผนงานหรือโครงการไปปฏิบัติเพื่อให้ได้ตามความต้องการหรือเป้าหมายที่วางแผนไว้ ซึ่งจะมีรายละเอียดของแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1. การให้ความรู้ในงานที่ปฏิบัติ เป็นการให้ความรู้ความเข้าใจถึงสิ่งที่จะต้องดำเนินการว่าจะต้องอาศัยความรู้ความสามารถอย่างไรบ้าง จะมีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไรบ้าง จะมีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไรบ้าง และจะอย่างไรจึงจะทำให้ได้ผลงานออกอย่างมีคุณภาพ เป็นความจำเป็นสำหรับการเริ่มการนิเทศที่จัดขึ้นใหม่ เพื่อจะได้สร้างความเข้าใจกันและทำให้การนิเทศนั้นได้ผล
2. การปฏิบัติงานประกอบด้วย การปฏิบัติงานที่ได้รับความร่วมมือจากบุคคลทุกฝ่าย ได้แก่
 - 2.1 ผู้รับการนิเทศ เป็นขั้นที่ผู้รับการนิเทศลงมือปฏิบัติงานตามความรู้ความสามารถที่ได้รับ
 - 2.2 ผู้ได้รับการนิเทศ เป็นขั้นที่ผู้ให้การนิเทศจะทำการนิเทศและดูแลให้ผู้รับการนิเทศ ได้รับทำงานสำเร็จตามวางไว้
 - 2.3 ผู้บริหาร เป็นผู้ที่สนับสนุน การนิเทศ ผู้บริหารสถานศึกษาจะให้การสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ ค่าใช้จ่าย วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนเครื่องมือใช้ต่างๆ ที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างได้ผล

3. การสร้างขวัญและกำลังใจ ผู้รับการนิเทศควรรับการเสริมกำลังใจ โดยเฉพาะจากฝ่ายบริหารเพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจและทำงานด้วยความพึงพอใจ การสร้างขวัญและกำลังใจ ควรปฏิบัติไปพร้อมๆ กับการทำงานจึงจะได้ผล

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการนิเทศ การประเมินผลเป็นขั้นตอนสุดท้ายในการดำเนินการ ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการประเมินผล ได้แก่ ผู้บริหารหรือผู้ที่ได้รับหน้าที่ให้ทำการประเมินผล หลักการที่ใช้ในการประเมินผลมีดังนี้

1. การประเมินผลต้องอาศัยข้อมูลที่น่าเชื่อถือ โดยการตั้งจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน การใช้เครื่องมือและการรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสม รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งเป็นที่ยอมรับของฝ่ายนิเทศ ครูอาจารย์ และนักเรียนนักศึกษา
 2. การประเมินผลเป็นขั้นตอนหนึ่งของการนิเทศที่จำเป็นต้องทำเมื่อได้จัดทำโครงการนิเทศแล้ว
 3. การประเมินผลต้องอาศัยข้อมูลจากหลายฝ่าย ทั้งจากผู้บริหาร ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ
 4. การประเมินผลสามารถทำได้ 2 ระยะ คือ การประเมินผลระหว่างโครงการ (Formative Evaluation) เพื่อจะได้พิจารณาวิธีดำเนินการเพื่อปรับปรุงโครงการ ส่วนการประเมินผล สรุปเป็นการประเมินผลเพื่อการตัดสินใจถึงผลที่ได้รับจากโครงการ
 - วิชา เล่าเรียนดี (2553, หน้า 27-28) ได้เสนอขั้นตอนการนิเทศภายในโรงเรียนในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยตรง ดังนี้
 1. วางแผนร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ (ครูหรือคณะครู)
 2. เลือกประเด็นหรือเรื่องที่น่าสนใจจะปรับปรุงพัฒนา
 3. นำเสนอโครงการพัฒนาและขั้นตอนการปฏิบัติให้ผู้บริหารโรงเรียนได้รับทราบและขออนุมัติการดำเนินการ
 4. ให้ความรู้หรือแสวงหาความรู้จากเอกสารต่างๆ และการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับเทคนิคการสังเกตการณ์สอนในชั้นเรียน และความรู้เกี่ยวกับวิธีสอนและนวัตกรรมใหม่ๆ ที่น่าสนใจ
 5. จัดทำแผนการนิเทศ กำหนด วัน เวลา ที่จะสังเกตการสอน ประชุมปรึกษาหารือเพื่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์
 6. ดำเนินการตามแผนโดยครูและผู้นิเทศ (แผนการจัดการเรียนรู้และแผนการนิเทศ)
 7. สรุปและประเมินผลการปรับปรุงและพัฒนารายงานผลสำเร็จ
- พิมพกา ธรรมสิทธิ์ (2554, หน้า 340) สรุปขั้นตอนของการนิเทศภายในไว้ดังนี้
1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของครูและบุคลากรทางการศึกษา

2. วางแผนการนิเทศร่วมกันระหว่างผู้นิเทศ ครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยการจัดทำโครงการนิเทศ
3. ดำเนินการนิเทศโครงการนิเทศที่ได้กำหนดไว้
4. ประเมินผลเพื่อทราบผลการนิเทศพร้อมนำไปปรับปรุงและพัฒนาต่อไปอย่างต่อเนื่อง

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2556, หน้า 136) ได้สรุปขั้นตอนของการนิเทศภายในว่า การดำเนินการนิเทศภายในจะต้องจัดกระบวนการนิเทศอย่างมีแบบแผนตามลำดับขั้นตอน ต่อเนื่องกันอย่างมีระบบตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ พร้อมด้วยเหตุผลและความเป็นไปได้ นั่นคือจะต้องประกอบด้วย การวางแผนการนิเทศ การให้ความรู้ในสิ่งที่จะต้องทำการลงมือปฏิบัติ การสร้างขวัญและกำลังใจ การประเมินผลและกระบวนการดำเนินงานและการปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาการนิเทศให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2556, หน้า 12-13) อธิบายว่า ขั้นตอนของการนิเทศภายในเป็นแบบแผนของการนิเทศการศึกษา ที่จัดลำดับไว้อย่างต่อเนื่อง เป็นระเบียบแบบแผน มีลำดับขั้นตอนในการดำเนินงานไว้ชัดเจน มีเหตุผลและสามารถดำเนินการได้ ขั้นตอนการนิเทศที่สำคัญ มีดังนี้

1. การวางแผน เป็นขั้นตอนที่ผู้บริหาร ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศจะทำการประชุมปรึกษาหารือ เพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาและความต้องการจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศ รวมทั้งวางแผนถึงขั้นตอนการปฏิบัติเกี่ยวกับการนิเทศที่จัดขึ้น
2. ให้ความรู้ก่อนดำเนินการนิเทศ เป็นขั้นตอนของการให้ความรู้ ความเข้าใจถึงสิ่งที่จะต้องดำเนินการว่าต้องอาศัยความรู้ ความสามารถอย่างไรบ้าง จะมีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร และจะดำเนินการอย่างไรให้ผลงานออกมามีคุณภาพ ขั้นตอนนี้จำเป็นทุกครั้งสำหรับเริ่มการนิเทศที่จัดขึ้นใหม่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม และเมื่อมีความจำเป็นสำหรับงานนิเทศที่ยังเป็นไปไม่ได้ผล หรือได้ผลไม่ถึงขั้นที่พอใจ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องทบทวนให้ความรู้ในการปฏิบัติงานที่ถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง
3. การดำเนินการนิเทศ ประกอบด้วย การปฏิบัติงาน 3 ลักษณะ คือ การปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ (ครู) การปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศ (ผู้นิเทศ) การปฏิบัติงานของผู้สนับสนุนการนิเทศ (ผู้บริหาร)
4. การสร้างเสริมขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานนิเทศ เป็นขั้นตอนของการเสริมแรงของผู้บริหาร ซึ่งให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจและบังเกิดความพึงพอใจในการ

ปฏิบัติงานชิ้นนี้อาจดำเนินไปพร้อมๆ กับผู้รับการนิเทศที่กำลังปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติงานได้เสร็จสิ้นแล้วก็ได้

5. การประเมินผลการนิเทศ เป็นขั้นตอนที่ผู้นิเทศนำ

การประเมิน ผลการดำเนินงานที่ผ่านไปแล้วว่าเป็นอย่างไร หลังจากการประเมินผลการนิเทศ หากพบว่ามี ปัญหาหรือมีอุปสรรคอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่ทำให้การดำเนินงานไม่ได้ผล สมควร ที่จะต้องปรับปรุง แก้ไข ซึ่งการปรับปรุงแก้ไขอาจทำได้โดยการให้ความรู้เพิ่มเติมในเรื่องที่ปฏิบัติ ใหม่อีกครั้ง ในกรณี ที่ผลงานยังไม่ถึงขั้นน่าพอใจ หรือได้ดำเนินการปรับปรุงการดำเนินงาน ทั้งหมดไปแล้ว ยังไม่ถึง เกณฑ์ที่ต้องการ สมควรที่จะต้องวางแผนร่วมกันวิเคราะห์หาจุดที่ควร พัฒนา หลังใช้นวัตกรรม ด้านการเรียนรู้เข้ามานิเทศ

สรุปได้ว่า การดำเนินการนิเทศภายใน จะต้องจัดกระบวนการ นิเทศอย่างมีแบบแผนตามลำดับขั้นตอนอย่างต่อเนื่องกันอย่างมีระบบ ตามวิธีการ ทางวิทยาศาสตร์ พร้อมด้วยเหตุผลและความเป็นได้ นั่นคือจะต้องประกอบ ด้วยการวางแผน การนิเทศ การให้ความรู้ในสิ่งที่ต้องดำเนินงาน การลงมือปฏิบัติ การสร้างขวัญและกำลังใจ การประเมินผลและกระบวนการดำเนินงาน และการปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาการนิเทศ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

กล่าวโดยสรุป การนิเทศภายใน เป็นกระบวนการทำงานร่วมกัน ของผู้บริหารกับครูผู้สอนในสถานศึกษา ซึ่งจะต้องร่วมมือช่วยและเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อปรับปรุงการทำงาน รวมถึงพัฒนาการปฏิบัติงานของครูอย่างมีขั้นตอน ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ต่อนักเรียนตามจุดมุ่งหมายที่สถานศึกษาคาดหวังไว้

5.4 การนิเทศแบบให้คำชี้แนะ (Coaching)

การนิเทศแบบให้คำชี้แนะ (Coaching) เป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญในการช่วยเหลือให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ การดำเนินการเพื่อเพิ่ม ศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ครู ให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐาน ตลอดจนสามารถเสริมสร้างการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาให้เข้มแข็ง การนำเทคนิคการนิเทศแบบให้คำชี้แนะ (Coaching) มาใช้ในการนิเทศการศึกษา จึงเป็นวิธีการ หนึ่งที่จะช่วยในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553, หน้า 1)

5.4.1 ความหมายของการนิเทศแบบให้คำชี้แนะ

สุพรรณิ ชื่นคำ (2552, หน้า 48) ได้สรุปความหมายของการนิเทศแบบให้คำชี้แนะไว้ว่า การนิเทศแบบให้คำชี้แนะเป็นวิธีการพัฒนาบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการแนะนำหรือเรียนรู้จากผู้ชำนาญ (Coach) ในลักษณะที่ได้รับคำแนะนำหรือเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับการปฏิบัติงาน

อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์ (2552, หน้า 136) กล่าวว่า การนิเทศแบบให้คำชี้แนะ (Coaching) เป็นวิธีการพัฒนาบุคลากรที่นำมาใช้ในการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ (Attitude) ที่ช่วยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น โดยผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นิเทศและบุคลากรผู้ถูกนิเทศ การนิเทศมักจะเป็นกลุ่มเล็กหรือรายบุคคล ซึ่งต้องอาศัยเวลาในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นนิเทศงานจึงเป็นเทคนิคหนึ่งในการพัฒนาบุคลากร โดยผู้นิเทศจะเป็นผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกนิเทศ

อัญชลี ธรรมะวิจิตรกุล (2552, หน้า 1) กล่าวว่า การนิเทศแบบให้คำชี้แนะ (Coaching) เป็นการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) บุคลากรในสถานศึกษาต้องมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งการนิเทศแบบให้คำชี้แนะ เป็นเทคนิคหนึ่งที่สำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับครู อันจะเป็นตัวจักรสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ โดยมุ่งเน้นให้ครูมีความสามารถ มีผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น และสถานศึกษาที่มีความพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของการการนิเทศแบบให้คำชี้แนะไว้ว่า การนิเทศแบบให้คำชี้แนะ (Coaching) เป็นวิธีการพัฒนาสมรรถภาพการทำงานของครู โดยเน้นไปที่การทำงานให้ได้ตามเป้าหมายของงาน หรือการช่วยให้สามารถนำความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่แล้วหรือได้รับการอบรมมา ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ การให้คำชี้แนะมีลักษณะเป็นกระบวนการ มีเป้าหมายที่ต้องการไปให้ถึง 3 ประการ คือ การแก้ปัญหาในการทำงาน การพัฒนาความรู้ ทักษะ หรือความสามารถในการทำงาน และการประยุกต์ใช้ทักษะหรือความรู้ในการทำงานที่ต้องอยู่บนหลักการของการเรียนรู้ร่วมกัน (Co-Construction) โดยยึดหลักว่าไม่มีใครรู้มากกว่าใครจึงต้องเรียนไปพร้อมกัน เพื่อให้ค้นพบวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

กล่าวโดยสรุป การนิเทศแบบให้คำชี้แนะ หมายถึง การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ทักษะ หรือความสามารถในการทำงาน รวมถึงการช่วยให้สามารถนำความรู้ความสามารถที่มีอยู่แล้วหรือได้รับการฝึกอบรมมา ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.4.2 ขั้นตอนการนิเทศแบบให้คำชี้แนะ

ขั้นตอนการนิเทศแบบให้คำชี้แนะ (Coaching) เพื่อเพิ่มศักยภาพครูและผู้บริหารสถานศึกษาให้สามารถจัดการเรียนรู้และยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้สูงขึ้น มีขั้นตอนหลักสำคัญอยู่ 3 ขั้นตอน ดังนี้คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553, หน้า 2-6)

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการก่อนการให้คำชี้แนะ

การเตรียมการก่อนการให้คำชี้แนะเป็นการเตรียมองค์ความรู้ในการนำไปใช้ในการชี้แนะโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้นิเทศจะคอยแนะนำ ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ ให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ผู้ชี้แนะจะเสนอแนะแล้ว ต้องให้ครูได้วิเคราะห์ตนเองให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในสภาวะแวดล้อมต่างๆ และสามารถแก้ปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้หมดไป การให้คำชี้แนะจะช่วยให้ครูสามารถสะท้อนภาพการปฏิบัติงานของครู เพื่อให้ตระหนักว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้นจะต้องใช้วิธีการจัดการเรียนรู้อย่างไร เพื่อที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ขณะเดียวกันผู้ให้คำชี้แนะจะให้ข้อมูล ความรู้ที่จำเป็น ซึ่งครูยังขาดอยู่ ดังนั้น การให้คำชี้แนะที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงขึ้นอยู่กับทักษะของผู้นิเทศ และความสามารถในการรับการนิเทศ (Receptiveness) ของครูเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบแวดล้อมหลายประการด้วยกัน ผู้ชี้แนะควรจะต้องเป็นผู้รักการอ่าน รักการแสวงหาความรู้ และจะต้องมีการขวนขวายหาข้อมูลความรู้ใหม่อยู่ตลอดเวลา

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการให้คำชี้แนะ

ขั้นตอนการดำเนินงานให้คำชี้แนะเป็นขั้นตอนที่ศึกษานิเทศก์หรือผู้ชี้แนะช่วยให้ครูนำความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่ หรือที่ได้รับจากการอบรมไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จตามศักยภาพหรือความสามารถของครูแต่ละคน เป็นการพัฒนากลุ่มครูจำนวนน้อยหรือรายบุคคลอย่างเข้มข้น ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด เช่น การสังเกตการสอนในชั้นเรียน พิจารณาผลงานนักเรียนร่วมกันกับครู เป็นการพัฒนาในบริบทการทำงานในสถานศึกษา ขั้นตอนการให้คำชี้แนะประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อยดังนี้

2.1 การศึกษาต้นทุนเดิม เป็นขั้นที่ศึกษานิเทศก์หรือผู้ให้คำชี้แนะทำความเข้าใจวิธีคิด วิธีการทำงาน และผลที่เกิดขึ้นจากการทำงานของคุณครูว่าอยู่ในระดับใด เพื่อเป็นข้อมูลในการต่อยอดประสบการณ์ในระดับที่เหมาะสมกับครูแต่ละคน ซึ่งในขั้นนี้อาจใช้วิธีการต่างๆ กันไปตามสถานการณ์ได้แก่

- เกิดขึ้น
- 1) การให้ครูบอกเล่า อธิบายวิธีการทำงานและผลที่
 - 2) การพิจารณาร่องรอยการทำงานร่วมกัน เช่น
- แผนการสอน ชิ้นงานของนักเรียน
- 3) การสังเกตการสอนในชั้นเรียน

2.2 การให้ครูประเมินการทำงานของตนเอง เป็นขั้นที่ช่วยให้ครูได้ทบทวนการทำงานที่ผ่านมาของตนเอง โดยใช้ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ การสอนที่เพิ่งสอนจบไปแล้ว ชิ้นงานที่นักเรียนทำเสร็จมาใช้ประกอบการประเมิน จัดให้ครูมีโอกาสได้ “นឹกลย้อนและสะท้อนผลการทำงาน” ช่วยให้ครูได้ทบทวนและไตร่ตรองว่าตนเองได้ใช้ความรู้ความเข้าใจไปสู่การปฏิบัติอย่างไร มีอุปสรรคปัญหาใดเกิดขึ้นบ้าง คำถามที่มักใช้กันในขั้นนี้มี 2 คำถามหลัก คือ “อะไรที่ทำได้ดี...” “จะให้ดีกว่านี้ถ้า...”

2.3 ขั้นต่อยอดประสบการณ์ เป็นขั้นที่ศึกษานิเทศก์หรือผู้ให้คำชี้แนะมีข้อมูลจากการสังเกตการทำงานและฟังครูอธิบายความคิดของตนเอง แล้วจึงลงมือต่อยอดประสบการณ์ในเรื่องเฉพาะนั้นเพิ่มเติม ซึ่งศึกษานิเทศก์หรือผู้ชี้แนะต้องอาศัยปฏิภาณในการวินิจฉัยให้ได้ว่าครูต้องการความช่วยเหลือในเรื่องใด หากไม่แน่ใจก็อาจใช้วิธีการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม ในขั้นต่อยอดประสบการณ์มักมีการดำเนินการใน 2 ลักษณะ ดังนี้

- 1) เมื่อพบว่าคุณครูมีความเข้าใจที่ผิดพลาดบางประการ หรือมีปัญหา ก็จำเป็นต้องแก้ไข ปรับปรุงความรู้ความเข้าใจให้ถูกต้องและช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหา
- 2) เมื่อพบว่าคุณครูเข้าใจหลักการสอนดี แต่ยังขาดประสบการณ์ในการออกแบบการเรียนการสอน ก็จำเป็นต้องเพิ่มเติมความรู้แบ่งปันประสบการณ์

ขั้นตอนที่ 3 การสรุปผลการให้คำชี้แนะ

การสรุปผลการให้คำชี้แนะเป็นขั้นตอนที่ศึกษานิเทศก์หรือผู้ให้คำชี้แนะเปิดโอกาสให้ครูได้สรุปผลการให้คำชี้แนะเพื่อให้ได้หลักการสำคัญไปปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนการสอนของตนเองต่อไป มีการวางแผนที่จะกลับมาชี้แนะร่วมกันอีกครั้งว่า ความรู้ความเข้าใจใหม่ที่ได้รับการชี้แนะครั้งนี้จะเกิดผลในทางปฏิบัติเพียงใด รวมไปถึงการตกลงร่วมกันเรื่องให้ความช่วยเหลืออื่นๆ เช่น หาเอกสารมาให้ศึกษา ประสานงานกับบุคคลอื่นๆ แนะนำแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ขั้นตอนการนิเทศแบบให้คำชี้แนะ เพื่อเพิ่มศักยภาพครูให้สามารถจัดการเรียนรู้และยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้สูงขึ้น มีขั้นตอนหลักสำคัญอยู่ 3 ขั้นตอน คือ การเตรียมการก่อนการให้คำ การดำเนินการให้คำชี้แนะ การสรุปผลการให้คำชี้แนะ เป็นการช่วยให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้นิเทศจะคอยแนะนำ ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ ให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

จากที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า การพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการบริหารงานของสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารควรจัดให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีความเป็นประชาธิปไตยในการทำงาน ให้ครูมีเสรีภาพในการคิด มีโอกาสพัฒนาคุณภาพผลงาน รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพในการนำหลักสูตรไปใช้ การเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในวิชาที่สอน สามารถพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการและระดับพัฒนาการของผู้เรียนด้วยเทคนิควิธีที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จะทำให้สถานศึกษาประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ บรรลุตามเป้าหมายการจัดการศึกษา

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายหลักสูตร ผู้สอนพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้โดยช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่างๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 25-29)

1. หลักการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

2. กระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการกระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย

กระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนพัฒนา เพราะจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้นผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การออกแบบการจัดการเรียนรู้

ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน แล้วจึงออกแบบการจัดการเรียนรู้เลือกใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอน สื่อ แหล่งเรียนรู้ การวัด และประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

4. บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรมีบทบาท ดังนี้

4.1 บทบาทของผู้สอน

- 1) ศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน
- 2) กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ด้านความรู้และทักษะ กระบวนการ ที่เป็นความคิดรวบยอด หลักการ และความสัมพันธ์ รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 3) ออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย
- 4) จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

5) จัดเตรียมและเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

6) ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน

7) วิเคราะห์ผลการประเมินมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

4.2 บทบาทของผู้เรียน

- 1) กำหนดเป้าหมาย วางแผน และรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง
- 2) เสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อความรู้ ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ
- 3) ลงมือปฏิบัติจริง สร้างสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ
- 4) มีปฏิสัมพันธ์ ทำงาน ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและครู
- 5) ประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

5. สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะตามมาตรฐานของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนรู้มีหลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์สื่อเทคโนโลยีและเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีในท้องถิ่น การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการ และลีลาการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน

การจัดการสื่อการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเอง หรือปรับปรุงเลือกใช้อย่างมีคุณภาพจากสื่อต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวเพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมและสื่อสารให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยสถานศึกษาควรจัดให้มีอย่างพอเพียง เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรดำเนินการดังนี้

1. จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศการเรียนรู้ และเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษาค้นคว้า และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน สังคมโลก

2. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน เสริมความรู้ให้ผู้สอน รวมทั้งจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้

3. เลือกและใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีความเหมาะสม มีความหลากหลาย สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคล ของผู้เรียน

4. ประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ที่เลือกใช้อย่างเป็นระบบ

5. ศึกษาค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

6. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม ประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพเกี่ยวกับสื่อ และการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะๆ และสม่ำเสมอ

ในการจัดทำ การเลือกใช้ และการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ใน สถานศึกษา ควรคำนึงถึงหลักการสำคัญของสื่อการเรียนรู้ เช่น ความสอดคล้องกับหลักสูตร วัตถุประสงค์การเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน เนื้อหา มีความถูกต้องและทันสมัย ไม่กระทบความมั่นคงของชาติ มีการใช้ภาษาที่ถูกต้อง

6. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนหลักการพื้นฐาน สองประการคือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพ การเรียนรู้ของผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตาม ตัวชี้วัดเพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้เรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในทุกระดับ ไม่ว่าจะป็นระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ การวัด และประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยใช้ผลการประเมินเป็น ข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน ตลอดจนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตาม ศักยภาพ

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ มีรายละเอียด ดังนี้

1. การประเมินระดับชั้นเรียน

เป็นการวัดและประเมินผลที่อยู่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอน ดำเนินการเป็นปกติและสม่ำเสมอ ในการจัดการเรียนการสอน ใช้เทคนิคการประเมินอย่าง หลากหลาย เช่น การซักถาม การสังเกต การตรวจการบ้าน การประเมินโครงการ การประเมิน ชิ้นงาน/ภาระงาน แฟ้มสะสมงาน การใช้แบบทดสอบ ฯลฯ โดยผู้สอนเป็นผู้ประเมินเองหรือเปิด

โอกาส ให้ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน ผู้ปกครองร่วมประเมินในกรณีที่ไม่ผ่าน ตัวชี้วัดให้มีการสอนซ่อมเสริม

การประเมินระดับชั้นเรียนเป็นการตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการ ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือไม่และ มากน้อยเพียงใด มีสิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงและส่งเสริมในด้านใด นอกจากนี้ ยังเป็นข้อมูลให้ผู้สอนใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนของตนด้วย ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับมาตรฐาน การเรียนรู้และตัวชี้วัด

2. การประเมินระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินที่สถานศึกษาดำเนินการ เพื่อตัดสินผล การเรียนของผู้เรียนเป็นรายปี/รายภาค ผลการประเมินการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้เพื่อให้เกิดข้อมูล เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ว่าส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายหรือไม่ ผู้เรียนมีจุดพัฒนาในด้านใด รวมทั้งสามารถนำผลการเรียนของผู้เรียนในสถานศึกษาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ระดับชาติ ผลการประเมินระดับสถานศึกษาจะเป็นข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการ ปรับปรุงนโยบาย หลักสูตร โครงการ หรือวิธีการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนเพื่อการจัดทำ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ตามแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา และการรายงานผลการจัดการศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและชุมชน

3. การประเมินระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียน ในระดับเขตพื้นที่การศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ตามภาระ ความรับผิดชอบ สามารถดำเนินการโดยประเมินคุณภาพผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยข้อสอบ มาตรฐานที่จัดทำและดำเนินการโดยเขตพื้นที่การศึกษา หรือด้วยความร่วมมือกับหน่วยงาน ต้นสังกัด ในการดำเนินการจัดสอบ นอกจากนี้ยังได้จากการตรวจสอบทบทวนข้อมูลจากการ ประเมินระดับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

4. การประเมินระดับชาติ เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับชาติ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดให้ ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมิน ผลจากการประเมินใช้เป็นข้อมูลในการเทียบเคียง คุณภาพการศึกษาในระดับต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ตลอดจนเป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจในระดับนโยบายของประเทศ

ข้อมูลการประเมินในระดับต่างๆ ข้างต้น เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาในการตรวจสอบทบทวนพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ถือเป็นภาระความรับผิดชอบของสถานศึกษาที่จะต้องจัดระบบดูแลช่วยเหลือ ปรับปรุงแก้ไข ส่งเสริมสนับสนุนเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ บนพื้นฐาน ความแตกต่างระหว่างบุคคลที่จำแนกตามสภาพปัญหาและความต้องการ ได้แก่ กลุ่มผู้เรียนทั่วไป กลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ กลุ่มผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ กลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาด้านวินัยและพฤติกรรม กลุ่มผู้เรียนที่ปฏิเสธโรงเรียน กลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม กลุ่มพิการทางร่างกายและสติปัญญา เป็นต้น ข้อมูลจากการประเมิน จึงเป็นหัวใจของสถานศึกษาในการดำเนินการช่วยเหลือผู้เรียนได้ทันทั่วถึง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาและประสบความสำเร็จในการเรียน

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำระเบียบว่าด้วยการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษาให้สอดคล้องและเป็นไปตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่เป็นข้อกำหนดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ถือปฏิบัติร่วมกัน

จากที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ครูผู้สอนต้องยึดหลักการจัดการเรียนรู้ มีกระบวนการในการจัดการเรียนรู้ที่จะประสบผลสำเร็จ เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองและผู้เรียน ใช้สื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ และมีการวัดผลประเมินผล หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกจากจะพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ แล้ว ผู้สอนจะต้องสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วย

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

จากการศึกษาการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สามารถสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยได้ ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551, หน้า 1-4)

1. สาระสำคัญเกี่ยวกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

1.1 ความสำคัญ

ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ และเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทย เป็นเครื่องมือ

ในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้สามารถประกอบกิจกรรม การงาน และดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสันติสุข และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อพัฒนาความรู้ กระบวนการคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ และสร้างสรรค์ให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ตลอดจนนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังเป็นสื่อแสดงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษด้านวัฒนธรรม ประเพณี สุนทรียภาพ เป็นสมบัติล้ำค่าควรแก่การเรียนรู้ อนุรักษ์ และสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติตลอดไป

1.2 สิ่งที่ต้องเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้ต้องมีประสิทธิภาพ และเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง

1.2.1 การอ่าน การอ่านออกเสียงคำ ประโยค การอ่านบทร้อยแก้ว คำประพันธ์ชนิดต่างๆ การอ่านในใจเพื่อสร้างความเข้าใจ และการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้จากสิ่งที่อ่าน เพื่อนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

1.2.2 การเขียน การเขียนสะกดตามอักขรวิธี การเขียนสื่อสาร โดยใช้ถ้อย และรูปแบบต่างๆ การเขียนเรียงความ ย่อความ เขียนรายงานจากการศึกษาค้นคว้า เขียนตามจินตนาการ เขียนวิเคราะห์ วิเคราะห์ และเขียนเชิงสร้างสรรค์

1.2.3 การฟัง การดู และการพูด การฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ การพูด แสดงความคิดเห็น ความรู้สึก พูดลำดับเรื่องราวต่างๆ อย่างเป็นเหตุเป็นผล การพูดในโอกาสต่างๆ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และการพูดเพื่อโน้มน้าวใจ

1.2.4 หลักการใช้ภาษาไทย ศีลธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของภาษาไทย การใช้ภาษาให้ถูกต้องเหมาะสมกับโอกาสและบุคคล การแต่งบทประพันธ์ประเภทต่างๆ และอิทธิพลของภาษาต่างประเทศในภาษาไทย

1.2.5 วรรณคดีและวรรณกรรม วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรม เพื่อศึกษาข้อมูล แนวความคิด คุณค่าของงานประพันธ์ และเพื่อความเพลิดเพลิน การเรียนรู้ และทำความเข้าใจบทเห่ บทร้องเล่นของเด็ก เพลงพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่าของไทย ซึ่งได้ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เรื่องราวของสังคมในอดีต และความงดงามของภาษา เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งและภูมิใจในบรรพบุรุษที่ได้สั่งสมสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

1.3 สารและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ 1 การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

สาระที่ 2 การเขียน

มาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียนเขียนสื่อสาร เขียนเรียงความย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงานการศึกษาค้นคว้า

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด

มาตรฐาน ท 3.1 สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด และความรู้สึกในโอกาสต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์

สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทย

มาตรฐาน ท 4.1 เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษา และพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ

สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่า และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

1.4 คุณภาพผู้เรียน

1.4.1 คุณภาพผู้เรียนเมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผู้เรียนต้องมีความรู้ความสามารถ ดังนี้

1.4.1.1 อ่านออกเสียงคำ คำคล้องจอง ข้อความ เรื่องสั้นๆ และบทร้อยกรองง่ายๆ ได้ถูกต้อง คล่องแคล่ว เข้าใจความหมายของคำและข้อความที่อ่าน ตั้งคำถามเชิงเหตุผล ลำดับเหตุการณ์ คาดคะเนเหตุการณ์ สรุปความรู้ ข้อคิดจากเรื่องที่อ่าน ปฏิบัติตามคำสั่ง คำอธิบายเรื่องที่อ่านได้ เข้าใจความหมายของข้อมูลจากแผนภาพ แผนที่และแผนภูมิ อ่านหนังสืออย่างสม่ำเสมอ และมีมารยาทในการอ่าน

1.4.1.2 มีทักษะในการคัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัด เขียนบรรยายบันทึกประจำวัน เขียนจดหมายลาครู เขียนเรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์ เขียนเรื่องตามจินตนาการ และมีมารยาทในการเขียน

1.4.1.3 เล่ารายละเอียดและบอกสาระสำคัญ ตั้งคำถาม ตอบคำถาม รวมทั้งพูดแสดงความคิดเห็นความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องที่ฟังและดู พูดสื่อสาร เล่าประสบการณ์ และพูดแนะนำ หรือพูดเชิญชวนให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม และมีมารยาทในการฟัง ดู และพูด

1.4.1.4 สกคคำและเข้าใจความหมายของคำ ความแตกต่างของคำและพยางค์ หน้าที่ของคำในประโยค มีทักษะการใช้พจนานุกรมในการค้นหาความหมายของคำ แต่งประโยคง่ายๆ แต่งคำคล้องจอง แต่งคำขวัญ และเลือกใช้ภาษาไทยมาตรฐานและภาษาถิ่นได้เหมาะสมกับกาลเทศะ

1.4.1.5 เข้าใจและสรุปข้อคิดที่ได้จากการอ่านวรรณคดีและวรรณกรรม เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน แสดงความคิดเห็นจากวรรณคดี วรรณกรรมที่อ่าน รู้จักเพลงพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของท้องถิ่น ร้องบทร้องเล่นสำหรับเด็ก ในท้องถิ่น ท่องจำบทอาขยานและบทร้อยกรองที่มีคุณค่าตามความสนใจได้

1.4.2 คุณภาพผู้เรียนเมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้เรียนต้องมีความรู้ความสามารถ ดังนี้

1.4.2.1 อ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและบทร้อยกรองเป็นทำนองเสนาะ ได้ถูกต้อง อธิบายความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัยของคำ ประโยค ข้อความ สำนวนโวหาร จากเรื่องที่อ่าน เข้าใจคำแนะนำ คำอธิบายในคู่มือต่างๆ แยกแยะข้อคิดเห็นและข้อเท็จจริง จับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านและนำความรู้ ความคิดจากเรื่องที่อ่านไปตัดสินใจแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต มีมารยาทและมีนิสัยรักการอ่าน และเห็นคุณค่าสิ่งที่อ่าน

1.4.2.2 มีทักษะในการคัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัดและครึ่งบรรทัด เขียนสกคคำ แต่งประโยคและเขียนข้อความ ตลอดจนเขียนสื่อสารโดยใช้ถ้อยคำชัดเจน เหมาะสม ใช้แผนภาพโครงเรื่อง และแผนภาพความคิด เพื่อพัฒนางานเขียน เขียนเรียงความย่อความ จดหมายส่วนตัว กรอกแบบรายการต่างๆ เขียนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็น เขียนเรื่องตามจินตนาการอย่างสร้างสรรค์ และมีมารยาทในการเขียน

1.4.2.3 พูดแสดงความรู้ ความคิดเกี่ยวกับเรื่องที่ฟังและดู เล่าเรื่องย่อหรือสรุปจากเรื่องที่ฟังและดู ตั้งคำถาม ตอบคำถามจากเรื่องที่ฟังและดู รวมทั้งประเมินความน่าเชื่อถือจากการฟังและดูโฆษณาอย่างมีเหตุผล พูดตามลำดับขั้นตอนเรื่องต่างๆ อย่างชัดเจน พุดรายงานหรือประเด็นค้นคว้าจากการฟัง การดู การสนทนา และพูดโน้มน้าวได้อย่างมีเหตุผล รวมทั้งมีมารยาทในการฟัง ดู และพูด

1.4.2.4 สะกดคำและเข้าใจความหมายของคำ สำนวน คำพังเพยและสุภาษิต รู้และเข้าใจชนิดและหน้าที่ของคำในประโยค ชนิดของประโยค คำภาษาถิ่นและคำภาษาต่างประเทศในภาษาไทย ใช้คำราชาศัพท์และคำสุภาพได้อย่างเหมาะสม แต่งประโยคแต่งบทร้อยกรองประเภทกลอนสี่ กลอนสุภาพ และกาพย์ยานี 11

1.4.2.5 เข้าใจและเห็นคุณค่าวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน เล่านิทานพื้นบ้าน ร้องเพลงพื้นบ้านของท้องถิ่น นำข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่านไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง และท่องจำบทอาขยานตามที่กำหนดได้

1.5 หลักการจัดการเรียนการสอน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีลักษณะดีเด่นพิเศษที่นับว่าทันสมัยและแตกต่างไป จากหลักสูตรประถมศึกษาทุกๆ ฉบับที่ผ่านมาในอดีต โดยจุดเน้นที่สำคัญคือ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีวิสัยทัศน์ หลักการและจุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สาระมาตรฐานตัวชี้วัดชั้นปี และตัวชี้วัดช่วงชั้นไว้ชัดเจน ทำให้ผู้นำหลักสูตรไปใช้สามารถมองเห็นทิศทางที่จะวางแผนได้อย่างดี ทำให้จัดการเรียนการสอนสามารถจัดการเรียนการสอนได้เป็นมาตรฐานเดียวกัน นอกจากนี้ยังกำหนดรหัสวิชาไว้เพื่อสื่อสารได้ตรงกัน อย่างถูกต้องด้วย (วรรณิ โสมประยูร, 2553, หน้า 202-206)

สำหรับตัวชี้วัดคือ ตัวบ่งชี้ที่สิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะที่สะท้อนมาตรฐานการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการประเมินผล เพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียน ซึ่งหลักสูตรฉบับนี้ใช้ตัวชี้วัดแทนผลการเรียนรู้ (outcome) ในหลักสูตรฉบับพุทธศักราช 2544 และเป็นตัวชี้วัดของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของหลักสูตรในอดีตนั่นเอง เช่น ตัวชี้วัดของการอ่านเพื่อเข้าใจความหมายคำ ก็คือ อธิบาย ความหมายคำ คำว่า “อธิบาย” ก็คือ จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมของคำว่า “เข้าใจ” ซึ่งจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมนี้สามารถวัดได้ จึงนำมาเป็นตัวชี้วัดในหลักสูตรฉบับปัจจุบัน ซึ่งหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดตัวชี้วัดชั้นปี และตัวชี้วัดช่วงชั้น

จุดมุ่งหมายสำคัญในการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา คือเพื่อให้นักเรียนมีทักษะทางภาษา ซึ่งประกอบด้วยทักษะการฟัง ทักษะการดู ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน และทักษะการเขียน สามารถใช้ภาษาไทยเป็นเครื่องมือสำหรับสื่อสารและแสวงหาความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิตของตนเองและสังคมประเทศชาติ ดังนั้น การสอนภาษาไทยเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวจึงควรมีหลักการที่สำคัญต่อไปนี้

1. ในการสอนภาษาไทยควรนำจุดหมายสอดแทรกทุกครั้งที่มีการเรียนการสอน เพราะจุดหมายของหลักสูตรเป็นจุดหมายหลักที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนตลอดเวลาที่จัดการเรียนการสอนภาษาไทยให้แก่เด็ก

2. การสอนภาษาไทยควรคำนึงถึงความพร้อมของผู้เรียน ซึ่งความพร้อมในการเรียนมี 3 ลักษณะด้วยกัน ดังนี้

2.1 ความพร้อมในการเรียนซึ่งจัดว่าเป็นความพร้อมก่อนเริ่มเรียน เช่น เด็กเริ่มก่อนเข้าเรียนอาจจะยังขาดความพร้อมในการมองความแตกต่างของสิ่งของ สายตากับกล้ามเนื้อสัมพันธ์กันไม่ได้ มองเห็นตัวอักษรกลับหน้ากลับหลัง เป็นต้น

2.2 ความพร้อมก่อนเริ่มวิชา ซึ่งจัดว่าเป็นความพร้อมก่อนที่จะเริ่มต้นเรียนวิชาภาษาไทยโดยเฉพาะ เช่น เด็กควรมีความพร้อมทางด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน เป็นต้น

2.3 ความพร้อมก่อนเริ่มบทเรียนใหม่ เมื่อจะเริ่มทำการสอนบทเรียนใหม่ ครูควรนำความรู้พื้นฐานมาเตรียมให้นักเรียนพร้อมเสียก่อน รวมทั้งควรนำสื่อมาเร้าให้นักเรียนมีความพร้อมที่จะรับบทเรียนใหม่ด้วย เมื่อนักเรียนมีความพร้อมในเรื่องพื้นฐานและความพร้อมที่จะเรียนแล้ว การดำเนินกิจกรรมการเรียนก็จะบรรลุผลตามที่มุ่งหมายไว้

3. เนื่องจากทักษะทางภาษาหมายถึง ทักษะศิลปะภาษานั้นเอง ซึ่งได้แก่ ทักษะการฟัง ทักษะการดู ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน และทักษะการเขียน ทักษะทางภาษาทั้ง 5 ทักษะนี้ ย่อมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและยากที่จะแยกออกจากกันได้ แต่ละทักษะต่างก็มีพัฒนาการที่เชื่อมโยงกัน และมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็กประถมศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น การสอนภาษาไทยจึงมุ่งเน้นทักษะทางภาษามากกว่าเนื้อหาสาระ กล่าวคือ การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษามุ่งที่จะพัฒนาการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนภาษาไทย เป็นประการสำคัญด้วยเหตุนี้ กิจกรรมการเรียนการสอน จึงควรเน้นวิธีฝึกทักษะทางศิลปะภาษามากกว่าการเรียนรู้ภาษาไทย

4. การสอนภาษาไทยควรสอนทักษะการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน ให้สัมพันธ์กันอย่างที่เรียกกันว่า การสอนภาษาไทยในเชิงทักษะสัมพันธ์โดยอาศัยหลักบูรณาการ (Integration) เป็นส่วนสำคัญในการเชื่อมโยง เพื่อให้ทักษะทั้งสี่ผสมผสานกันได้อย่างสมบูรณ์

5. การสอนภาษาไทยควรสอนให้สัมพันธ์กับกลุ่มประสบการณ์อื่นๆ เนื่องจากการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา มุ่งเน้นการฝึกทักษะเป็นประการสำคัญดังกล่าวแล้วในข้อ 3. ดังนั้น จึงไม่มีเนื้อหาเป็นของตัวเองโดยเฉพาะ และจำเป็นต้องนำเนื้อหาจากกลุ่ม

วิชาอื่นมาเป็นสถานการณ์เพื่อให้เกิดทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน

6. การสอนภาษาไทยควรเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้แสดงเอง หรือให้มีส่วนร่วมในบทเรียนมากๆ ทั้งนี้ เนื่องจากการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาเน้นการฝึกทักษะซึ่งทักษะที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนได้ต้องอาศัยการฝึกฝนและใช้สื่อการเรียนประกอบ ดังนั้น การสอนภาษาไทยจึงควรให้นักเรียนแสดงการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนด้วยตัวเอง โดยครูเป็นเพียงผู้สร้างสถานการณ์ละกำลังกับการแสดงของนักเรียนให้อยู่ในขอบเขตที่กำหนดไว้

7. การสอนภาษาไทยต้องเน้นให้นักเรียนรู้จักคิด การสอนให้เด็กมีความคิดนั้นต้องให้เด็กได้คิดเอง ตัดสินใจเอง และแก้ปัญหาเองอยู่เสมอ กิจกรรมต่างๆ ที่ใช้ในการสอนภาษาไทยจะช่วยให้เด็กได้ฝึกทักษะการคิดได้เป็นอย่างดี

8. การสอนภาษาไทยควรสอดแทรกคุณธรรมและให้รู้จักการทำงานร่วมกัน เนื่องจากการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาเน้นทักษะทางภาษา แต่ไม่มีเนื้อหาดังกล่าวแล้ว ดังนั้น ครูจึงควรนำเนื้อหาที่เป็นคุณธรรมมาเป็นสถานการณ์แล้วฝึกทักษะการฟัง การดู การพูด การอ่าน และการเขียน รวมทั้งนำกระบวนการกลุ่มมาใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้เด็กมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

9. การสอนภาษาไทยควรใช้การสอนหลายๆ วิธีผสมผสานกันตามรูปแบบที่เหมาะสม เนื่องจากวิธีสอนทักษะทางภาษามีหลายวิธี เช่น บทบาทสมมติ เกม สถานการณ์จำลอง บทเรียน โปรแกรม และอื่นๆ อีกเป็นจำนวนมาก ครูจึงควรพิจารณาเลือกวิธีการสอนต่างๆ ให้เหมาะสมกับจุดประสงค์และเนื้อหา รวมทั้งควรคำนึงถึงวัยและความสามารถของเด็กด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรใช้ทักษะกระบวนการเป็นแนวคิดใหม่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทย เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีทักษะกระบวนการคิดตัวและเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตได้ตลอดไป

10. ในการสอนภาษาไทยครูจะต้องรักและศรัทธาต่อภาษาไทย เพราะบุคลิกลักษณะของครูที่ศรัทธาต่อวิชาภาษาไทย จะสะท้อนให้เด็กได้เห็นและรู้สึกรักและศรัทธาภาษาไทยตามไปด้วย ซึ่งเป็นผลทำให้นักเรียนสนใจ ตั้งใจ และพยายามเรียนภาษาไทยดีขึ้น พร้อมทั้งมีเจตคติที่ดีต่อการศึกษาเล่าเรียนและการใช้ภาษาไทยให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง

11. ในการนำเนื้อหาหรือทักษะจากคำอธิบายในหลักสูตรมาใช้เป็นสาระในบทเรียน สำหรับสอนภาษาไทยให้กับเด็กนั้น เพื่อความเหมาะสมและเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง ครูควรใช้หลักในการเลือกเนื้อหาหรือทักษะ ดังนี้

- 11.1 ควรจัดสอบเรื่องที่ย้ายไปสู่เรื่องที่ยาก
- 11.2 ควรจัดสอบเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวไปสู่เรื่องที่อยู่ไกลตัว
- 11.3 ควรจัดสอบเรื่องที่เป็นรูปธรรมไปสู่เรื่องที่เป็นนามธรรม
- 11.4 ควรจัดสอบเรื่องที่จะต้องรับผิดชอบน้อยไปสู่เรื่องที่ต้องการรับผิดชอบมาก
- 11.5 ควรจัดสอบเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์เดิมไปสู่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ใหม่

12. เนื่องจากภาษาไทยเป็นวิชาประเภททักษะ และมีกระบวนการแตกต่างจากวิชาอื่นมาก ในการวัดผลจำเป็นต้องวัดทักษะทั้งสิ้นให้ครบทุกด้าน ทั้งด้านความรู้ เจตคติ และทักษะ โดยครูควรใช้วิธีวัดผลหลายๆ วิธีตามความเหมาะสม เช่น การทดสอบ ข้อเขียน การสนทนา การสัมภาษณ์ การรายงาน การสาธิต การเล่าเรื่อง การอภิปราย การถามตอบ และการสังเกตหรือพิจารณาจากพฤติกรรมทางภาษาอื่นๆ ที่แสดงออกเพื่อให้ครอบคลุม เนื้อหามาตรฐานและตัวชี้วัดได้ครบตามหลักสูตร ในการวัดผลนี้ครูจำเป็นต้องทำเป็นประจำและสม่ำเสมอทั้งตอนก่อนเริ่มเรียน ระหว่างเรียน ปลายภาคและปลายปี เพื่อนำผลการประเมินมา ช่อมเสริมหรือปรับปรุงการเรียนการสอน หรือตัดสินใจเรียนแล้วแต่กรณี สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ครูควรให้นักเรียนทราบผลการประเมินด้วยทุกครั้ง เพื่อนักเรียนจะได้นำไปปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองได้อย่างถูกต้อง

อย่างไรก็ตาม การสอนภาษาไทยจะบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ครูผู้สอนจำเป็นต้องมีการวางแผนเอาไว้ล่วงหน้าทั้งแผนการสอนระยะยาวและแผนการสอนระยะสั้น แล้วปฏิบัติตามแผนการสอนนั้นอย่างเหมาะสม ถ้าครูภาษาไทยวางแผนกิจกรรมการเรียนการสอนสอนอย่างละเอียดรอบคอบและมีระบบแล้ว ย่อมเป็นที่หวังได้ว่าการสอนภาษาไทยจะต้องมีประสิทธิภาพอย่างแน่นอน

การสอนภาษาไทยในเชิงทักษะสัมพันธ์ ซึ่งทักษะทั้ง 5 ทักษะ (ฟัง ดู พูด อ่าน และเขียน) ย่อมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดตามธรรมชาติของการใช้ภาษา โดยมีความคิด (Thinking) เป็นตัวกลางที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงกันอยู่ ถึงแม้ในชีวิตประจำวันคนเราจะต้องใช้ทั้งทำมาก-น้อยไม่เท่ากันก็ตาม สำหรับในด้านการเรียนการสอนเพื่อฝึกทักษะเหล่านี้ ในสมัยก่อนนั้น ได้เน้นการฝึกแยกกันเป็นทักษะๆ ไป ครั้นสมัยต่อมาเห็นว่าการฝึกแยกกันเช่นนั้นไม่ส่งผลดีเท่าที่ควร เพราะเป็นการฝืนธรรมชาติของภาษา จึงได้หันมาให้ความสนใจต่อการสอนฝึกทักษะหรือการสอนภาษาไทยในเชิงทักษะสัมพันธ์โดยอาศัยหลักบูรณาการ (Integration) นั่นเอง ทั้งนี้

ก็เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักและคุ้นเคยกับการใช้ภาษาให้เป็นไปตามธรรมชาติได้สมบูรณ์อย่างแท้จริง ส่วนการที่ครูจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในการสอนแต่ละทักษะนั้น ก็เพื่อต้องการให้เห็นแนวทางหรือรูปแบบการจัดกิจกรรมในขั้นตอนการสอนทักษะต่างๆ ได้อย่างชัดเจน ในเวลาที่น่าแต่ละทักษะมาฝึกพร้อมในบทเรียนเดียวกัน กล่าวคือ ในทางปฏิบัติจริงครูผู้สอนจะต้องประมวลทักษะทั้งสี่ให้สัมพันธ์กันในแต่ละบทเรียน เพื่อต้องการให้นักเรียนได้ฝึกฝนใช้ทักษะทั้งห้าให้สัมพันธ์กันตามโอกาสและความเหมาะสม

อย่างไรก็ดีการฝึกทักษะทางภาษาทั้ง 5 ทักษะให้แก่เด็ก อันที่จริงมิใช่เป็นเพียงหน้าที่ของครูภาษาไทยเท่านั้น แต่ควรจะต้องถือว่าเป็นหน้าที่ของครูทุกสาขาวิชาและทุกคนในโรงเรียนจึงจำเป็นต้องร่วมมือกัน นั่นคือ ในการสอนทุกๆ บทเรียนของกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ตามหลักสูตร นอกจากครูผู้สอนควรจะได้ส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักใช้ทักษะภาษาในแต่ละทักษะได้ถูกต้อง ครูยังควรจะต้องพยายามให้นักเรียนได้ทักษะทั้งห้าอย่างครบถ้วน และสอดคล้องผสมผสานหรือบูรณาการเข้าด้วยกันให้เหมาะสมเป็นอย่างดีอีกด้วย

อีกประการหนึ่ง หากจะพิจารณาดูให้ดีจะพบว่า วิธีสอนหรือกิจกรรมแต่ละชนิดที่ครูมาใช้สอนนักเรียนนั้น แต่ละวิธีสอนหรือกิจกรรมก็มักจะเน้นหลายทักษะอยู่แล้ว เป็นต้นว่า การอภิปรายหรือการโต้วาทีจะเน้นทางด้าน การพูด การดู และการฟังมาก แต่เน้นทักษะการอ่านและการเขียนน้อย ส่วนการศึกษาค้นคว้าและรายงานหรือการแสดงบทบาทสมมติก็ดี จำเป็นต้องเน้นทักษะทั้งสี่มาก น้อยใกล้เคียงกัน ดังนั้น ในการที่กล่าวไว้ว่า “การสอนบทเรียนใดๆ ในวิชาต่างๆ ครูผู้สอนควรใช้วิธีสอน หรือกิจกรรมหลายๆ อย่าง เพื่อเพิ่มความหลากหลายให้แก่บทเรียน จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้ได้ดียิ่งขึ้น” จึงบังเกิดผลต่อการเรียนการสอนหรือฝึกทักษะทางภาษาเข้าด้วยกัน การจัดทักษะทั้งสี่ได้ผสมผสานหรือสัมพันธ์กันตามรูปแบบการสอนภาษาไทยในเชิงทักษะสัมพันธ์นี้ นับว่าสอดคล้องกับแนวดำเนินการตามหลักสูตร พุทธศักราช 2546 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2551) ซึ่งเป็นหลักสูตรเน้นบูรณาการที่กล่าวไว้ แนวการดำเนินการตอนหนึ่งว่า “พึงจัดการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงหรือบูรณาการ ทั้งภายในกลุ่มประสบการณ์และระหว่างกลุ่มประสบการณ์ให้มากที่สุด”

2. นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558, หน้า 5-8) ประกาศนโยบาย “ปี 2558 เป็นปีปลอดนักเรียนอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้” กำหนดมาตรการเร่งรัดคุณภาพการอ่านออกเขียนได้อ่านคล่องเขียนคล่องและสื่อสารได้ โดยเป้าหมายปีนี้ คือ นักเรียนทุกระดับชั้นมีความสามารถอ่านออกเขียนได้ อ่านคล่องเขียนคล่องและสื่อสารได้ กำกับติดตามการดำเนินงานของเขตพื้นที่การศึกษา และรายงานความก้าวหน้าดำเนินการต่อกระทรวงศึกษาธิการ

สถานศึกษา ประกาศนโยบายให้ครูและผู้เกี่ยวข้องรับทราบและดำเนินการทุกวิถีเพื่อให้ นักเรียนทุกคนอ่านเขียนได้ตามมาตรฐานหลักสูตร โดยเฉพาะนักเรียนที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ปรับระบบบริหารจัดการให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบแก้ไขปัญหาการอ่านการเขียนของนักเรียน มีแผนซ่อมเสริมนักเรียนทุกคนที่มีปัญหาและซ่อมเสริมให้แล้วเสร็จภายในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ประสานผู้ปกครองให้ทราบปัญหาและมีส่วนร่วมเอาใจใส่ดูแลบุตรหลานอย่างใกล้ชิด กำกับ ติดตาม นิเทศ ช่วยเหลือครูแก้ไขปัญหาการอ่านการเขียนของนักเรียนและรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอย่างต่อเนื่องตามที่กำหนด

2.1 การดำเนินงาน “ปี 2558 เป็นปีปลอดนักเรียนอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้”

กระทรวงศึกษาธิการ เล็งเห็นความสำคัญของการยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยมีนโยบายให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาที่มีระบบ เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนไปสู่ความเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ สามารถดำรงตนในสังคมอย่างปกติสุข

การอ่านและการรู้หนังสือ (Reading & Literacy) เป็นทักษะที่จำเป็นยิ่งสำหรับการเรียนรู้ และการพัฒนาชีวิตสู่ความสำเร็จ การอ่านอย่างคล่องแคล่วและเข้าใจ ความหมายจะนำมาซึ่งความรู้ และส่งเสริมให้เกิดการคิดวิเคราะห์ มีวิจารณ์ญาณ แยกแยะและประยุกต์ใช้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิต พร้อมทั้งสามารถถ่ายทอดสื่อสารให้ผู้อื่นทราบและเข้าใจได้ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญของศตวรรษที่ 21 หากผู้เรียนบกพร่องหรือขาดความสามารถในการอ่าน การเรียนรู้ไม่อาจก้าวหน้าได้ และจะประสบความยากลำบากในการดำรงชีวิต จึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่ต้องพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ อ่านคล่องเขียนคล่อง ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ และการสื่อสารให้แก่ประชาชนตั้งแต่วัยเยาว์ เพื่อให้สามารถเรียนรู้ในระดับที่ซับซ้อนขึ้นเมื่อเติบโตใหญ่ จนกระทั่งสามารถดูแลตัวเอง มีอาชีพและรายได้ เป็นนักคิดและเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งยาวนานถึง 14-15 ปี หรือวัยของการศึกษาภาคบังคับ จึงจำเป็นต้องพัฒนาการศึกษาในช่วงนี้ให้มั่นคง โดยพิจารณาว่าการอ่านออกเขียนได้ อ่านคล่องเขียนคล่องและสื่อสารได้เป็นพื้นฐานที่สำคัญสูงสุดอันดับแรกๆ ของการพัฒนาขีดความสามารถของผู้เรียน การพัฒนาความสามารถของผู้เรียน การพัฒนาความสามารถการอ่าน นอกจากครูจะต้องมีองค์ความรู้ เข้าใจทักษะกระบวนการพัฒนาความสามารถการอ่านของนักเรียนทั้งนักเรียนปกติและนักเรียนที่ต้องได้รับการเอาใจใส่เป็นพิเศษปัจจัยความแตกต่างทางสติปัญญาแล้ว ความแตกต่างทางพื้นฐานของครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญที่ควรคำนึงถึงในการพัฒนาความสามารถการอ่านของนักเรียน ด้วยเหตุนี้ การดำเนินงานพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทย จึงกำหนดเป็นนโยบายสำคัญในการเร่งรัดคุณภาพการอ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ เพื่อให้ทุกภาคส่วนร่วมกันขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายการพัฒนาขีดความสามารถของผู้เรียนให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพในประชาคมโลก

2.1.1 วัตถุประสงค์

2.1.1.1 เพื่อให้ผู้บริหารทุกระดับ ครูและบุคลากรทางการศึกษา เห็นความสำคัญ มีความตระหนักและรับผิดชอบในการเร่งรัดให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้อ่าน คล่องเขียนคล่องและสื่อสารได้ อย่างยั่งยืน

2.1.1.2 เพื่อให้ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและสามารถเชื่อมโยง การจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนอ่านได้ อ่านรู้เรื่องและสื่อสารได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.1.3 เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับและทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมพัฒนา คุณภาพนักเรียนให้อ่านได้ อ่านคล่องเขียนคล่อง และสื่อสารได้ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2.1.2 เป้าหมาย

2.1.2.1 ผู้บริหารทุกระดับ ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีความตระหนัก และรับผิดชอบในการเร่งรัดให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้ อ่านคล่องเขียนคล่องและสื่อสารได้ อย่างยั่งยืน

2.1.2.2 ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถเชื่อมโยงการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้ อ่านคล่องเขียนคล่องและ สื่อสารได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.2.3 ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับและทุกภาคส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพนักเรียน ให้อ่านออกเขียนได้ อ่านคล่องเขียนคล่อง และสื่อสารได้ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2.1.2.4 นักเรียนอ่านออกเขียนได้ อ่านคล่องเขียนคล่องและสื่อสารได้ ตามมาตรฐานการเรียนรู้

2.1.3 โรงเรียน

2.1.3.1 ดำเนินการประกาศนโยบาย ปี 2558 เป็นปีปลอดนักเรียนอ่าน ไม่ออกเขียนไม่ได้ ให้ครูและผู้ปกครองรับทราบและมีส่วนร่วมดำเนินการ

2.1.3.2 ดำเนินการประเมินการอ่านการเขียนของนักเรียนทุกระดับชั้น วิเคราะห์สภาพปัญหา สาเหตุ เพื่อเป็นข้อมูลนักเรียนที่มีปัญหาการอ่านการเขียนภาษาไทย ทุกระดับชั้นเป็นรายบุคคล และจัดทำแผนพัฒนาซ่อมเสริมที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาของนักเรียน เป็นรายบุคคลอย่างชัดเจน โดยประสานความร่วมมือระหว่างครูภาษาไทย ครูสอนกลุ่มสาระ การเรียนรู้อื่น บุคลากรในโรงเรียนและต่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชน

2.1.3.3 ปรับระบบการบริหารจัดการ ให้มีผู้รับผิดชอบโดยตรง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรับผิดชอบร่วมกัน ครูทุกคนทุกกลุ่มสาระให้ร่วมรับผิดชอบและแก้ไขปัญหานักเรียนอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ให้ผลการดำเนินงานส่งผลต่อการพิจารณาความดีความชอบ

2.1.3.4 โรงเรียนมีแผนพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย ทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยเน้นคุณภาพนักเรียน คุณภาพครูผู้สอน และการบริหารจัดการที่ดีและผนวกแผนงานพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยไว้ในการประกันคุณภาพของโรงเรียน

2.1.3.5 ประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง และชุมชนท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง โดยเฉพาะผู้ปกครองของนักเรียนที่มีปัญหาการอ่านการเขียนภาษาไทย

2.1.3.6 มีข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับความรู้ความสามารถของครูภาษาไทย และคัดเลือกครูภาษาไทยที่มีคุณภาพ มีความพร้อม เข้าใจพัฒนาการเรียนรู้อิงนักเรียน ให้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และจัดการเรียนการสอนภาษาไทยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะ ทั้ง ฟัง พูด อ่าน เขียนภาษาไทย และฝึกคิด โดยปฏิบัติจริงอย่างทั่วถึงและเพียงพอ ด้วยวิธีเรียน เทคนิควิธีสอน และสื่อที่เหมาะสม ทันสมัย สอดคล้องกับการพัฒนานักเรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

2.1.3.7 เสริมสร้างนิสัยรักการอ่านการเขียน และการแสวงหาความรู้ อย่างสม่ำเสมอ โดยให้นักเรียนเลือกอ่านหนังสือที่มีคุณค่าตามความสนใจ ฝึกอ่านสรุปความย่อความ เรียงความ และเขียนบันทึกโดยบูรณาการและเชื่อมโยงภาษาไทยกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น เพื่อพัฒนาสติปัญญาและคุณธรรมที่สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน และพื้นฐานวัฒนธรรมไทย โดย แสดงผลการอ่านการเขียนที่ชัดเจน

2.1.3.8 มีกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้แสดงออก โดยผ่านการทดสอบด้วยข้อสอบแบบอัตนัย ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 และได้ผลการเรียนรู้ตามมาตรฐานหลักสูตร ส่งเสริมนักเรียนที่มีความรู้ความสามารถพิเศษด้านภาษาไทยทั้งเป็นกลุ่มและแบบรายบุคคล ให้พัฒนาในระดับที่สูงขึ้น มีโอกาสศึกษาต่อ และประกอบอาชีพตามความถนัดและความสนใจ

2.1.3.9 รายงานความก้าวหน้าการพัฒนาการอ่านการเขียนของนักเรียน ต่อ สพป./สพม. และต่อผู้ปกครอง ตามที่กำหนด

2.2 แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

2.2.1 หลักการและเหตุผล

ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทย เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้สามารถประกอบกิจกรรมการทำงาน และดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสันติสุข และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ประสบการณ์ จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อพัฒนาความรู้ พัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ วิจัย และสร้างสรรค์ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ตลอดจนนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังเป็นสื่อแสดงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษด้านวัฒนธรรม ประเพณีและสุนทรียภาพ เป็นสมบัติล้ำค่าควรแก่การเรียนรู้ อนุรักษ์ และสืบสานให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อนำไปใช้ใน ชีวิตจริง การอ่าน และการเขียนมีความสำคัญอย่างมาก ที่จะต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน เนื่องจากพบว่าโรงเรียนต่างๆ มีปัญหาด้านการอ่าน การเขียน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2558, หน้า 17-20)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เล็งเห็นถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้ประกาศจุดเน้นการพัฒนานักเรียนด้านการอ่าน และการเขียน ดังนี้

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 เน้นการอ่านออก เขียนได้

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เน้นการอ่านคล่อง เขียนคล่อง

2.2.2 แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ (กระบวนการจัดที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามเป้าหมายของจุดเน้น)

2.2.2.1 ครูอาสาสมัครจัดทำแบบประเมินสภาพปัญหาของนักเรียนเข้าสู่โครงการแก้ปัญหาอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ เพื่อจำแนกกลุ่มปัญหาที่มีอยู่ ทั้งกลุ่มที่ต้องเริ่มฝึกอ่านเขียนใหม่ และกลุ่มที่เลือกฝึกอ่านเขียนเฉพาะเรื่อง การทดสอบด้วยการอ่านเพียงอย่างเดียวและไม่สามารถทราบถึงทักษะการอ่านอย่างแท้จริงของเด็ก เนื่องจากเด็กที่เรียนรู้มาด้วยการจำอาจจะอ่านคำได้ แต่เขียนไม่ได้

2.2.2.2 ใช้เครื่องมือประเมิน การเขียนตามคำบอก สำหรับให้ครูใช้ทดสอบเขียนตามคำบอกแก่นักเรียนตั้งแต่ ป.2 ถึง ป.6 มีจำนวนคำทดสอบรวม 50 คำ เนื้อหาในมาตรฐานที่นักเรียนซึ่งผ่านการเรียนจากชั้น ป.1 อย่างมีคุณภาพจะต้องเขียนได้ไม่น้อยกว่า 25 คำ (50%) นั่นหมายความว่า ถ้านักเรียนชั้น ป.2 ถึง ป.6 คนใดได้คะแนนน้อยกว่า 25

ให้ถือว่า“ไม่ผ่าน” จำเป็นต้องดำเนินการสอนแก้ปัญหาต่อไป ข้อทดสอบทั้ง 50 คำมีความครอบคลุมสาระสำคัญต่อไปนี้

- 1) ครอบคลุมพยัญชนะต้นทั้ง 3 หมู่ (กลาง-ต่ำ-สูง)
- 2) ครอบคลุมมาตราสะกด แม่ ก กา แม่กง แม่กน กม เกย เกอว กต และกบ (เฉพาะคำสะกดตรงมาตราเท่านั้น)
- 3) ครอบคลุมคำควบกล้ำและอักษรนำ
- 4) ครอบคลุมการผันเสียงวรรณยุกต์ เอก โท ตรี จัตวา

2.2.2.3 ให้ครูออกเสียงอักษรภาษาไทยชัดเจนเป็นผู้อ่านคำให้นักเรียนฟัง แล้วให้นักเรียนเขียนตามคำบอก ลงในกระดาษทดสอบ

2.2.2.4 จัดกลุ่มนักเรียนตั้งแต่ ป.2 ถึง ป.6 ที่ไม่ผ่านการทดสอบเป็นกลุ่มๆ ละไม่เกิน 10 คน เข้าสู่โครงการอ่านออก-เขียนได้ ภายใน 4 เดือน เพื่อฝึกอ่านเขียนเรียนรู้กับครูอาสาแก้ปัญหาวันละ 1 ชั่วโมง ต่อเนื่องไปเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 90 ชั่วโมง หรือ 4 เดือน โดยดำเนินการสอนตามแบบฝึก ทั้งนี้ครูอาสาจะต้องว่างจากงานอื่นๆ ทั้งปวง เพื่อทุ่มเทเวลา ให้กับการแก้ปัญหาอย่างเต็มที่ นั่นคือจัดตารางสอนของตนวันละ 5 ชั่วโมง ให้เหลือเวลา เตรียมการสอนและตรวจงานวันละ 1 ชั่วโมง

2.2.2.5 ให้ครูอาสารับหน้าที่สอนในเวลาปกติพร้อมๆ กับชั่วโมงเรียนปกติ ของวิชาอื่นๆ โดยเด็กที่เข้าโครงการแก้ปัญหานี้จะต้องทิ้งชั่วโมงเรียนในวิชาปกติมาเรียนกับครูอาสาวันละ 1 ชั่วโมง โดยไม่มีข้อยกเว้นใดๆ โครงการนี้ก็ไม่สนับสนุนให้สอนแก้ปัญหาในช่วงเวลาพักของนักเรียน หรือในช่วงเวลาเลิกเรียนที่นักเรียนจะกลับบ้าน เพราะเหตุว่าช่วงเวลาพัก นักเรียนจะขาดสมาธิในการฝึกฝน จะหว่างเพื่อน หว่างเล่น อ่อนล้า ขาดพลังในการเรียนรู้ อีกทั้งผู้ปกครองก็มารอรับกลับบ้านไม่สะดวกและได้ผลไม่เต็มที่ ด้วยเหตุผลนี้จึงต้องอาศัยความเห็นชอบของผู้บริหารโรงเรียน ที่พร้อมกำหนดวาระพิเศษเพื่อการนี้เวลาอย่างน้อย 90 วัน สำหรับเด็กที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ครูทุกคนในโรงเรียนต้องพร้อมให้ความร่วมมือ ไม่ว่าจะเป็น วิชาคณิตศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์ก็ไม่ต้องกักตัวให้นั่งอยู่ในชั่วโมงของตน

2.2.2.6 กิจกรรมการสอนให้ครูอาสาंनाเด็กฝึกทักษะวัน 1 ชั่วโมง ใน 4 ทักษะ ดังนี้

- 1) ฝึกออกเสียงอ่านแจกลูก-สะกดคำ-ผันเสียงวันละ 30 นาที
- 2) นำฝึกออกเสียงคำ อ่านเรื่อง วันละ 10 นาที
- 3) ฝึกคัดคำหรือคัดลายมือจากคำที่อ่าน วันละ 10 นาที
- 4) ทดสอบเขียนตามคำบอกจากคำที่ฝึกอ่านแล้ววันละ 10 นาที

2.2.2.7 เน้นให้ครูอ่านออกเสียงแจกลูกผันเสียงนำนักเรียน แล้วให้นักเรียนเปล่งเสียงอ่านตาม ทั้งคำเดี่ยวและ คำประสม จากนั้นให้ฝึกเขียนคำ เขียนคำตามคำบอก เขียนคัดลายมือ และเขียนกลุ่มคำตามแบบฝึกในหนังสือ (เด็กอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ แก้ง่าย นิดเดียว) อ่านได้แล้วฝึกเขียนตามคำบอก และเขียนคัดลายมือตามลำดับไปที่ละบททีละเดือน จากง่ายไปหายาก

2.2.2.8 สำหรับนักเรียนที่สามารถอ่านออก เขียนได้ แต่ยังคงอยู่ในกลุ่มพอใช้ยังมีปัญหาด้านการอ่านไม่คล่อง เขียนไม่คล่อง ควรจัดการสอนซ่อมให้นักเรียน โดยใช้คลินิกหมอลาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา

2.2.2.9 รายงานผลการดำเนินโครงการอ่านออก-เขียนได้ภายใน 4 เดือนต่อหัวหน้ากลุ่มงานบริหารวิชาการ และผู้อำนวยการโรงเรียน เดือนละ 1 ครั้ง เพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้าของผู้เรียน และปัญหาต่างๆ เพื่อนำมาแก้ไข ปรับปรุง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

การวัดและประเมินผล

ครูออกแบบเครื่องมือวัดการอ่าน การเขียนของนักเรียน ว่าปรากฏผลความก้าวหน้าทางการเรียนอย่างไร เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงการสอน และแก้ปัญหาต่อไป ซึ่งในแต่ละปีจะพบปัญหาในการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน โดยกำหนดค่าให้ครอบคลุมค่าในมาตราสะกดต่างๆ (ตรงมาตรา) ทั้ง 9 แม่ คำที่มีพยัญชนะต้นเป็นอักษรสูง อักษรกลาง อักษรต่ำ คำควบกล้ำ คำอักษรนำ และคำผันวรรณยุกต์เสียงต่างๆ จำนวน 50 คำ คิดเป็น 100 เปอร์เซนต์ กำหนดช่วงคะแนนดังนี้

เขียนได้ร้อยละ	0-49	อยู่ระดับ	ไม่ผ่าน
เขียนได้ร้อยละ	50-59	อยู่ระดับ	ผ่านพอใช้
เขียนได้ร้อยละ	60-69	อยู่ระดับ	ผ่านดีพอใช้
เขียนได้ร้อยละ	70-79	อยู่ระดับ	ผ่านดีมาก
เขียนได้ร้อยละ	80-100	อยู่ระดับ	ผ่านดีเยี่ยม

กระบวนการสังเกตพัฒนาการ โดยพิจารณาจากพฤติกรรมทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน และในชุมชน (เท่าที่ครูสามารถทำได้) อย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาของการให้การศึกษาเรียนรู้แก่เด็กคนหนึ่งๆ ซึ่งไม่จำเป็นต้องให้คะแนน แต่ให้บันทึกสังเกตข้อดี ข้อด้อย อุปสรรค ปัญหา และภาวะสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องพร้อมๆ กับหาวิธีสนับสนุนส่งเสริมและแก้ไขปรับปรุงเพื่อพัฒนาให้เกิดความมั่งคั่งที่พึงปรารถนาอย่างต่อเนื่อง

ผลที่เกิดกับผู้เรียน

1. นักเรียนชั้น ป.1-3 อ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น มีทักษะการคิดขั้นพื้นฐาน ทักษะชีวิต ทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ตามช่วงวัย
2. นักเรียนชั้น ป.4-6 อ่านคล่อง เขียนคล่อง คิดเลขคล่อง มีทักษะการคิดขั้นพื้นฐาน ทักษะชีวิต ทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ตามช่วงวัย

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีนโยบายให้ปี 2558 เป็นปีปลอดนักเรียนอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ โดยมีจุดเน้นให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 สามารถอ่านออก เขียนได้ทุกคน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 อ่านคล่อง เขียนคล่องและสื่อสารได้ ให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบแก้ไขปัญหาการอ่านการเขียน

3. การอ่าน

การอ่านเป็นวิธีการหนึ่งที่มีมนุษย์สามารถใช้แสวงหาความรู้หรือข้อมูลต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นใกล้ตัวหรือไกลตัวก็ตาม ทำให้เราเป็นคนก้าวทันความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สามารถนำข้อมูลต่างๆ ที่ได้มาพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ทัดเทียมผู้อื่น ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น และยังส่งผลต่อการพัฒนาสังคมอีกด้วย นอกจากนี้มนุษย์สามารถจัดเตรียมหนังสือหรือเอกสารติดตัวไปได้ทุกที่ ซึ่งเป็นวิธีศึกษาหาความรู้อย่างหนึ่งทำได้สะดวกเร็วไม่จำกัดสถานที่และช่วงเวลา

3.1 ความหมายของการอ่าน

การอ่านเป็นทักษะที่มนุษย์จะต้องทำความเข้าใจกับข้อมูลที่ได้รับให้ชัดเจน โดยเฉพาะเมื่อต้องอ่านเพียงลำพัง เพราะหากไม่ทำความเข้าใจในเนื้อความที่อ่านได้ทั้งหมด อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดไปจากความหมายที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อความ ดังนั้น ผู้อ่านจึงควรทำความเข้าใจความหมายของการอ่านให้ถ่องแท้ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องเมื่อต้องอ่าน

วรรณ โสมประยูร (2553, หน้า 128) ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า การอ่านเป็นกระบวนการทางสมอง ที่ต้องใช้สายตาสัมผัสตัวอักษรหรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ รับรู้และเข้าใจความหมายของคำหรือสัญลักษณ์ โดยออกมาเป็นความหมายที่ใช้สื่อความคิดและความรู้ระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านให้เข้าใจตรงกัน และผู้อ่านสามารถนำเอาความหมายนั้นๆ ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้

ปรียา หิรัญประดิษฐ์ (2554, หน้า 115) ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า การอ่าน คือ การรับรู้ความหมายของสารจากลายลักษณ์อักษร การแปลตัวหนังสือออกมาเป็นเสียงและความหมาย เป้าหมายอยู่ที่ผู้อ่านต้องเข้าใจต้องเข้าใจสารและรับรู้ความหมายของสิ่งที่อ่าน

กัลยา โปธาราม (2555, หน้า 22) กล่าวว่า การอ่านเป็นกระบวนการทางสมองในการแปลสัญลักษณ์ ถอดความหมายจากสัญลักษณ์นั้น แล้วก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจความคิดอย่างมีเหตุผล การอ่านจึงเป็นการสื่อความหมายระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน เพื่อให้เข้าใจความคิดของผู้เขียน

จิรวัดน์ เพชรรัตน์ และอัมพร ทองใบ (2555, หน้า 256) กล่าวถึงการอ่านไว้ว่าการอ่านเป็นพฤติกรรมกรรมการสนทนาโต้ตอบ ระหว่างผู้อ่านกับผู้เขียนเป็นกระบวนการของการรับรู้ และเข้าใจสาระที่เขียนขึ้น เป็นการรวบรวมความคิด ตีความทำความเข้าใจในสิ่งที่อ่าน เพื่อพัฒนาตนเอง ทั้งในด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคม

การอ่าน หมายถึง ความสามารถของมนุษย์ในการรับรู้ความหมายจากสัญลักษณ์ที่ผู้เขียนได้สื่อความหมายไว้ ไม่ว่าจะเป็นตัวอักษร รูปภาพ เครื่องหมายต่างๆ แผนที่ แผนภูมิ ฯลฯ หรือแม้แต่การแสดงท่าทาง ซึ่งผู้อ่านจะต้องเข้าใจความหมายและสามารถสื่อสารต่อไปได้อย่างถูกต้อง (มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2555, หน้า 3)

อ่าน หมายถึง ว่าตามตัวหนังสือ ถ้าออกเสียงด้วย เรียกว่า อ่านออกเสียง ถ้าไม่ต้องออกเสียง เรียกว่า อ่านในใจ สังเกตหรือพิจารณาดูเพื่อให้เข้าใจ เช่น อ่านสีหน้า อ่านริมฝีปาก อ่านใจ อ่านเล่น หมายถึง อ่านเพื่อความเพลิดเพลิน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 1,405)

สมาน จันทะดี (2556, หน้า 227) ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า การอ่าน หมายถึง การแปลความหมายของตัวอักษรออกมาเป็นความรู้ ความคิด และเกิดความเข้าใจในเรื่องราวที่อ่าน พร้อมสามารถนำสาระจากเรื่องราวที่อ่านไปใช้ให้เกิดประโยชน์เกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง พัฒนางาน พัฒนาวิชาชีพให้เจริญก้าวหน้า และนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

Gray Arrorsmith (1972 อ้างถึงใน วรณี โสมประยูร, 2553, หน้า 128) ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า การอ่าน หมายถึง ความรู้สึกหรือสภาพทางจิตที่เกิดขึ้นในสมองด้วยความเข้าใจถ้อยคำที่เขียนหรือตีพิมพ์ขึ้นมา และความเข้าใจในการอ่านที่สมบูรณ์จะเกิดขึ้นเมื่อความคิดความรู้สึกของผู้อ่านตรงกับความรู้สึกของผู้เขียนก่อนที่จะเขียนออกมาเป็นถ้อยคำ

กล่าวโดยสรุป การอ่าน หมายถึงพฤติกรรมการรับสารอย่างหนึ่งที่ผู้อ่านพยายามทำความเข้าใจและความหมายสารที่สื่อด้วยคำพูด หรือสารที่สื่อด้วยสัญลักษณ์อย่างอื่น จากนั้นผู้อ่านเกิดความคิด ความเข้าใจ รวมถึงความรู้ที่จะสามารถนำความคิด ความเข้าใจ และความรู้นั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์

3.2 ความสำคัญของการอ่าน

การอ่านเป็นพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างหนึ่งของมนุษย์ ที่ใช้สายตาและสมอง รับรู้ความหมาย รวมทั้งความเข้าใจจากสิ่งที่อ่าน หากมนุษย์ไม่มีการจดบันทึกเรื่องราวความเป็นมาของตนเอง อีกทั้งมนุษย์ไม่รู้จักความหมายของภาษาที่กลุ่มชนนั้นๆ ที่ใช้บันทึก โดยเฉพาะไม่รู้จักการอ่าน ย่อมทำให้มนุษย์ขาดการเรียนรู้ และความเข้าใจซึ่งกันและกัน

กอบกาญจน์ วงศ์วิสิทธิ์ (2551, หน้า 87-90) กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านไว้ว่า การอ่าน เป็นทักษะการรับสารที่มีส่วนช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้เกิดขึ้นได้ นอกจากนั้นการอ่านยังมีความสำคัญอีกหลายประการ ดังนี้

1. เสริมสร้างองค์ความรู้ การอ่านมีส่วนช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้ ทั้งเพิ่มพูนความรู้เดิมที่มีอยู่ให้มุมมองที่แตกต่างไปจากความรู้หรือความคิดเดิมของผู้อ่าน รวมทั้งเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ใหม่ให้กับผู้อ่านมีความรู้เพิ่มขึ้น เป็นผู้รู้เท่าทันเหตุการณ์ สามารถนำความรู้เหล่านั้นมาพัฒนาตนเองให้มีแนวทางการดำเนินชีวิตและการประกอบสัมมาชีพ ให้เป็นไปในทางที่ดีงามได้

2. พัฒนาคุณค่าทางอารมณ์ การอ่านมีส่วนช่วยให้ผู้อ่านได้รับความสุขหรือความบันเทิงใจ ซึ่งส่งผลดีต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกาย รวมทั้งยังช่วยให้ผู้อ่านมีพัฒนาการทางอารมณ์ที่ดีและเมื่อคนมีพัฒนาการทางอารมณ์ที่ดีแล้ว ย่อมเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ ตามมา นอกจากนั้นยังหมายรวมถึงการมีอารมณ์ร่วมคล้อยตามไปกับเรื่องราวที่อ่าน

3. ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การอ่านมีส่วนช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เพราะเมื่อได้เรียนรู้เรื่องราวต่างๆ จะทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้หรือแนวคิด รวมทั้งส่งเสริมจินตนาการ เพื่อนำมาสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบต่างๆ ให้เป็นประโยชน์ทางใดทางหนึ่ง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2553, หน้า 142-145) กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านว่า ในปัจจุบันเป็นยุคของข้อมูลข่าวสารซึ่งเผยแพร่หลายในรูปแบบของสิ่งพิมพ์เป็นส่วนใหญ่ ทำให้ทักษะการอ่านมีความสำคัญมากขึ้น ดังนี้

1. การอ่านหนังสือทำให้ผู้อ่านได้รับสาระความรู้ต่างๆ ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านเป็นผู้ที่ทันต่อเหตุการณ์ ทันความคิด ความก้าวหน้าของโลกได้เช่นเดียวกับการรับสารจากสื่อชนิดต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ

2. หนังสือเป็นสื่อที่ดีที่สุด ใช้ง่ายที่สุด และมีราคาถูกที่สุด ที่บุคคลทั่วไปใช้เพื่อการศึกษาหาความรู้และความเพลิดเพลิน

3. การอ่านหนังสือเป็นการฝึกให้สมองได้คิด และเกิดสมาธิด้วย ฉะนั้น หากมีการฝึกอย่างต่อเนื่อง จะทำให้ทักษะด้านนี้พัฒนาและเกิดผลสัมฤทธิ์สูง

4. ผู้อ่านหนังสือสามารถสร้างความคิดและจินตนาการได้เอง ในขณะที่สื่ออื่นๆ อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ จะจำกัดความคิดของผู้อ่านมากกว่า ฉะนั้น การอ่านหนังสือ จึงทำให้ผู้อ่านมีอิสระทางความคิดได้ดีกว่าการใช้สื่อชนิดอื่น

5. การอ่านเป็นกระบวนการสำคัญในการแสวงหาความรู้ของมนุษย์ ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าในด้านการพิมพ์และเทคโนโลยีอื่นๆ ทำให้วิทยาการต่างๆ เผยแพร่ ออกมาในรูปของสิ่งพิมพ์เป็นส่วนมาก ผู้ที่ใส่ใจในการเรียนรู้จึงต้องรู้จักหลักการอ่าน และจะต้องฝึกฝนทักษะการอ่านอยู่เสมอ จึงจะได้รับประโยชน์จากการอ่านอย่างเต็มที่

จิรวัดน์ เพชรรัตน์ และอัมพร ทองใบ (2555, หน้า 261) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านไว้ ดังนี้

1. ทำให้มีความรู้ในวิชาการด้านต่างๆ อาจเป็นความรู้ทั่วไป หรือความรู้เฉพาะด้านก็ได้

2. ทำให้รอบรู้ทันโลก ทันเหตุการณ์ ซึ่งนอกจากจะทำให้รู้ทันข่าวสาร บ้านเมืองและสภาพการณ์ต่างๆ ในสังคมทั้งภายในและภายนอกประเทศแล้ว ยังจะได้ทราบข่าว กีฬา ข่าวกันเทิง บทความวิจารณ์ ตลอดจนการโฆษณาสินค้าต่างๆ อีกด้วย ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ในการปรับความเป็นอยู่ให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพสังคมของตนในขณะนั้นๆ

3. ทำให้ค้นหาคำตอบที่ต้องการได้ การอ่านหนังสือจะช่วยตอบคำถามที่เราข้องใจสงสัยต้องการรู้ได้ เช่น อ่านพจนานุกรม เพื่อหาความหมายของคำ อ่านหนังสือกฎหมายเพื่อต้องการรู้ข้อปฏิบัติ เป็นต้น

4. ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน การอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาดี น่าอ่าน น่าสนใจ ย่อมทำให้ผู้อ่านมีความสุขความเพลิดเพลิน เกิดอารมณ์คล้อยตามอารมณ์ของเรื่องนั้นๆ ผ่อนคลายความตึงเครียด ได้ข้อคิด และยังเป็นการยกระดับจิตใจผู้อ่านให้สูงขึ้นได้อีกด้วย

5. ทำให้เกิดทักษะและพัฒนาการในการอ่าน ผู้ที่อ่านหนังสือสม่ำเสมอ ย่อมเกิดความชำนาญในการอ่าน สามารถอ่านได้เร็ว เข้าใจเรื่องราวที่อ่านได้ง่าย จับใจความ ได้ถูกต้อง เข้าใจประเด็นสำคัญของเรื่อง และสามารถประเมินคุณค่าเรื่องที่อ่านได้อย่าง สมเหตุสมผล

6. ทำให้ชีวิตมีพัฒนาการเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ ผู้ที่อ่านมากย่อมรู้เรื่องราวต่างๆ มาก เกิดความรู้ความคิดที่หลากหลายกว้างไกล สามารถนำมาเป็นแนวทางในการประพฤติ ปฏิบัติให้ชีวิตมีคุณค่าและมีระเบียบแบบแผนที่ดียิ่งขึ้น

7. ทำให้เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและเสริมสร้างบุคลิกภาพ ผู้อ่านมากย่อมรู้มาก มีข้อมูลต่างๆ สัมผัสไว้มาก เมื่อสนทนากับผู้อื่นย่อมมีความมั่นใจไม่ขัดเขินเพราะมีภูมิรู้สามารถถ่ายทอดความรู้ให้คำแนะนำแก่ผู้อื่นในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ได้ผู้รอบรู้จึงมักได้รับการยอมรับ และเป็นที่ยึดถือจากผู้อื่น

มหาวิทยาลัยศรีปทุม (2555, หน้า 3) ได้อธิบายถึงความสำคัญของการอ่านไว้ดังนี้

1. ทำให้เป็นคนทันสมัยจากการอ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสารและหนังสือต่างๆ ทำให้รู้ข่าวความเคลื่อนไหวของบ้านเมืองและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เมื่อมีใครสนทนาเรื่องใดๆ ก็เข้าใจ สามารถเข้าร่วมพูดคุยได้โดยเฉพาะนักเรียนนั้นจะต้องเป็นคนทันสมัย

2. เพื่อยกระดับสติปัญญาให้สูงขึ้นและเพื่อช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ทั้งของตนเองและผู้อื่น เพราะประสบการณ์จากการอ่าน ทำให้เป็นผู้ที่เข้าใจเรื่องราวสถานการณ์ต่างๆ ได้ดีขึ้นและรวดเร็ว เมื่อพบกับปัญหาก็สามารถนำมาแก้ไขเหตุการณ์ต่างๆ ได้ เพราะการรู้จักเลือกอ่านอย่างถูกวิธี จะทำให้เกิดการศึกษอย่างจริงจังจนเป็นผู้เชี่ยวชาญสามารถวินิจฉัยความถูกต้องของเรื่องต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. เพื่อความเพลิดเพลินและเกิดความจรรโลงใจ ช่วยให้จิตใจได้พักผ่อนหลังจากเคร่งเครียดจากการทำงาน การอ่านนวนิยาย เรื่องสั้น หรือบันเทิงคดีอื่นๆ ทำให้เกิดความประทับใจในเรื่องราวและสำนวนการเขียน ทำให้จิตใจสดชื่น ทั้งยังเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์อีกด้วย

กล่าวโดยสรุป การอ่านมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบัน เพราะเราต้องแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร การเคลื่อนไหวทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การอ่านส่งเสริมให้ผู้อ่านมีพัฒนาการในด้านความรู้และความคิดมองโลกกว้างไกล เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมผ่านสื่อการสอน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง มีความเฉลียวฉลาดสามารถประกอบอาชีพและเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติได้

3.3 จุดมุ่งหมายของการอ่าน

การอ่าน มีจุดประสงค์ที่กำหนดขึ้นตามความต้องการของผู้อ่าน ซึ่งอาจต้องการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพื่อประโยชน์เชิงวิชาการ หรืออ่านเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ การอ่านของแต่ละคนมีจุดมุ่งหมายแตกต่างกันออกไป นักวิชาการด้านการอ่านหลายท่านได้จำแนกจุดมุ่งหมายของการอ่านอย่างกว้างๆ พอประมวลได้ดังนี้

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ (2551, หน้า 31) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการอ่านไว้ว่า การอ่านหนังสือแต่ละครั้งและของแต่ละคนมีจุดมุ่งหมายต่าง ๆ กันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจ ความต้องการ และประเภทหนังสือ แต่ก็สามารถจำแนก จุดมุ่งหมายสำคัญๆ ได้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายด้านความรู้ ซึ่งการอ่านเพื่อความรู้ที่ผู้อ่านจะได้รับความรู้
2. ประเภท คือความรู้ด้านวิชาการ ได้แก่ อ่านตำรา บทความ สารคดี งานวิจัย ฯลฯ และความรู้ ประเภทข่าวสาร ได้แก่ อ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสาร เป็นต้น
3. จุดมุ่งหมายด้านบันเทิง เป็นการอ่านเพื่อผ่อนคลายให้เกิดความเพลิดเพลิน ทำให้อารมณ์ดี สนุกสนานไปกับเนื้อเรื่องและถ้อยคำสำนวนที่อ่าน ได้แก่ อ่านนวนิยายเรื่องสั้น วรรณคดี บทกวี เป็นต้น
4. อ่านเพื่อพัฒนาจิตใจ เป็นการอ่านเพื่อยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นที่เรียกว่า จรรโลงใจ คือ ช่วยเพิ่มพูนด้านศีลธรรม คุณธรรม ได้แก่ อ่านหนังสือธรรมะ ชีวประวัติ ของบุคคล บทกวีนิพนธ์ เป็นต้น
5. จุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาคำตอบ เป็นการอ่านเพื่อนำความรู้มาแก้ไขปัญหา หรือตอบข้อสงสัย สามารถนำความรู้มาปฏิบัติในการดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง ได้แก่ การอ่านผลงานการวิจัย อ่านประกาศ อ่านคู่มือการใช้อุปกรณ์ อ่านฉลากยา เป็นต้น

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2553, หน้า 145-146) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการอ่านไว้ว่า ในการอ่านบุคคลแต่ละคนจะมีจุดประสงค์ของตนเอง คนที่อ่านข้อความเดียวกัน อาจมีจุดหรือความคิดต่างกัน โดยทั่วไป จุดมุ่งหมายของการอ่าน มี 3 ประการ ดังนี้

1. การอ่านเพื่อความรู้ ได้แก่ การอ่านหนังสือประเภทตำรา สารคดี วารสาร หนังสือพิมพ์ และข้อความต่างๆ เพื่อให้ทราบเรื่องราวอันเป็นข้อความรู้ หรือเหตุการณ์ บ้านเมือง การอ่านเพื่อความรอบรู้เป็นการอ่านที่จำเป็นที่สุดสำหรับครู เพราะความรู้ต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมอยู่ทุกขณะ แม้จะได้ศึกษามากมายจากสถาบันการศึกษาระดับสูง ก็ยังมีสิ่งที่ยังไม่รู้และต้องค้นคว้าเพิ่มเติมให้ทันต่อความก้าวหน้าของโลก ความรู้ต่างๆ อาจมิได้ ปรากฏชัดเจนในตำรา แต่แทรกอยู่ในหนังสือประเภทต่างๆ แม้ในหนังสือประเภทบันเทิงคดี ก็จะทำให้เกิดความรู้ควบคู่กับความบันเทิงเสมอ
2. การอ่านเพื่อความคิด ได้แก่ การอ่านหนังสือโดยมีจุดประสงค์เพื่อทราบ แนวความคิดทางปรัชญา วัฒนธรรม จริยธรรม และความคิดเห็นทั่วไป ซึ่งมักแทรกอยู่ในหนังสือแทบทุกประเภท มิใช่หนังสือประเภทปรัชญา หรือจริยธรรมโดยตรงเท่านั้น การศึกษาแนวคิด

ของผู้อื่น เป็นแนวทางการคิดของตนเอง และอาจนำมาเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต หรือแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิต ผู้อ่านจะต้องใช้วิจารณญาณเป็นการเลือกนำความคิดที่อ่านมาใช้ ให้เป็นประโยชน์ในบางเรื่อง ผู้อ่านอาจเสนอความคิดเห็นโดยการยกตัวอย่างคนที่มีความคิด ผิดพลาดเพื่อเป็นอุทาหรณ์ให้ผู้อ่านได้ความยั้งคิด เช่น เรื่องพระลอ แสดงความรักอันฝืนทำนอง คลองธรรมจึงต้องประสบกับเคราะห์กรรมในที่สุด ผู้อ่านที่ขาดวิจารณญาณมีความคิดเป็นเรื่อง จูงใจให้คนทำความผิด ถือว่าขาดประโยชน์ทางความคิดที่ควรได้ไปอย่างน่าเสียดาย การอ่าน ประเภทนี้จึงต้องอาศัยการศึกษาและการชี้แนะที่ถูกต้องจากผู้มีประสบการณ์ในการอ่านมากกว่า ครูจึงต้องใช้วิจารณญาณในการอ่านเพื่อความคิดของตน เพื่อชี้แนะหรือสนับสนุนนักเรียน ให้พัฒนาการอ่านประเภทนี้

3. การอ่านเพื่อความบันเทิง เป็นการอ่านเพื่อฆ่าเวลา เช่น ระหว่างบุคคล ที่นัดหมาย คอยเวลารถไฟออก เป็นต้น หรืออ่านหนังสือประเภทบันเทิงคดีในเวลาว่าง บางคน ที่มีนิสัยรักการอ่าน หากรู้สึกเครียดจากการอ่านหนังสือเพื่อความรู้ อาจอ่านหนังสือประเภท เบาสมองเพื่อการพักผ่อน หนังสือประเภทที่สนองจุดประสงค์ของการอ่านประเภทนี้มีจำนวนมาก เช่น เรื่องสั้น นวนิยาย การ์ตูน วรรณคดี เป็นต้น

วรรณดี โสภประยูร (2553, หน้า 134-136) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการอ่าน ไว้ว่า การอ่านเป็นทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต การอ่านแต่ละครั้งจะมีความมุ่งหมายแตกต่างกันออกไป ถ้าผู้อ่านตั้งจุดมุ่งหมายในการอ่านแต่ละครั้งไว้ จะช่วยให้การอ่านมีประสิทธิภาพสูง จากประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้ทดลองปฏิบัติและทดลองสอนมาแล้ว จุดมุ่งหมายที่เคยตั้งไว้มีดังนี้

จุดมุ่งหมายการอ่านออกเสียง

1. สามารถรู้จักตัวพยัญชนะ ตัวสระ และการประสมอักษร
2. สามารถอ่านออกเสียงตัวพยัญชนะ สระ และคำได้ถูกต้อง ชัดเจน โดยเฉพาะตัว ร ล ว และคำควบกล้ำต่างๆ
3. สามารถกวาดสายตาอ่านข้อความได้ต่อเนื่องไม่หยุดชะงัก ไม่ตู่ตัว ไม่เพิ่มตัว ไม่ข้ามคำ
4. สามารถอ่านเว้นจังหวะและวรรคตอนได้ถูกต้อง รู้จักการเน้นคำ
5. สามารถใช้น้ำเสียงแสดงอารมณ์ตามเนื้อเรื่อง เป็นแบบคำพูด หรือคำบรรยาย
6. สามารถวางท่าทางในการอ่านได้ถูกต้องเหมาะสม เช่น การจับหนังสือ การวางระยะห่างจากสายตา การมองผู้ฟัง รวมทั้งทำนองและทำยืนที่งดงาม

7. สามารถอ่านคำร้อยกรองให้สนุกสนานเพลิดเพลินจากเสียงสัมผัส และความไพเราะของภาษาที่เกิดจากทำนอง

8. สามารถอ่านทำนองเสนาะตามประเภทร้อยกรองได้

9. สามารถส่งเสริมให้เด็กสนใจและมีเจตคติที่ดีต่อวรรณคดี

จุดมุ่งหมายการอ่านในใจ

1. สามารถอ่านได้รวดเร็วและจับใจความได้ดี

2. สามารถเพิ่มพูนความชำนาญในการอ่าน และมีสมาธิในการอ่าน

3. สามารถนำสิ่งที่ได้จากการอ่านไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

4. สามารถนำการอ่านไปใช้ปรับปรุงการดำเนินชีวิตอย่างมี

ประสิทธิภาพ

5. สามารถบอกประโยชน์ของการอ่านในใจและรักการอ่านหนังสือ

6. สามารถส่งเสริมให้เด็กรู้จักสังเกตความหมายคำศัพท์โดยใช้หนังสือ

อ้างอิงจากพจนานุกรมหรือพทานุกรม

7. สามารถส่งเสริมให้เด็กมีความรู้ในสิ่งแวดล้อมและสนใจปัญหา

และเหตุการณ์ประจำวันโดยการอ่าน

8. สามารถถ่ายทอดจินตนาการจากการอ่านมาเป็นคำพูดหรือข้อเขียน

9. เข้าใจกลไกเบื้องต้นในการอ่านหนังสือ การกวาดสายตาจากซ้าย

ไปขวา

สำลี รัชสุทธิ (2553, หน้า 6) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการอ่านไว้ ดังนี้

1. การอ่านเพื่อศึกษาหาความรู้

2. อ่านเพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น

3. อ่านเพื่อต้องการทราบข้อมูลข่าวสารที่แท้จริง

4. อ่านเพื่อศึกษาค้นคว้า

5. อ่านเพื่อความสนุกสนาน

6. อ่านเพื่อให้ก้าวหน้าในอาชีพ

กล่าวโดยสรุป จุดมุ่งหมายของการอ่านแต่ละคนจะแตกต่างกันไปตาม

ความต้องการ ผู้อ่านจะกำหนดจุดมุ่งหมายของการอ่าน เพื่อตอบสนองความต้องการโดยเฉพาะตนเอง การอ่านแต่ละครั้งย่อมก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อ่านทั้งสิ้น ข้อควรคำนึงสำหรับผู้ที่อยู่ในวัยเรียน คือ ควรใช้วิจารณญาณในการเลือกเรื่องที่จะอ่าน และรู้จักแยกแยะ นำสิ่งที่ เป็นประโยชน์

จากการอ่าน ไปใช้ในการประกอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในแต่ละด้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจัดเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเสริมสร้างสัมฤทธิ์ผลของการอ่าน ให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

3.4 ประเภทของการอ่าน

ผู้อ่านหนังสือจะมีวิธีการอ่านหนังสือแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์และประเภทของหนังสือที่อ่าน เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ ก็เพื่อต้องการจะทราบถึงข่าวสารและจะโต้ตอบเหตุการณ์ต่างๆ ฉะนั้น จึงควรอ่านให้ได้ปริมาณมากที่สุดโดยใช้เวลาน้อยที่สุด เป็นต้น หากผู้อ่านเลือกใช้วิธีการอ่านให้เหมาะสมก็จะเป็นการพัฒนาความสามารถในการอ่านได้ดียิ่งขึ้น

กอบกาญจน์ วงศ์วิสิทธิ์ (2551, หน้า 86-87) ได้กล่าวถึงการแบ่งประเภทของการอ่านไว้ว่า การอ่านเป็นทักษะสำคัญในการสื่อสารที่จะต้องฝึกฝนเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญ แบ่งได้ 2 ลักษณะใหญ่ๆ ได้แก่ การอ่านออกเสียงและการอ่านในใจ ซึ่งการอ่านแต่ละประเภทนั้นก็ยังมีลักษณะที่แตกต่างกันไป ดังนี้

1. การอ่านออกเสียง

การอ่านออกเสียง คือ การทำความเข้าใจข้อความที่อ่านไปพร้อมๆ กับการเปล่งเสียง ดังนั้นผู้อ่านจะต้องมีสมาธิในขณะที่อ่านข้อความที่ปรากฏอยู่ตรงหน้า เพราะมิฉะนั้นแล้วอาจไม่สามารถเข้าใจข้อความที่อ่านได้ รวมทั้งจะต้องใช้น้ำเสียงที่เหมาะสมกับเรื่องที่อ่าน มิใช่เป็นการเปล่งเสียงที่ก่อให้เกิดประโยชน์ใดๆ อย่างไรก็ตามต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และเนื้อหาของเรื่องด้วย หากเป็นการอ่านให้ผู้อื่นฟัง นอกจากเรื่องของความถูกต้องในการสะกดถ้อยคำแล้ว เรื่องของศิลปะการอ่านก็มีผลต่อการทำความเข้าใจของผู้ฟัง เช่น น้ำเสียง การเว้นวรรคตอน ลีลาการอ่าน เป็นต้น

การฝึกอ่านออกเสียงนั้น จะทำให้ผู้อ่านได้รู้จักการแบ่งวรรคตอน ความถูกต้องของถ้อยคำที่เปล่งเสียงออกมา จะมีผลต่อความหมายของข้อความที่ต้องการจะสื่อสาร และหากมีผู้ฟังอยู่ด้วย ผู้ฟังก็สามารถช่วยชี้ให้เห็นข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นได้ด้วยและในการฝึกอ่านเบื้องต้นผู้อ่านอาจฝึกใช้น้ำเสียงแบบปกติก่อนเพื่อไม่ให้ยากแก่การฝึกหัดและเมื่ออ่านได้คล่องแล้วจึงค่อยพัฒนาวิธีการและเลือกอ่านจากงานเขียนที่ต่างรูปแบบกันออกไป

2. การอ่านในใจ

การอ่านในใจ เป็นการอ่านที่ผู้อ่านต้องทำความเข้าใจกับข้อมูลนั้นๆ ในขณะที่กวาดสายตา และต้องรู้จักความสำคัญของเรื่องนั้นๆ การอ่านในใจเป็นกลไกร่วมกันระหว่างสายตาและสมอง ดังนั้นการอ่านในใจจึงเป็นทักษะที่สามารถฝึกฝนให้มีประสิทธิภาพได้ การอ่านในใจที่มีประสิทธิภาพนั้น จะพิจารณาได้จากสิ่งสำคัญ 2 ประการ คือ ความสามารถ

ในการรับรู้ จดจำ เข้าใจ และความเร็วในการอ่าน ถ้าขาดข้อใดข้อหนึ่งจะถือว่าเป็นนักอ่านที่ดีไม่ได้ เพราะถึงจะอ่านได้เร็ว แต่ไม่รู้เรื่องราว แยกแยะประเด็นไม่ได้ ก็ยังใช้ไม่ได้ในการทำงานเดียวกัน เข้าใจข้อความ รับรู้ จดจำได้ แต่ความเร็วในการอ่านต่ำมาก ก็ยังเป็นผู้อ่านที่ดีไม่ได้เช่นกัน

กำชัย ทองหล่อ (2552, หน้า 496-497) ได้กล่าวถึงการแบ่งประเภทของการอ่านไว้ว่า การอ่านจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การอ่านปกติ ได้แก่การอ่านเป็นเสียงพูด ไม่นิยมเสียงเคร่งครัดตามรูปสระหรือพยัญชนะที่ปรากฏ แต่มุ่งความสละสลวยของสำเนียงที่ใช้พูดจากันเป็นสำคัญ แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1.1 อ่านร้อยแก้ว หมายถึงการอ่านคำที่เรียบเรียงเป็นข้อความตามภาษาพูดและใช้เสียงธรรมดาให้ถูกต้องชัดเจน โดยการผันเสียงและวางจังหวะเสียงให้เป็นไปตามความนิยม

1.2 การอ่านร้อยกรอง หมายถึงการอ่านบทประพันธ์ที่ร้อยกรองขึ้นเป็นโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และร่ายต่างๆ แต่ไม่อ่านเป็นทำนอง คงใช้เสียงพูดธรรมดา แต่ต้องอ่านไว้จังหวะให้ถูกต้องตามชนิดของคำประพันธ์ชนิดนั้นๆ เช่นจะอ่านกลอน 8 ก็ไว้จังหวะ 3 + 2 + 3 คือทอดเสียงลงตรงคำที่ 3 คำที่ 5 และคำที่ 8 ของทุกวรรค ดูความพิสดารในตอนที่กำลังถึงการอ่านเป็นทำนอง

2. อ่านเป็นทำนอง ได้แก่การอ่านให้มีเสียงสูงๆ ต่ำๆ มีจังหวะและการเอื้อนเสียงให้เกิดทำนองเสนาะต่างๆ แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

2.1 การอ่านร้อยแก้ว การอ่านร้อยแก้วเป็นทำนอง ใช้สำหรับการอ่านหนังสือเทศน์และอ่านพระบรมราชโองการ ทำนองอย่างที่ใช้อ่านหนังสือเทศน์เรียกว่าทำนองธรรมวัตร เริ่มต้นด้วยเสียงดังก่อน แล้วก็ค่อยๆ แผ่วเบาลงไปในตอนสุดท้ายของวรรคอ่านเหมือนกันเช่นนี้ทุกวรรค คำใดใช้อักษรสูงก็อ่านเสียงสูงดังที่พระสงฆ์ใช้เป็นทำนองเทศน์อยู่ในปัจจุบัน ส่วนการอ่านประกาศพระบรมราชโองการ ก็มีทำนองเกือบคล้ายธรรมวัตร แต่ไม่เหมือนกันทีเดียว เรื่องทำนองอ่านนี้ต้องฟังด้วยตนเองจึงจะเข้าใจชัด

2.2 อ่านร้อยกรอง การอ่านร้อยกรองเป็นทำนอง ได้แก่การอ่านให้มีเสียงสูงต่ำ มีจังหวะสั้นยาว มีเน้นเสียง เน้นสัมผัสให้ชัดเจน มีเอื้อนเสียงหนักเบาให้เป็นทำนองต่างๆ

วรรณ โสสมประยูร (2553, หน้า 134) ได้กล่าวถึงการแบ่งประเภทของการอ่านไว้ดังนี้

1. การอ่านออกเสียง แบ่งได้ 3 แบบ ได้แก่
 - 1.1 การอ่านร้อยแก้ว
 - 1.2 การอ่านร้อยกรอง
 - 1.3 การอ่านทำนองเสนาะ
2. การอ่านในใจ แบ่งได้ 7 แบบ ได้แก่
 - 2.1 การอ่านแบบค้นคว้าหาความรู้ เช่น อ่านตำรา
 - 2.2 การอ่านแบบจับใจความสำคัญ หรือหารสาระสำคัญของเรื่อง เช่น อานบทความ
 - 2.3 การอ่านแบบหารายละเอียดทุกตอน เช่น อ่านประวัติศาสตร์
 - 2.4 การอ่านแบบหารายละเอียดทุกคำเพื่อการปฏิบัติ เช่น อ่านคู่มือการใช้เครื่องไฟฟ้า อ่านวิธีประกอบอาหาร
 - 2.5 การอ่านแบบวิเคราะห์วิจารณ์เพื่อหาเหตุผล เช่น อ่านข่าวเหตุการณ์สำคัญ
 - 2.6 การอ่านแบบไตร่ตรองโดยใช้วิจารณ์ญาณเพื่อหาข้อเท็จจริง ข้อดีข้อเสีย สำหรับเลือกแนวทางปฏิบัติ เช่น อ่านโฆษณา
 - 2.7 การอ่านแบบคร่ำวๆ เพื่อสังเกตและจดจำ เช่น อ่านชื่อสถานที่ต่างๆ เมื่อเวลานั่งรถผ่านไป

กล่าวโดยสรุป การอ่านเป็นการรับรู้ความหมายของสาร การอ่านมีความสำคัญเพราะเป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้และความบันเทิง ผู้อ่านแต่ละคนจะมีจุดมุ่งหมายการอ่านไม่เหมือนกัน บางคนชอบอ่านเพื่อแสวงหาความรู้ และบางคนอ่านเพื่อนำความรู้จากการอ่านไปใช้ประโยชน์อื่นๆ การแบ่งประเภทการอ่าน สามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าจะใช้อะไรเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา อาจแบ่งโดยพิจารณาจุดมุ่งหมายเป็นหลัก หรืออาจแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะการอ่านเป็นหลัก คือ การอ่านในใจ การอ่านออกเสียง โดยจะมีวิธีการอ่านที่แตกต่างกันไป แต่อย่างไรก็ตามการอ่านจะบรรลุจุดประสงค์ได้ ผู้อ่านควรมีจุดมุ่งหมายในการอ่าน และเข้าใจวิธีการที่จะอ่าน เพื่อให้ได้ประโยชน์สมตามความมุ่งหมาย

3.5 การสอนอ่าน

การอ่านนับว่าเป็นทักษะที่สำคัญทักษะหนึ่งในจำนวน 4 ทักษะในการสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วย ทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน และทักษะการเขียน ปกติแล้วทักษะ ทั้งสี่จะเกิดขึ้นเองได้ หรือเกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่หากได้รับการแนะนำ อบรม สั่งสอน ฝึกฝน และเคี่ยวเข็ญ ก็จะทำให้ผู้อ่านเกิดความชำนาญยิ่งขึ้นไป มีนักการศึกษาได้อธิบายหลักในการ สอนอ่านหลายท่าน ดังนี้

สุดาพร ไชยะ (2552, หน้า 107-111) ได้กล่าวถึงหลักการสอนอ่านไว้ ดังนี้

1. การสอนการอ่านในใจ

การอ่านในใจ เป็นทักษะที่ผู้สอนจะต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ เพราะผล ทางการอ่านในใจบางโอกาสจะวัดผลได้ยาก เช่น บางคนอ่านแล้วเข้าใจแต่ถ่ายทอดออกมา ไม่ค่อยได้ จึงควรที่จะหาวิธีการฝึกทักษะการถ่ายทอดอีกประการหนึ่งด้วย

ตัวอย่างวัตถุประสงค์การอ่านในใจ

1. สามารถถ่ายทอดเรื่องที่อ่านเป็นการพูดและเขียนได้
2. สามารถตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องราวที่ได้อ่านได้ถูกต้อง
3. สามารถจดบันทึกข้อความสำคัญ สำนวนโวหาร ข้อคิดต่างๆ ได้
4. สามารถพูดหรืออภิปราย วิเคราะห์เนื้อเรื่อง เหตุการณ์ พฤติกรรม หรือการตัดสินใจของตัวละครในเรื่องได้
5. สามารถพูดหรือเขียนแนะนำหนังสือที่อ่านได้
6. สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการอ่านระหว่างเพื่อนๆ

และนำมาเล่าได้

กิจกรรมการสอนอ่านในใจอาจคล้ายกับการอ่านออกเสียงบางครั้งสามารถ ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมและนำกิจกรรมการอ่านในใจจัดให้สอดคล้องกับทักษะฟัง พูด และเขียน โดยให้สอดคล้องและเกิดประโยชน์อย่างบูรณาการ กิจกรรมการอ่านในใจมีหลากหลายชนิด ดังนี้

1. ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันหาบทความและให้ผู้เรียนอ่านแล้วถ่ายทอด โดยการเล่าเรื่องให้กันฟังหรือเขียนเรื่องย่อ
2. ผู้สอนให้ผู้เรียนอ่านและรวบรวมเกร็ดความรู้ต่างๆ จากนิตยสาร หรือหนังสือพิมพ์โดยการทำเป็นแผ่นพับและสรุปความสำคัญเล่าให้เพื่อนฟัง
3. ผู้สอนและนำเรื่องชีวประวัติหรือกรณีตัวอย่างของบุคคลสำคัญมาให้ ผู้เรียนอ่านแล้วเล่าสาระสำคัญให้เพื่อนฟัง

4. แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มๆ มอบหมายให้อ่านการลดภาวะโลกร้อนด้วยวิธีต่างกันในแต่ละกลุ่มแล้วนำมาเล่าและสรุปโดยการเขียนแลกเปลี่ยนร่วมกัน

5. แบ่งผู้เรียนออกเป็นสองฝ่ายให้อ่านเรื่องราวที่กำหนดให้ใจแล้วให้ผู้เรียนฝ่ายหนึ่ง เป็นผู้ถามและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ตอบ และทำกิจกรรมสลับกันกับอีกฝ่ายหนึ่ง

6. ให้ผู้เรียนอ่านข้อความในใจแล้วตอบปากเปล่าหรือข้อเขียน คำถามนั้นครอบคลุมถึงเนื้อหาที่ได้อ่านทั้งหมด อาจจะให้ผู้เรียนทำเครื่องหมายถูกผิด เลือกตอบหรือเติมคำในช่องว่าง และสรุปพร้อม

ข้อคิดเกี่ยวกับการอ่านในใจควรฝึกให้ผู้เรียนได้ฝึกการอ่านอย่างสม่ำเสมอ และมีนิสัยในการค้นคว้าด้วยการให้ผู้เรียนอ่านในใจบ่อยๆ จะเป็นข้อความ เรื่องราวในหนังสือ แบบเรียน คำราชาศัพท์ คำศัพท์ ศัพท์บัญญัติ ประวัติบุคคลสำคัญ สารคดี สารระบับเทิง จากห้องสมุดหรือทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ผู้สอนควรเน้นโดยทักษะเสริมกำลังใจและจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอและสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน

2. การสอนการอ่านออกเสียง

การอ่านออกเสียง นับว่าเป็นทักษะที่สำคัญไม่น้อยกว่าการอ่านในใจ อีกทั้งยังต้องเพิ่มความสำคัญของการฝึกฝนเพื่ออ่านให้ถูกต้องชัดเจนตามอักขระวิธี เพื่อนำสู่การใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสารทั้งในโรงเรียนและนอกห้องเรียน และเป็นการฝึกฝนต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ในแต่ละวันผู้เรียนต้องใช้ทักษะการอ่านในใจและการอ่านออกเสียงมาเกี่ยวข้องกันทั้งในและนอกห้องเรียน การอ่านออกเสียงถือว่ามีมีความสำคัญต่อการฝึกฝนความสำคัญต่อผู้เรียนทุกระดับโดยเฉพาะระดับประถมและระดับมัธยมศึกษา ยิ่งปัจจุบันภาษาอื่นๆ เข้ามามีบทบาท ซึ่งอาจจะทำให้ผู้เรียนอ่านและพูดภาษาไทยไม่ถูกต้อง ผู้สอนจึงควรเน้นการฝึกฝนให้ผู้เรียนสามารถอ่านออกเสียงให้ถูกต้อง ถูกวรรค และคล่องแคล่ว

ข้อควรคำนึงถึงการอ่านออกเสียง

1. น้ำเสียงต้องดัง ชัดเจน ถูกต้อง คล่องแคล่วและนุ่มนวลน่าฟัง เสียงไม่คอยเกินไป หรือไม่ดังจนเกินไป
2. จังหวะในการอ่าน อ่านถูกต้องวรรคตอน การหยุดช่วงหายใจ
3. ระดับเสียง ผู้เรียนควรจะได้ใช้ระดับเสียงที่เหมาะสมกับข้อความที่อ่านไม่ใช้ระดับเสียงซ้ำซากซึ่งทำให้น่าเบื่อหน่าย และไม่น่าฟัง
4. การเน้นคำและความที่สำคัญในการอ่านนั้นผู้เรียนควรจะได้เน้นคำและความที่สำคัญได้ถูกต้อง ไม่อ่านตกอ่านเกิน หรืออ่านซ้อนเสียง
5. สำเนียงในการอ่านดี ไม่เพี้ยน หรือ เสียงหลง

6. อ่านถูกต้องตามอักขรวิธีและความนิยม ออกเสียงตัว ร ล ควบกล้ำ ได้ชัดเจน อ่านคำสมาส คำสนธิ คำย่อต่างๆ ได้ถูกต้อง

7. ท่วงทีท่าทางในการอ่าน ท่านั่ง การจับหนังสือ การพลิกหนังสือ การกวาดสายตาควรเป็นไปอย่างเหมาะสม

8. อ่านออกเสียงเหมือนพูดอ่านแล้วใส่อารมณ์และความรู้สึกลงไปด้วย ทำให้ผู้ฟังรู้สึกเข้าใจเกิดอารมณ์คล้อยตามไปด้วย

กิจกรรมการสอนอ่านออกเสียง

1. ให้ผู้เรียนรวบรวมคำต่างๆ ตามหลักภาษาไทย เช่น คำสมาส คำสนธิ คำควบกล้ำ ฯลฯ เป็นรายบุคคลหรือกลุ่ม แล้วให้ผู้เรียนฝึกอ่านออกเสียงประเภทของคำต่างๆ และให้เปลี่ยนกันเป็นผู้อ่านและผู้ฟัง

2. ผู้สอนและผู้เรียนนำบทความจากหนังสือเรียน หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หรือ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต แล้วนำมาอ่านในชั้นและเน้นการแบ่งวรรคตอน

3. ผู้สอนและผู้เรียน รวบรวมคำต่างๆ ตามหลักภาษาจากหนังสือเรียน นิตยสาร หนังสือพิมพ์ ทำเป็นหมวดหมู่และฝึกการอ่านและนำคำที่มักอ่านผิดของผู้ประกาศข่าว หรือบุคคลสำคัญมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับคำที่ถูกต้อง

4. แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มๆ รวบรวมข่าว บทความ สารคดี และนำมาอ่านออกเสียง โดยให้สมมติบทบาทผู้อ่านเป็นข่าว โฆษก หรือ พิธีกร ฯลฯ ตามความเหมาะสม

5. ให้ผู้เรียนฝึกการอ่านข่าว บทความ สารคดี วันละ 5 นาที ก่อนชั่วโมงเรียนภาษาไทย

6. แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มๆ ทำรายงาน รายงานอาจจะเกี่ยวข้องกับวรรณคดี หรือการใช้ภาษาไทยแล้วให้ผู้เรียนรายงานในกลุ่มหรือหน้าชั้น และฝึกการถามตอบ รวมทั้งให้เพื่อนผู้เรียนประเมินการอ่านออกเสียงของผู้รายงาน

7. ผู้เรียนฝึกอ่านออกเสียงเป็นกลุ่มๆ และนำมาประกวดอ่านออกเสียงหน้าชั้นจากบทประพันธ์ หรือบทละครต่างๆ

8. แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มๆ รวบรวมหาคำยากหรือคำที่มักอ่านผิดในการใช้ภาษาไทยเขียนในแผ่นชาร์ตติดบนกระดานดำ แล้วให้นักเรียนผลัดเปลี่ยนกันอ่านของเพื่อน โดยให้เจ้าของเรื่องเป็นผู้ประเมิน

9. ผู้สอนแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มฝึกอ่านออกเสียงจากบทประพันธ์ต่างๆ ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองให้เพื่อนผู้เรียนเลือกเพื่อนที่อ่านดี ส่งเข้าประกวดการอ่านออกเสียงในห้องเรียน

10. ผู้สอนแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มแสดงบทบาทสมมติโดยฝึกฝนเป็นผู้ประกาศข่าว สารคดี และพิธีกรต่างๆ จากข้อความต่างๆ ที่ผู้เรียนเตรียมมาและหรือให้เพื่อนๆ เสนอชื่อผู้ที่สมควรออกมานำเสนอ บ้างจะเพิ่มความสนุกสนานสร้างบรรยากาศในการเรียน

วรรณิ โสมประยูร (2553, หน้า 136-140) ได้กล่าวถึงหลักการสอนอ่านไว้ว่าการอ่านเป็นกระบวนการทางสมองที่แปลสัญลักษณ์ต่างๆ ที่สามารถมองเห็นให้เกิดความรู้ความเข้าใจแจ่มแจ้งชัดเจน ตรงตามที่คุณเขียนต้องการ และสนองความต้องการของผู้อ่านด้วย ดังนั้น การอ่านที่จะทำให้เกิดความคิดและนำไปใช้ประโยชน์แก่ผู้อ่านได้ดี ทำให้การอ่านมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สำคัญในการสอนอ่านดังนี้

1. ความพร้อมของเด็ก ในการสอนครูจะต้องตรวจและสร้างความพร้อมทางร่างกายที่เกี่ยวกับสายตา เช่น การกวาดสายตาจากซ้ายไปขวา ความพร้อมเกี่ยวกับการสังเกต เปรียบเทียบ จำแนกแยกแยะ สิ่งของ การรู้จักสิ่งของทั้งของจริงและภาพ การออกเสียงเรียกชื่อสิ่งของต่างๆ รวมทั้งครูจะต้องทำให้การอ่านง่ายและสนุกสนานด้วย
2. ความต้องการของเด็ก ครูควรทราบความต้องการในการอ่านของเด็กเป็นรายบุคคล ครูผู้สอนอ่านจะต้องรู้เรื่องและเข้าใจธรรมชาติของเด็กว่า เด็กทุกคนอยากรู้ อยากโต อยากโชว์ อยากช่วย ครูจะต้องรู้จักกระตุ้นความต้องการของเด็กให้มาสัมพันธ์กับการอ่าน โดยชักนำให้อ่านมากๆ จะได้อ่านเพื่อจะได้นำไปพูดไปแสดงได้ หรือช่วยผู้ใหญ่หาความรู้จากหนังสือได้ จะเป็นการช่วยพัฒนาทักษะการอ่านของเด็กได้ดีไปด้วย
3. ประสบการณ์ของเด็ก เด็กที่มีฐานะทางบ้าน ทางสังคมและทางเศรษฐกิจดี จะทำให้เด็กมีประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมาก ตรงกันข้ามเด็กที่ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมไม่ดีจะขาดประสบการณ์ในการอ่าน ดังนั้น ครูจะต้องสร้างประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ เช่น นำภาพสถานที่ ภาพพืช ภาพสัตว์ ภาพสิ่งของ ฯลฯ มาให้นักเรียนมีประสบการณ์ จะช่วยให้เด็กอ่านอย่างเข้าใจและมีความหมายสำหรับเด็กยิ่งขึ้น
4. ความสามารถในการรับรู้ เด็กมีความสามารถในการรับรู้แตกต่างกัน ตามสติปัญญาประสบการณ์ และการเรียนรู้บางคนรับรู้ได้เร็ว จำได้ดี ทำให้มีประสบการณ์มาก ดังนั้นครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสามารถของนักเรียนแต่ละคน จึงจะสามารถแก้ไข ปรับปรุง และส่งเสริมให้เด็กสร้างวิธีการรับรู้ได้ดีขึ้น

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการอ่าน

1. ตัวเด็ก

1.1 ทางด้านร่างกาย ได้แก่ ตา ปาก ลิ้น โดยสุขภาพของเด็กแตกต่างกัน เช่น สายตาสั้น สายตายาวสายตาเอียง ตาบอดสี ลิ้นไก่สั้น ริมฝีปากแหว่ง เพดานโหว่ เจ็บไข้ บ่อย แพ้อากาศ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ทำให้ทักษะการอ่านของเด็กแตกต่างกันครูควรเข้าใจและหาทางแก้ไข

1.2 ทางด้านสติปัญญา เด็กมองเห็นภาพ ความสัมพันธ์ของภาพและตัวอักษร การตีความแปลความและขยายความได้แตกต่างกัน ครูจะต้องใช้กิจกรรมที่ต่างกัน เพื่อช่วยพัฒนาทักษะการอ่านให้เหมาะสมกับเด็ก

1.3 ทางด้านสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมทั้งที่บ้าน ทางโรงเรียนและชุมชนของเด็กแตกต่างกัน ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ เพื่อจะหาวิธีจัดประสบการณ์ส่วนที่ขาดให้กับเด็กบางกลุ่ม และหากิจกรรมที่จะช่วยเด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี ให้สามารถพัฒนาทักษะการอ่านได้สูงขึ้น

2. ตัวครู

2.1 บุคลิกภาพของครู ครูผู้สอนอ่านจะต้องมีบุคลิกภาพในการพูดภาษาไทยถูกต้อง ชัดเจน อ่านถูกต้องตามอักขรวิธี รวมทั้งควรแต่งกายให้ประณีตและสวยงาม

2.2 ความรู้ของครู ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของภาษาไทยให้ถูกต้องอย่างดีมีความรู้เรื่องหลักสูตรภาษาไทย รู้จุดมุ่งหมายของการอ่าน มีความรู้ในกลวิธีสอน มีความเข้าใจความหมายของการอ่าน รู้ความต้องการและความสนใจของเด็ก มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการในการอ่านภาษาของเด็กและสภาพแวดล้อมของเด็กด้วย จะช่วยทำให้การสอนอ่านประสบความสำเร็จ

2.3 ความสามารถของครู ครูจะต้องมีความสามารถในการอ่าน การร้อง การเล่น การคิด อย่างสร้างสรรค์ มีลักษณะเป็นผู้นำที่จะช่วยให้เด็กรักศรัทธาและเรียนรู้ได้ดี

2.4 ภาษาและสำเนียงการพูดของครู ครูจะต้องพูดให้สุภาพ อ่อนโยน และรู้จักใช้จิตวิทยาในการพูด

2.5 ความศรัทธาในการสอนและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ครู หน้าที่และความรับผิดชอบเป็นสิ่งสำคัญสำหรับความเป็นครูหากครูมีสิ่งเหล่านี้ดีก็จะมีผลไปถึงเรื่องการสอนอ่านได้ด้วย

2.6 การปกครองของครู ครูจะต้องยุติธรรม ใช้วิธีการแบบ

ประชาธิปไตยมาปกครองเด็กและมีความเป็นกันเองกับเด็ก

2.7 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ครูควรจัดกิจกรรม

ให้นักเรียนมีส่วนร่วมมีการเสริมแรง มีบรรยากาศสนุกสนานและเป็นธรรมชาติ รู้จักสร้างอารมณ์เป็นสุขและความคิดสร้างสรรค์โดยการใช้กิจกรรมที่เหมาะสมกับระดับวุฒิภาวะของนักเรียน

3. วิธีการสอน วิธีการสอนอ่านมีหลายวิธี แต่ละวิธีข้อดีและข้อบกพร่อง

แตกต่างกัน ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในแต่ละวิธีเพื่อเลือกวิธีอ่านให้เหมาะสมกับเนื้อหาและทักษะที่ต้องการพัฒนาในตัวผู้เรียนนอกจากนี้ครูจะต้องเข้าใจวิธีบูรณาการวิธีการสอนเพื่อทำให้วิธีสอนเกิดความสมบูรณ์ โดยนำวิธีที่ดีต่างๆ มาผสมผสานหรือบูรณาการเข้าด้วยกัน ตัวอย่างวิธีสอนอ่านแบบต่างๆ ที่ครูควรนำมาผสมผสานกันและเป็นที่ยอมรับในปัจจุบัน มีดังนี้

3.1 วิธีสอนอ่านแบบแจกลูก วิธีสอนอ่านแบบนี้เริ่มใช้กันมาตั้งแต่

ในสมัยโบราณเป็นการสอนให้นักเรียนรู้จักรูปและเสียงของอักษรทุกตัว เพื่อให้รู้จักการประสมคำ ซึ่งมีทั้งการแจกพยัญชนะและสระ เช่น กะ กา กิ กึ กี้ กี่ กุ ฏ ฯลฯ และ กา ขา คา งา จา ฉา ซา ฯลฯ รวมทั้งการผันสรรณยุกต์ที่แยกตามอักษรสูง-กลาง-ต่ำ เช่น กา ก่า ก้า ก๊า ก๋า, ขา ข่า ข้ำ และ คา ค่า ค้า เป็นต้น วิธีสอนอ่านแบบแจกลูกนี้เป็นวิธีสอนอ่านที่ช่วยให้เด็กเรียนคำใหม่ได้ง่าย อ่านออกเสียงได้ดี แต่บางครั้งทำให้นักเรียนไม่สนใจการอ่านเพราะไม่ค่อยเข้าใจความหมายของคำ และทำให้ขาดทักษะการอ่านเร็วการสอนอ่านแบบแจกลูกจึงมุ่งให้เด็กอ่านออกเสียงได้ เป็นส่วนใหญ่มากกว่าที่จะมุ่งอ่านเพื่อเอาความหมายการสอนโดยวิธีแจกลูกจะได้ผลดีมากก็ต่อเมื่อเด็กโตพอที่จะรู้เหตุผลได้ดีแล้ว เช่น ในตอนปลายปีของชั้น ป.1 เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การสอนอ่านแบบแจกลูกตลอดไปย่อมไม่ได้ผลดี เพราะจะทำให้เด็กมีวสันใจต่อเสียง

3.2 วิธีสอนอ่านแบบสะกดคำ ในปัจจุบัน ใครก็ตามที่ไม่สามารถอ่าน

และเขียนได้นับว่าเป็นข้อเสียเปรียบอย่างมหาศาลทั้งในด้านธุรกิจและวงการสังคม เพราะโลกทุกวันนี้เป็นโลกของการอ่านและโลกของการเขียน ซึ่งทั้งในเรื่องทักษะการอ่านและทักษะการเขียนนั้นก็ย่อมจะต้องมีการสะกดคำ (Spelling) รวมอยู่ด้วย จึงทำให้การอ่านและการสะกดคำมีความสัมพันธ์กันในแง่ของการใช้ทักษะทางภาษามากพอสมควร นักวิจัยทางภาษาของประเทศสหรัฐอเมริกาบางท่านได้รายงานถึงความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการสะกดคำและความสามารถในการอ่านว่า มีอยู่ค่อนข้างสูงมากในระดับประถมศึกษาเป็นต้นว่า เด็กที่สะกดคำเก่งมักจะเป็นเด็กที่อ่านเก่ง และเด็กที่อ่านไม่เก่งมักจะเป็นเด็กที่สะกดคำไม่เก่งด้วยเสมอ แต่ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่า เด็กที่สะกดคำไม่เก่งจะต้องอ่านไม่เก่งเสียทั้งหมด การเรียนรู้ในการอ่านกับการเรียนรู้ในการสะกดคำสัมพันธ์กันมาก จากการศึกษาของนักวิจัยเหล่านี้ยังได้

พบอีกว่า เด็กๆ จะสะกดคำต่างๆ ที่เขาสามารถอ่านออกได้ถูกต้องและแม่นยำกว่าคำที่เขาอ่านไม่ออก ในเรื่องนี้ผู้เขียนเองมีความเห็นด้วยและเชื่อว่าเราสามารถจะประยุกต์ผลการวิจัยใช้กับเด็กไทยได้อันที่จริงวิธีสอนอ่านแบบสะกดคำในภาษาไทยนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งของวิธีการสอนอ่านแบบแจกลูกหรือประสมคำนั่นเอง แต่ที่แยกออกมาเพื่อให้มองเห็นได้ชัดเจนขึ้น ตัวอย่างการสะกดคำ เช่น ก อี น อ่านว่า “กิน” แ-ผ-น อ่านว่า “แผน” เป็นต้น ดังนั้น วิธีสอนอ่านแบบสะกดคำจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลต่อการอ่านของเด็กด้วย

3.3 วิธีสอนอ่านแบบเป็นคำเป็นประโยค วิธีสอนแบบนี้จะช่วยให้ นักเรียนสนใจอ่านหนังสือเรียนรู้และเข้าใจความหมายของคำหรือประโยคและเรื่องราวที่อ่านได้ดี ทำให้นักเรียนอ่านได้เร็วเพราะสามารถกวาดสายตาไปได้ครั้งละ 2-3 คำ นอกจากนี้ยังช่วยให้นำความเข้าใจจากการอ่านไปใช้ด้วยการสอนอ่านแบบเป็นคำเป็นประโยคให้กับเด็กเริ่มเรียนหรือชั้น ป.1 แล้วใช้วิธีสอนอ่านแบบแจกลูกในช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมปนกันทั้งสองอย่างจะได้ประโยชน์มากที่สุด และจะช่วยให้การอ่านแบบเป็นคำเป็นประโยคแต่เพียงอย่างเดียวก็อาจทำให้เด็กอ่านออกเสียงได้ไม่ดีเท่าที่ควร

3.4 วิธีสอนอ่านแบบใช้แผนภูมิประสบการณ์ แผนภูมิประสบการณ์หลายชนิด ซึ่งครูและนักเรียนสามารถช่วยกันสร้างขึ้นได้ แผนภูมิที่ดีจะเป็นอุปกรณ์หรือสื่อการสอนที่มีประโยชน์อย่างยิ่งในการสอนอ่าน การสอนอ่านโดยวิธีนี้จะทำให้นักเรียนอ่านคำหรือประโยคได้เร็วและมีความหมายมากขึ้น และนักเรียนสามารถนำความคิดที่ได้จากแผนภูมิสอนอ่านควบคู่ไปกับวิธีสอนอ่านแบบอื่นๆ ได้ทุกแบบและใช้ได้ดีกับทุกกลุ่มประสบการณ์อีกด้วย อย่างไรก็ตาม การทำแผนภูมิประสบการณ์ก็เป็นภาระหนักสำหรับครูและนักเรียนอีกทั้งถ้าจะสอนโดยนักเรียนอ่านแผนภูมิบ่อยๆ เป็นประจำก็อาจจะทำให้เกิดความเบื่อหน่ายได้เหมือนกัน

กล่าวโดยสรุป การสอนอ่าน เป็นการที่ผู้สอนจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจตัวอักษรที่ผู้เขียนสื่อความหมาย ซึ่งผู้เรียนจะสามารถนำไปใช้ทั้งในโรงเรียนในการเรียนวิชาอื่นๆ และนอกโรงเรียนคือการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้สอนจึงควรเอาใจใส่เป็นพิเศษในการฝึกทักษะการอ่าน ผู้สอนควรใช้กิจกรรมที่หลากหลายในการจัดการเรียนรู้ และให้ผู้เรียนฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ จึงจะทำให้การสอนทักษะการอ่านประสบผลสำเร็จ

จากที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า การอ่าน มีความสำคัญต่อคนทุกชั้นทุกอาชีพ เพราะการอ่านช่วยเพิ่มพูนความรู้และทำให้ได้รับความรู้ใหม่อยู่เสมอ คนเราอ่านหนังสือเพื่อแสวงหาความรู้ และความบันเทิง การอ่านหนังสือช่วยพัฒนาทางด้านความคิดจิตใจให้กว้างขึ้น ทำให้คนเรารู้จักพินิจพิเคราะห์สิ่งต่างๆ เราจะได้ความรู้ความคิดและประสบการณ์

จากสิ่งที่อ่านนำมาตัดสินเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันได้อย่างรอบคอบและสมเหตุสมผล การอ่านช่วยเสริมสร้างความก้าวหน้า ช่วยปรับปรุงความสนใจในรสนิยมของคนเราให้กว้างขวางขึ้นและยังช่วยให้เราเข้าใจผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้นด้วย การอ่านจึงเป็นเครื่องมือสำคัญทั้งด้านการศึกษาการพัฒนาทางกาย และการประกอบอาชีพ ทั้งยังให้ความรู้และความพึงพอใจแก่ผู้อ่านอีกด้วย

4. การเขียน

การเขียนเป็นเครื่องมือถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญมาก เพราะการเขียนเป็นหลักฐานที่ช่วยให้คนรุ่นหลังทราบความเป็นมาในอดีตจนถึงปัจจุบัน การเขียนจึงเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้า นอกจากนี้การเขียนยังมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับทักษะการฟัง การพูดและการอ่านอีกด้วย ตามปกติคนที่ฟังมาก อ่านมากและพูดดีย่อมเขียนได้ดี ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริมทักษะการเขียนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาทักษะทางภาษาและเพื่อรักษามรดกทางวัฒนธรรมสืบไป

4.1 ความหมายของการเขียน

การเขียน เป็นทั้งศิลป์และศาสตร์อยู่ในตัวเอง เหตุที่กล่าวว่าการเขียนเป็นศิลป์ก็เพราะการเขียนต้องประกอบด้วยอุปกรณ์ที่สำคัญ คือ ภาษาที่งดงาม ประณีต สามารถสื่อสารได้ทั้งความรู้ ความคิด อารมณ์ และความปรารถนา ส่วนที่กล่าวว่าการเขียนเป็นศาสตร์นั้น เพราะการเขียนทุกชนิดต้องประกอบด้วยความรู้ หลักการ วิธีการและทฤษฎีต่างๆ อย่างชัดเจน การที่เราจะเขียนได้ดีหรือไม่ดีนั้นจะต้องมีการฝึกฝนและรับฟังคำชี้แนะของผู้อื่นอยู่เสมอ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของการเขียนไว้ ดังนี้

ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง (2550, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของการเขียนไว้ว่า การเขียนคือ การสื่อสารโดยใช้ตัวอักษรถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดเรื่องราวข่าวสาร ตลอดจนประสบการณ์และจินตนาการจากผู้เขียนไปสู่ผู้อ่าน

กอบกาญจน์ วงศ์วิสิทธิ์ (2551, หน้า 202-203) ได้ให้ความหมายของการเขียนไว้ว่า การเขียน คือ กระบวนการถ่ายทอดสาร อันได้แก่ความรู้ ความรู้สึก ความคิด หรือข้อมูลอื่นๆ ที่ต้องการจะถ่ายทอดไปสู่ผู้อ่าน โดยใช้ลายลักษณ์อักษรเป็นสื่อที่จะส่งสารอันมีความหมายไปยังผู้รับสาร ซึ่งต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์เพื่อสื่อความหมายให้ผู้รับสารเข้าใจ ศาสตร์และศิลป์ดังกล่าว เช่น กลวิธีการนำเสนอ การเลือกสรรถ้อยคำ รูปแบบงานเขียน เป็นต้น

ศิวาพร วัฒนรัตน์ และคณะ (2552, หน้า 64) ได้ให้ความหมายของการเขียนไว้ว่า การเขียน คือ การถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก ตลอดจนประสบการณ์ต่างๆ ของผู้เขียนไปสู่ผู้อ่านโดยผ่านทางตัวอักษร การเขียนอย่างมีกระบวนการหรือขั้นตอนจะช่วยให้ผู้เขียนเขียนเรื่องได้อย่างมีลำดับและสามารถสื่อความคิดได้ตามวัตถุประสงค์

วรรณิ โสมประยูร (2553, หน้า 146) ได้ให้ความหมายของการเขียนไว้ว่า การเขียน หมายถึง การถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของบุคคลออกมาเป็น สัญลักษณ์หรือตัวอักษร เพื่อสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจได้ เพราะการเขียนเป็นทักษะการส่งออก ตามหลักของภาษาศิลปะจากความหมายของการเขียนดังกล่าว ทำให้มองเห็นความสำคัญของการ เขียนว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน

สำลี รักสุทธี (2553, หน้า 94) ได้ให้ความหมายของการเขียนไว้ว่า การเขียน คือการนำตัวอักษรมาร้อยเรียงติดต่อกันให้เป็นคำ กลุ่มคำ ประโยค และเรื่องราวจนสามารถ สื่อสารให้ผู้รับสารรู้ว่าอ่านว่าอย่างไร เขียนอะไร คืออะไร การเขียนจะแบ่งออกเป็น 2 ประการ เช่นกัน คือ เขียนได้ และ เขียนเป็น

“เขียนได้” คือ ความสามารถนำตัวอักษรมาประสมติดต่อกันให้เป็นคำ กลุ่มคำ ประโยคและเรื่องราว จนสามารถรู้ได้ว่าตัวอักษรที่ผู้เขียนนำมาร้อยเรียงนั้นคืออะไร สื่อสารเข้าใจกันในระดับหนึ่ง แต่ไม่สามารถสื่อสารรายละเอียดที่ซับซ้อน ลึกซึ้งได้ที่สำคัญคือ ไม่สามารถเขียนสื่อความคิดของตนให้คนอื่นรับรู้ได้อย่างละเอียด

ส่วน “เขียนเป็น” คือการนำตัวอักษรมาร้อยเรียงอย่างมีศิลปะ สามารถ เขียนความคิดของตนเองออกมาให้คนอื่นรู้ได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง ชัดเจน สื่อสารหรือถ่ายทอด ด้วยการเขียน ให้ผู้รับสารเข้าใจได้อย่างสร้างสรรค์และทรงคุณค่า

กัลยา โพธาราม (2555, หน้า 29) กล่าวว่า การเขียน คือ การถ่ายทอดสรรพ สิ่งอันเป็นความรู้สึกนึกคิดของตนเองออกมาเป็นลายลักษณ์ ประทับตราไว้บนวัตถุหรือสิ่งต่าง ๆ อาจจะต้องการสื่อกับบุคคลอื่นหรือไม่สื่อกับบุคคลอื่นก็ได้ แล้วแต่จุดประสงค์ของผู้เขียน

จิรวัดน์ เพชรรัตน์ และอัมพร ทองใบ (2555, หน้า 287) ได้ให้ความหมาย ของการเขียนไว้ว่า การเขียน คือ การสื่อความหมาย โดยการนำความรู้ ความคิด ความรู้สึก ประสบการณ์ และจินตนาการของผู้เขียนออกมาเรียงเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อจุดมุ่งหมาย ในการสื่อสารระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านให้ได้ความเข้าใจตรงตามที่ต้องการได้

เขียน หมายถึง ชีตให้เป็นตัวหนังสือหรือเลข ชีตให้เป็นเส้นหรือรูปต่างๆ วาด แต่งหนังสือ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 212)

กล่าวโดยสรุป การเขียน เป็นการถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความต้องการ ความรู้สึกออกเป็นตัวหนังสือให้ผู้อ่านได้อ่านและเข้าใจจุดประสงค์ของผู้เขียน การเขียนทุกครั้ง จึงต้องคำนึงถึงผู้อ่านเป็นสำคัญว่าผู้อ่านมีพื้นฐานความรู้ ความคิดเป็นอย่างไร ควรเขียนอย่างไร จึงจะเกิดผลตามความประสงค์ ต่อจากนั้นจึงกำหนดรูปแบบ วิธีการเขียน การใช้ภาษาและ เนื้อหาให้เหมาะกับผู้อ่าน การเขียนจึงจะประสบความสำเร็จตามความตั้งใจ

4.2 ความสำคัญของการเขียน

ในบรรดาทักษะทางภาษาทั้ง 4 อันได้แก่ ทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียน การเขียนเป็นทักษะที่มีความสลับซับซ้อนและยากที่สุด การสื่อสารด้วยการเขียนนั้น ผู้เขียนจะต้องใช้ความสามารถทางภาษาสูงกว่าทักษะอื่นๆ ทั้งนี้เพราะการเขียนเป็นกิจกรรมที่ผู้เขียนจะต้องใช้ความสามารถของตนเองสื่อความหมาย นักการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการเขียนหลายคน ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเขียนไว้หลากหลาย พอประมวลได้ดังนี้

กอบกาญจน์ วงศ์วิสิทธิ์ (2551, หน้า 203-207) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเขียนไว้ว่า การเขียนมีความสำคัญสำหรับมนุษย์หลายประการ เพื่อให้สังคมดำเนินไปได้ด้วยความเข้าใจอันดี ทุกคนจึงควรตระหนักถึงความสำคัญของการเขียน ซึ่งประกอบด้วย

1. การเขียนเป็นวิธีการสำคัญสำหรับการถ่ายทอดและบันทึกข้อมูล การเขียนเป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้สำหรับการเผยแพร่ข้อมูลต่างๆ จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง รวมทั้งยังเป็นวิธีสำคัญที่ใช้บันทึกรวบรวมข้อมูลที่มีคุณค่าทั้งในอดีตและปัจจุบัน
2. การเขียนช่วยเสริมสร้างและพัฒนาสติปัญญาและอารมณ์ การเขียนมีส่วนช่วยให้ผู้เขียนเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เสริมสร้างจินตนาการและพัฒนาการทางอารมณ์ที่ดี เนื่องจากผู้เขียนที่ดีต้องเป็นผู้อ่านที่ดีด้วย และยังเป็นผู้หมั่นแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการต่างๆ หากเรายังศึกษาค้นคว้ามากเราก็มีข้อมูลที่จะเขียนมาก และผู้เขียนยังต้องฝึกฝนกระบวนการคิด และกระบวนการถ่ายทอดสารอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ข้อมูลที่นำเสนอเป็นไปอย่างมีลำดับ ทำความเข้าใจได้ง่าย และนำประโยชน์ที่ได้จากการเขียนนั้นมาพัฒนาตนเอง
3. การเขียนเป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจระหว่างคนในสังคม การเขียนมีส่วนช่วยให้คนในสังคมเข้าใจตรงกัน โดยอาจใช้วิธีการชี้แจง อธิบาย หรือวิธีการอื่นๆ เพื่อช่วยสร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นในสังคม เช่น การอธิบายเรื่องไข้หวัดนก การชี้แจงเรื่องการปราบปรามยาเสพติด เป็นต้น หรืออาจเป็นการสะท้อนข้อมูลหรือความคิดของบุคคลที่มีต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง เพื่อชี้ให้ผู้อ่านได้มองเห็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น หรืออาจเพื่อชักนำความคิดของผู้อ่านให้เป็นไปในทางที่พึงงามหรือได้ลู่คิดจากการนำเสนอข้อมูล

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ (2551, หน้า 43) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเขียนไว้ว่า การเขียนมีความสำคัญต่อเราในทุกโอกาส ทุกสังคม และทุกสาขาอาชีพ ซึ่งพอจะสรุปและแยกแยะให้ชัดเจนได้ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือถ่ายทอดความคิดและความรู้สึก
2. เป็นเครื่องมือสืบทอดวัฒนธรรม
3. เป็นเครื่องมือกระจายข่าวสาร

4. เป็นสื่อเพื่อความบันเทิง
5. เป็นเครื่องมือบันทึกเรื่องราวต่างๆ
6. เป็นสื่อเพื่อการทำงานอาชีพ

ชญ ทดแทนคุณ และกานต์รวี แพทย์พิทักษ์ (2552, หน้า 117-118)

ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเขียนไว้ ดังนี้

1. เป็นเครื่องแสดงออกถึงความรู้ ความคิด และความรู้สึกของมนุษย์
2. เป็นเครื่องมือสำคัญที่แสดงถึงอารยธรรมของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย
3. เป็นเครื่องมือสำหรับสื่อสารของมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ
4. เป็นเครื่องถ่ายทอดวัฒนธรรมที่สำคัญอันเป็นมรดกทางสติปัญญาของมนุษย์ เช่น วรรณกรรม วรรณคดี ตำนาน ฯลฯ
5. เป็นเครื่องมือที่ช่วยสนองต่อความต้องการของมนุษย์ เช่น ความรัก ความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจ ฯลฯ
6. เป็นบันทึกที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สามารถสืบค้นเพื่อการเรียนรู้ของคนรุ่นหลังได้
7. เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพของคนบางอาชีพ เช่น นักเขียนข่าว นักประพันธ์ นักวิชาการ ฯลฯ

วรรณ โสมประยูร (2553, หน้า 147-148) กล่าวถึงความสำคัญของการเขียนโดยสรุปไว้ ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือสื่อสารอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่ผู้เขียนต้องการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ และประสบการณ์ของตนออกเสนอผู้อ่าน
2. เป็นการเก็บบันทึกรวบรวมข้อมูลที่น่าสนใจ และเป็นประโยชน์ซึ่งตนเคยมีประสบการณ์มาก่อน
3. เป็นการระบายอารมณ์อย่างหนึ่ง เกี่ยวกับเรื่องและผู้เขียนเกิดความรู้สึกประทับใจในประสบการณ์ที่ผ่านมา
4. เป็นเครื่องมือถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม เช่น ถ่ายทอดจากสมัยหนึ่งไปสู่อีกสมัยหนึ่งหรือจากชาติหนึ่งไปสู่อีกชาติหนึ่ง
5. เป็นเครื่องมือพัฒนาสติปัญญาของบุคคล เนื่องจากการเรียนรู้เกือบทุกอย่างต้องอาศัยการเขียนเป็นเครื่องมือสำหรับบันทึกสิ่งที่ได้ฟังหรือได้อ่าน

6. เป็นการสนองความต้องการของมนุษย์ตามความประสงค์ที่มนุษย์แต่ละคนปรารถนา เช่น เพื่อต้องการทำให้รู้เรื่องราว ทำให้รัก ทำให้โกรธ และสร้างหรือทำลายความสามัคคีของคนในชาติ

7. เป็นการแสดงออกซึ่งภูมิปัญญาของผู้เขียน ทำให้รู้ถึงความสามารถของผู้เขียนได้จากวรรณกรรมหรืองานเขียนอื่นๆ

8. เป็นอาชีพอย่างหนึ่งที่ได้รับการยกย่องว่ามีเกียรติ และเพิ่มฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้นได้

9. เป็นการพัฒนาความสามารถและบุคลิกส่วนบุคคลให้มีความเชื่อมั่นในตนเองในการแสดงความรู้สึกและแนวความคิด

10. เป็นการพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม

จิรวัดน์ เพชรรัตน์ และอัมพร ทองใบ (2555, หน้า 288) กล่าวถึงความสำคัญของการเขียนไว้ ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือวัดความเจริญ หรืออารยธรรมของมนุษย์

2. เป็นเครื่องมือที่ใช้สนองความปรารถนาของมนุษย์ ทำให้เกิดผลตามที่ต้องการ

3. เป็นการแสดงว่า ผู้เขียนมีเวลาคิด ไตร่ตรอง แล้วจึงลำดับความคิดเรียบเรียงออกมาเป็นเรื่องราวด้วยภาษา ผู้เขียนมีโอกาสแก้ไขก่อนถึงผู้อ่าน

4. เป็นเครื่องมือถ่ายทอดทางสติปัญญาของมนุษย์ เพราะเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรม ความคิด จินตนาการ และความรู้ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง

กล่าวโดยสรุป การเขียนเป็นเครื่องมือสื่อสาร สร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันในสังคม เป็นเครื่องถ่ายทอดมรดกทางสติปัญญาของมนุษย์ และเป็นเครื่องวัดความเจริญทางด้านอารยธรรมทางภาษาของมนุษย์ มนุษย์จากรุ่นหนึ่งจะถ่ายทอดวัฒนธรรมแนวความคิดของตนไปสู่ชนอีกรุ่นหนึ่งได้นั้น จะต้องอาศัยการเขียน เพราะการเขียนมีความคงทน และใช้เป็นหลักฐานได้ดี อีกทั้งภาษาเขียนยังจัดได้ว่า เป็นเอกลักษณ์ของชาติที่บ่งบอกถึงความมีวัฒนธรรมและอารยธรรมของชาตินั้น การเขียนจึงเป็นทักษะหนึ่งที่มีความจำเป็นไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าทักษะอื่น

4.3 จุดมุ่งหมายของการเขียน

การเขียนมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกับการพูด คือ การเขียนเพื่อให้ความรู้ การเขียนเพื่อความบันเทิง และการเขียนเพื่อโน้มน้าวใจ แต่การเขียนแต่ละครั้งแต่ละชนิด มีจุดมุ่งหมายเฉพาะแตกต่างกันออกไป อาจจะสังเกตได้จากเนื้อหาสาระและรูปแบบของงานเขียน ซึ่งมีนักวิชาการด้านการเขียนได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการเขียนไว้ ดังนี้

ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง (2550, หน้า 2-3) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการเขียน มีดังนี้

1. การเขียนเพื่ออธิบาย คือ การเขียนอธิบายหรือชี้แจงเพื่อให้ความรู้แก่ผู้อ่านในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น การอธิบายหรือให้ความรู้ทางวิชาการ การอธิบายขั้นตอนการทำงาน การอธิบายขั้นตอนการประดิษฐ์หรือสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การอธิบายการใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่างๆ เป็นต้น ซึ่งการเขียนอธิบายนั้นต้องประกอบด้วยข้อมูลที่แท้จริง สื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจได้ชัดเจนแจ่มแจ้ง ไม่คลุมเครือ ตัวอย่างงานเขียนประเภทนี้ เช่น ตำรา คู่มือการใช้อุปกรณ์ เอกสารแนะนำต่างๆ เป็นต้น
2. การเขียนเพื่อแสดงความคิดเห็น เป็นการเขียนเพื่อวิเคราะห์วิจารณ์หรือการแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งการเขียนแสดงความคิดเห็นที่ดีจะต้องประกอบด้วยเหตุและผล ไม่ลำเอียงหรือมีอคติส่วนตัว พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางแก้ไขในประเด็นที่นำมาวิพากษ์วิจารณ์ด้วย ตัวอย่างงานเขียนประเภทนี้ เช่น บทความ บทวิจารณ์ บทวิเคราะห์ เป็นต้น
3. การเขียนเพื่อเล่าเรื่อง คือการนำเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งที่ผู้เขียนประสบกับตนเอง หรือบุคคลอื่นมาถ่ายทอดให้ผู้อ่านทราบ เช่นการเขียนสารคดีชีวประวัติ หรืออัตชีวประวัติ การเขียนสารคดีท่องเที่ยว การเขียนเรียงความ บันทึกความทรงจำ การเขียนข่าว เป็นต้น
4. การเขียนเพื่อกิจธุระ เป็นการเขียนที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารเพื่อกิจธุระอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งในภาครัฐหรือเอกชน ซึ่งการเขียนประเภทนี้จะมีรูปแบบการเขียนที่ชัดเจน ใช้ภาษาที่เป็นทางการ เช่น การเขียนจดหมายธุรกิจ ประกาศ หรือแจ้งความของทางราชการ สัญญาซื้อขาย เป็นต้น
5. การเขียนเพื่อสร้างจินตนาการ เป็นการเขียนที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตามและจินตนาการตามที่ผู้เขียนต้องการสื่อมายังผู้อ่าน ภาษาที่ใช้กับงานเขียนประเภทนี้จึงมีลักษณะประณีต งดงามก่อให้เกิดจินตภาพ ตัวอย่างงานเขียนประเภทนี้ได้แก่การเขียนงานประเภtbันเทิงคดี เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น เป็นต้น

6. การเขียนเพื่อโน้มน้าวใจ เป็นการเขียนที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการโน้มน้าวหรือชักจูงใจผู้อ่านให้เกิดความรู้สึกคล้อยตาม ยอมรับในสิ่งที่ผู้เขียนนำเสนอ ภาษาที่ใช้จึงมีลักษณะ เด่น สะดุดตาผู้อ่าน เล่นสำนวนเพื่อให้ผู้อ่านจดจำง่าย ตัวอย่างงานเขียนประเภทนี้เช่น การเขียนคำขวัญ การเขียนโฆษณา เป็นต้น

7. การเขียนเพื่อล้อเลียนเสียดสี เป็นการเขียนที่มีจุดประสงค์ในการตำหนิเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลหรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง การตำหนินี้จะมีลักษณะนี้มนวล บางครั้งอาจแหวกอารมณ์ขันไว้ในงานเขียนด้วย ตัวอย่างงานเขียนประเภทนี้ เช่น การเขียนเรื่องราวสมมุติ เพื่อโยนไปสู่เรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงในสังคม การเขียนข้อความในการ์ตูน ล้อการเมือง การเขียนเสียดสีบุคคลในแวดวงบันเทิงหรือการเมือง เป็นต้น

ดวงใจ ไทยอุบล (2552, หน้า 14-15) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการเขียนไว้ว่า ประการสำคัญในการเขียนที่ต้องคำนึงถึง คือ จุดมุ่งหมายของการเขียน ว่าเราต้องการสื่อในเรื่องใด ซึ่งจุดมุ่งหมายของการเขียนจำแนกได้ดังนี้

1. เพื่อการเล่าเรื่อง เช่น การเล่าประวัติ เล่าประสบการณ์ หรือเล่าเหตุการณ์ต่างๆ
2. เพื่ออธิบายคำหรือความ เช่น อธิบายทำอาหาร อธิบายคำนิยาม อธิบายเรื่องการทำงาน
3. เพื่อโฆษณาจูงใจ เช่น การโฆษณาสินค้า โฆษณาภาพยนตร์
4. เพื่อปลุกใจ เช่น เพลงปลุกใจ บทความปลุกใจให้รักชาติ ปลุกใจให้มีระเบียบวินัย
5. เพื่อแสดงความคิดเห็นหรือแนะนำ เช่น บทความเสนอแนะ บทความแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ การเขียนแนะนำสถานที่ แนะนำเพลง แนะนำหนังสือ แนะนำบุคคล
6. เพื่อสร้างจินตนาการ เช่น การเขียนเรื่องสั้น นวนิยาย บทร้อยกรอง
7. เพื่อล้อเลียนเสียดสี เช่น บทความล้อเลียนหรือเสียดสีเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ
8. เพื่อประกาศ เช่น ประกาศแจ้งความ ประกาศเชิญชวน
9. เพื่อวิเคราะห์ เช่น วิเคราะห์ข่าว วิเคราะห์เหตุการณ์ วิเคราะห์สารคดี วิเคราะห์บทความ วิเคราะห์วรรณกรรม
10. เพื่อวิจารณ์ เช่น วิจารณ์หนังสือ วิจารณ์บทความ วิจารณ์สารคดี วิจารณ์ตำรา วิจารณ์ศิลปะ วิจารณ์ภาพยนตร์

11. เพื่อทำข่าว เช่น การเสนอข่าวประเภทต่างๆ คือ ข่าวการเมือง ข่าวธุรกิจ ข่าวเศรษฐกิจ
12. เพื่อเขียนเฉพาะกิจ เช่น เขียนจดหมาย เขียนการ์ตูน เขียนธรรมาภิบาล
จิรวัดณ์ เพชรรัตน์ และอัมพร ทองใบ (2555, หน้า 289-290) กล่าวถึง
จุดมุ่งหมายของการเขียนไว้ว่า การเขียนแต่ละชนิด มีจุดมุ่งหมายเฉพาะของแต่ละอย่างที่แตกต่าง
กันออกไปตามเนื้อหาสาระของเรื่องที่เขียนนั้นๆ การเขียนเป็นการสื่อความหมายที่มีจุดมุ่งหมาย
ได้หลายประการ พอประมวลได้ดังนี้
 1. การเขียนเพื่อเล่าเรื่อง เป็นการเขียนที่ผู้เขียนต้องการเล่าเรื่องราว
ประสบการณ์ สถานการณ์ หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น หรือที่ตนรับรู้ มาให้ผู้อ่านได้ทราบ
เช่น การบรรยายหรือเล่าเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ตำนาน ข่าวสารต่างๆ เป็นต้น
 2. การเขียนเพื่ออธิบาย เป็นการเขียนที่ผู้เขียน ต้องการชี้แจง หรืออธิบาย
สิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน เช่น การเขียนอธิบายความหมายคำศัพท์เฉพาะ
การอธิบายขั้นตอนการทำสิ่งต่างๆ การอธิบายกรรมวิธีในการซ่อมหนังสือ เป็นต้น
 3. การเขียนเพื่อแสดงทัศนะ ความคิดเห็น หรือวิพากษ์วิจารณ์ เป็นการ
เขียนที่ผู้เขียนต้องการเสนอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หรือการวิเคราะห์วิจารณ์ที่มีต่อเรื่องใด
เรื่องหนึ่ง เช่น แสดงทัศนะเกี่ยวกับบทบาทของครูในยุคปัจจุบัน การวิจารณ์วรรณกรรม
การเขียนบทความในหนังสือพิมพ์รายวัน เป็นต้น
 4. การเขียนเพื่อสร้างจินตนาการ เป็นการเขียนที่ผู้เขียนต้องการถ่ายทอด
จินตนาการ และอารมณ์ความรู้สึก ด้วยการใช้ภาษาอย่างมีชั้นเชิงและมีวรรณศิลป์ เช่น การเขียน
เรื่องสั้น นวนิยาย กวีนิพนธ์ บทละคร บทภาพยนตร์ ซึ่งเป็นลักษณะบันเทิงคดีเชิงสร้างสรรค์
 5. การเขียนเพื่อกิจธุระ เป็นการเขียนที่ผู้เขียนต้องการติดต่อกิจธุระ
กับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลต่างๆ การเขียนลักษณะนี้ มีรูปแบบการเขียน และลักษณะการใช้ภาษา
ที่แตกต่างกันไปตามประเภทของกิจธุระ เช่น การเขียนจดหมายส่วนตัว ทหารเขียนจดหมายธุรกิจ
การเขียนจดหมายราชการ เป็นต้น
 6. การเขียนเพื่อโน้มน้าวใจ เป็นการเขียนที่ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่าน
เปลี่ยนแปลงความคิด ทัศนคติ ความเชื่อ หรือพฤติกรรมให้คล้อยตามความคิดของผู้เขียน
เช่น การโฆษณาสินค้า การหาเสียงเลือกตั้ง
 7. การเขียนเพื่อล้อเลียน-เสียดสี เป็นการเขียนที่มุ่งให้ความรู้สึก
ในลักษณะล้อเลียน เสียดสี หรืออาจประชดประชัน เน้นความสนุกสนานเป็นหลัก เช่น
เขียนคำอธิบายภาพการ์ตูนล้อเลียนการเมือง บทละครล้อเลียนการเมือง เป็นต้น

8. การเขียนเพื่อแจ้งให้ทราบข้อเท็จจริง เป็นการเขียนที่มุ่งให้ข้อมูลที่ป็นจริงนำเสนอรายละเอียดเพื่อการนำไปปฏิบัติ บางครั้งอาจอ้างอิง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เช่น กติกา การแข่งขัน การอ่านทำนองเสนาะ ระเบียบการมาทำงานของพนักงานบริษัท เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การเขียนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น นอกจากผู้เขียนจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายในการเขียนที่แน่นอนและเลือกรูปแบบการเขียนที่เหมาะสมแล้ว ผู้เขียนยังต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่นๆ อีกหลายประการที่จะช่วยให้งานเขียนเป็นงานเขียนที่ดีมีคุณภาพ เช่น การเลือกใช้ถ้อยคำ การใช้โวหาร สำนวนภาษาและระดับภาษาที่เหมาะสมกับงานนั้นๆ ด้วย

4.4 รูปแบบของการเขียน

ก่อนการเริ่มต้นของการเขียนใดๆ สิ่งจำเป็นเบื้องต้นที่ผู้เขียนจะต้องกำหนดก่อนอื่นใด คือ รูปแบบการเขียนที่จะเลือกใช้ การกำหนดรูปแบบการเขียนขึ้นอยู่กับประเภทของงานเขียน เช่น การเขียนบทความทางวิชาการ รูปแบบการเขียนก็จะแตกต่างกันไปจากการเขียนนวนิยาย มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงรูปแบบของการเขียนไว้ ดังนี้

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ (2551, หน้า 47) ได้กล่าวถึงรูปแบบของการเขียนไว้ว่า การจัดประเภทของงานเขียนนั้นสามารถจำแนกได้หลายวิธี ซึ่งทางวิชาการยังไม่ได้กำหนดแน่นอนตายตัวนัก แต่พอจะจัดประเภทได้ ดังนี้

1. งานเขียนประเภทร้อยแก้ว เป็นงานเขียนโดยใช้ภาษาธรรมดา ไม่บังคับสัมผัสคล้องจองหรือลักษณะเสียง แต่มีบังคับรูปแบบ หรือแบบฟอร์มตามชนิด ได้แก่งานเขียนต่อไปนี้

1.1 เรียงความ เป็นงานเขียนเพื่อบันทึกเรื่องราวอย่างมีระเบียบ สละสลวย เพื่อให้ความรู้แก่ผู้อ่าน

1.2 บทความ เป็นเรียงความชนิดหนึ่งมุ่งให้สาระที่เป็นความจริงใช้ภาษาชวนอ่าน มีส่วนแสดงความคิดเห็นของผู้เขียนปนอยู่ด้วย

1.3 สารคดี เป็นงานเขียนที่มุ่งให้ความรู้เป็นส่วนสำคัญ ใช้ภาษา สละสลวย ไม่มีส่วนที่เป็นความคิดหรือจินตนาการปนในเนื้อหา

1.4 นวนิยายและเรื่องสั้น เป็นงานเขียนที่เกิดจากจินตนาการเกี่ยวกับความจริงในสังคมเพื่อแนวคิดอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่มุ่งให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านเป็นหลัก

1.5 จดหมายและบันทึก เป็นงานเขียนที่ใช้เป็นสื่อ ซึ่งเป็นหลักฐานในการติดต่อธุรกรรมหรือส่งข่าวสารแก่กัน

1.6 รายงาน เป็นงานเขียนที่ได้จากการปฏิบัติงานและการศึกษาค้นคว้ามาเสนอต่อผู้บังคับบัญชา หรือบุคคลอื่นๆ ที่สนใจใคร่รู้

1.7 บทละคร เป็นงานเขียนที่แต่งขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการแสดง เพื่อความบันเทิง ประกอบด้วย คำบอกบท และคำสนทนาของตัวละคร

2. งานเขียนประเภทร้อยกรอง เป็นงานเขียนที่มีการบังคับรูปแบบการเขียนตายตัว ทั้งในด้านจำนวนคำ ระดับเสียง การสัมผัส ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานเขียนเพื่อการขับร้อง มาแต่บรรพชน ได้แก่

2.1 กลอน เป็นรูปแบบร้อยกรองหรือคำประพันธ์ที่มีบังคับจำนวนคำสัมผัส และเพื่อความไพเราะควรมีเสียงวรรณยุกต์ในตำแหน่งที่เหมาะสม

2.2 กาพย์ เป็นรูปแบบร้อยกรอง คล้ายกับกลอนที่รู้จักกันแพร่หลาย คือ กาพย์ยานี 11 และกาพย์ฉับ 16

2.3 โคลง เป็นรูปแบบร้อยกรองที่บังคับจำนวนสัมผัสและบังคับรูปวรรณยุกต์ที่แพร่หลาย คือ โคลงสี่สุภาพ

2.4 ฉันท เป็นรูปแบบร้อยกรองที่บังคับจำนวนคำสัมผัสและครุ-ลหุ มีหลายลักษณะที่รู้จักแพร่หลาย เช่น อินทรวีเชียรฉันท วสันตฉันท เป็นต้น

2.5 ร่าย เป็นรูปแบบร้อยกรอง ที่บังคับจำนวนคำ สัมผัส และบังคับการจบด้วยโคลงสอง โดยไม่บังคับจำนวนวรรค

ธนู ทดแทนคุณ และกานต์รวี แพทย์พิทักษ์ (2552, หน้า 127-128)

ได้กล่าวถึงรูปแบบของการเขียนไว้ว่า โดยทั่วไปงานเขียนมักแบ่งเป็น 2 ชนิดใหญ่ๆ คือ

1. งานเขียนที่เป็นร้อยแก้ว คือ งานเขียนที่ไม่มีข้อกำหนดในการบังคับจำนวนคำ จำนวนวรรค ไม่มีข้อกำหนดในเรื่องการใช้คำสัมผัส ไม่จำเป็นต้องนำถ้อยคำมาเรียงให้คล้องจองกัน เช่น บันทึก รายงาน เรียงความ บทความ จดหมาย โครงการ ตำรา สารคดี บทละคร เรื่องสั้น นิยาย นวนิยาย ฯลฯ

งานเขียนที่เป็นร้อยแก้วนี้ มีจุดเด่นอยู่ที่การคัดเลือกถ้อยคำที่ถูกต้องเหมาะสมมาเรียงเรียงเป็นประโยค เป็นย่อหน้า และเป็นเรื่องเป็นราวได้อย่างสละสลวย

2. งานเขียนที่เป็นร้อยกรอง คือ งานเขียนที่บังคับลักษณะคำประพันธ์ เช่น บังคับจำนวนคำ บังคับคำสัมผัส บังคับคำครุ-ลหุ คำเอก คำโท เป็นต้น ได้แก่ โคลง ฉันท กาพย์ กลอน ร่าย ลิลิต

งานเขียนที่เป็นร้อยกรองนี้ มีจุดเด่นอยู่ที่การคัดเลือกถ้อยคำที่หลากหลาย มีความสละสลวยมาเรียงร้อยต่อกันจนมีลักษณะคล้องจองเป็นเรื่องเป็นราว ถือเป็นความงดงามของภาษาอย่างแท้จริง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2553, หน้า 182) ได้กล่าวถึงรูปแบบของการเขียนไว้ว่า งานเขียนมี 3 ประเภท ดังนี้

1. ตำรา บทความทางวิชาการ มีลักษณะเป็นเนื้อหาสาระความรู้ข้อเท็จจริง ความคิดและความคิดเห็น

2. สารคดี มีลักษณะเป็นความคิดเห็น ความรู้ จินตนาการ

3. บันเทิงคดี นวนิยาย เรื่องสั้น มีลักษณะเป็นจินตนาการ ความคิด

จิรวัดน์ เพชรรัตน์ และอัมพร ทองใบ (2555, หน้า 294) ได้แบ่งการเขียนเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. การเขียนที่เป็นแบบแผน ได้แก่ การเขียนเรียงความ การเขียนบทความ การเขียนรายงานทางวิชาการ การเขียนรายงานการประชุม การเขียนจดหมาย การแนะนำหนังสือ

2. การเขียนที่ไม่เป็นแบบแผน ได้แก่ การทำบันทึกส่วนตัว การวิจารณ์วรรณกรรม การเขียนบทละครพูด การเขียนเรื่องสำหรับเด็ก การเขียนสารคดี การเขียนโฆษณา กล่าวโดยสรุป การเขียนไม่ว่าจะมีลักษณะเนื้อหาอย่างไรก็ตาม ผู้เขียนจะต้องเลือกกลวิธีการเขียนและรูปแบบให้สอดคล้องกับเรื่องราวนั้นๆ เพื่อให้ผู้อ่านได้รับทั้งรสคำและรสความอย่างเต็มที่ และด้วยรูปแบบของงานเขียนที่หลากหลายจะทำให้ผู้เขียนสร้างสรรค์ผลงานได้หลายรูปแบบเช่นกัน

4.5 การสอนเขียน

การเขียนเป็นทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญยิ่งสำหรับทุกคน เนื่องจากต้องใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะด้านการเรียนการสอน ดังนั้นการสอนให้นักเรียนสามารถเขียนได้ดีมีทักษะจำเป็นที่ต้องรู้หลักการสอน เพื่อเป็นแนวทางให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการเขียนซึ่งมีนักวิชาการ และนักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวถึงการสอนเขียนไว้ ดังนี้

สุดาพร ไชยะ (2552, หน้า 112-115) กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนเขียนที่ควรนำมาใช้ในการสอนเขียน ดังนี้

1. การคัดลอกข้อความและการสะกดคำ

ในการเรียนการสอนภาษาไทย บ้างผู้สอนบางคนจะเน้นในเรื่องคัดลายมือ และเขียนไทยซึ่งผู้สอนจะใช้เวลาทั้งคาบหรือทั้งชั่วโมงสอนเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งนอกจากบทเรียนจะไม่น่าสนใจแล้ว ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายอีกด้วย ซึ่งผู้เรียนคัดลายมือได้สวยงาม ประณีตไม่ใช่จะทำได้แต่เพียงคัดไทยเท่านั้น อาจจะทำให้ผู้เรียนคัดลอกข้อความจากหนังสือหรือเอกสารต่างๆ เพื่อเก็บรวบรวมไว้และอาจนำไปใช้ประกอบการพูดและการเขียนได้ด้วย

ส่วนด้านการสะกดคำไม่ต้องใช้เวลายาวนานทั้งคาบ ผู้สอนอาจมีวิธีการสอนสอดแทรกทักษะ ฟังพูด อ่านไปด้วย

2. การเขียนเรียบเรียงข้อความ

การสอนเขียนอีกรูปแบบหนึ่งคือการสอนเขียนเรียบเรียงข้อความ ซึ่งเน้นการสอนเขียนที่สำคัญในชีวิตประจำวันผู้เรียนจำเป็นต้องเรียบเรียงข้อความหลายๆ โอกาสด้วยกันบางครั้งเป็นการเขียนในชั้นเรียนซึ่งได้แก่ เรียงความบันทึกประจำวัน บันทึก เหตุการณ์ และการเขียนรายงาน บางครั้งเป็นการเขียนตามความชอบของผู้เรียน เช่นการเขียน บทความ เขียนแสดงความคิดเห็นต่างๆ เป็นต้น ในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยผู้สอน จึงควรจัดสถานการณ์ให้เรียนเกิดการทักษะการเรียนรู้และมีประสบการณ์การเขียนแบบต่างๆ ให้มากจนเกิดเป็นความชำนาญ

3. การเขียนเพื่อติดต่อสื่อสาร

การติดต่อสื่อสาร นับว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อคนในสังคมและชุมชนจนถึง ระดับประเทศ การติดต่อสื่อสารโดยการส่งสารมีทั้งในด้านการพูด และการเขียน ในชีวิต ประจำวันของผู้เรียน ผู้เรียนจะมีการสื่อสารด้วยการเขียนมากพอกับทักษะอื่นๆ เช่น บันทึกย่อ ถึงเพื่อน ถึงครูหรือบุคคลอื่นๆ ที่ผู้เรียนติดต่อเกี่ยวข้องด้วย สำหรับการส่งสารด้วยการเขียน ที่ปรากฏในหลักสูตรและผู้เรียนต้องเรียนในชั้นเรียนนั้นๆ ในการสอนการเขียนเพื่อติดต่อสื่อสาร จึงควรมีวัตถุประสงค์ประสงค์ในการสอนที่ชัดเจนและผู้เรียนควรจะได้รับทราบวัตถุประสงค์เหล่านั้น

วรรณิ โสมประยูร (2553, หน้า 175-181) อธิบายเกี่ยวกับการสอนเขียนไว้ ดังนี้

ความมุ่งหมายในการสอนเขียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ระบุมาตรฐานในการสอนเขียนให้แก่แก่นักเรียนในระดับชั้นต่างๆ เพื่อมุ่งหวังให้นักเรียน มีความสามารถ ดังนี้

1. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 เพื่อให้มีทักษะในการเขียน เขียนได้ถูกต้อง สวยงาม สื่อความได้ สามารถจัดลำดับเหตุการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่เขียน มีนิสัยที่ดี ในการเขียน รักการเขียน และนำการเขียนไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำ ได้แก่ คัดลายมือ ตัวบรรจงเต็มบรรทัด เขียนบรรยายบันทึกประจำวัน เขียนจดหมายลาครู เขียนเรื่องเกี่ยวกับ ประสบการณ์ เขียนเรื่องตามจินตนาการและมีมารยาทในการเขียน

2. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เพื่อให้มีทักษะในการเขียนตัวเต็ม บรรทัดและครึ่งบรรทัดเขียนได้ถูกต้อง รวดเร็ว เป็นระเบียบสวยงาม และสื่อความได้ เขียนอย่างมีรูปแบบได้ สามารถคิดลำดับเหตุการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่เขียน เขียนแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และเขียนเชิงสร้างสรรค์ได้ มีนิสัยที่ดีในการเขียน รักการเขียน และนำการเขียนไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ เพิ่มจากประถมศึกษาปีที่ 3 ได้แก่ เขียนเรียงความ ย่อความ กรอกแบบรายการต่างๆ ใช้แผนภาพโครงเรื่องและแผนภาพความคิดเขียนสื่อสารและแสดงความรู้สึกโดยใช้ถ้อยคำเหมาะสม

3. ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 เพื่อให้มีทักษะในการเขียนครึ่งบรรทัด เขียนได้ถูกต้อง รวดเร็วเป็นระเบียบสวยงามและสื่อความได้ เขียนอย่างมีรูปแบบได้ สามารถจัดลำดับเหตุการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่เขียน เขียนแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและเขียนเชิงสร้างสรรค์ได้ มีนิสัยที่ดีในการเขียน รักการเขียนและนำการเขียนไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้และเพิ่มจากประถมศึกษาปีที่ 6 ได้แก่ เขียนคำขวัญ คำคม คำอวยพร โอกาสต่างๆ โฆษณา คติพจน์ สุนทรพจน์ ชิวประวัติ อัดชีวประวัติและประสบการณ์ต่างๆ เขียนย่อความ จดหมายกิจจรรยา แบบกรอกสมัครงาน เขียนวิเคราะห์ วิจัย แสดงความรู้สึกโต้แย้งอย่างมีเหตุผล เขียนรายงาน การศึกษาค้นคว้า และเขียนโครงการ การใช้ข้อมูลสารสนเทศในการอ้างอิงและผลิตผลงานของตนทั้งสารคดีและบันเทิง

หลักการสอนเขียน

การเขียนเป็นทักษะที่สำคัญ เพราะเป็นการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม ทำให้คนปัจจุบันทราบความเป็นมาและขนบธรรมเนียมประเพณีของคนสมัยก่อน ว่ามีความเจริญรุ่งเรืองสืบทอดกันมาอย่างไร คนไทยจึงต้องพัฒนาทักษะการเขียนภาษาไทย เพื่อจะได้รักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติเอาไว้ รวมทั้งเพื่อพัฒนาตนเองและสังคมด้วย เนื่องจากการเขียนเป็นทักษะที่ยากและซับซ้อน ดังนั้นในการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการเขียน ครูจึงควรคำนึงถึงหลักการสอนดังนี้

1. ตัวเด็ก ความรู้เกี่ยวกับภูมิหลังของเด็ก จะช่วยให้ครูวางแผนการสอน ตั้งจุดมุ่งหมาย และเลือกวิธีการใช้พัฒนาทักษะการเขียนได้เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละบุคคล ภูมิหลังของเด็กที่จำเป็นในการพัฒนาทักษะการเขียนมีดังนี้

1.1 ความพร้อมของเด็ก การเขียนเป็นทักษะที่ยุ่งยากและซับซ้อน เพราะต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อตา และความคิด ดังนั้น เด็กจะพัฒนาการเขียนได้ดี จำเป็นต้องมีความพร้อมทั้งกายและสมองเสียก่อน ครูจึงจำเป็นต้องทราบว่า เด็กแต่ละคนมีความพร้อมทางกายและสมองมากน้อยต่างกันอย่างไร เพื่อหาวิธีปลูกฝัง

ความพร้อมทางการเขียนโดยให้เด็กมีโอกาสปฏิบัติงานที่ใช้กล้ามเนื้อมือ ตา สมองให้สัมพันธ์กัน เช่น ตอกก้อนหิน ตอกไม้ลงในช่องที่กำหนดให้ นอกจากนี้ครูจะต้องรู้จักความพร้อมของเด็กในแต่ละระดับชั้นอีกด้วย

1.2 ความสามารถในการถ่ายทอดและการรับรู้ของเด็ก

เด็กแต่ละคนมีความสามารถในการรับความรู้และแสดงความรู้ให้ผู้อื่นเข้าใจแตกต่างกัน บางคนมีความสามารถรับรู้ได้มากในเวลารวดเร็ว บางคนรับได้น้อย บางคนแม้จะมีความสามารถรับรู้ได้ดีและมีความรู้มาก แต่ไม่สามารถเขียนแสดงความรู้ให้ผู้อื่นเข้าใจได้ ดังนั้นใครจะต้องรู้และเข้าใจความสามารถของเด็กแต่ละคนจึงจะสามารถแก้ไข ปรับปรุงและส่งเสริมหรือพัฒนาทักษะการเขียนให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคนได้

1.3 ความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ของเด็ก การเขียนเป็นความ

สามารถด้านการสังเคราะห์ที่แสดงพฤติกรรมสร้างสรรค์ เพราะการเขียนเป็นการนำความรู้เกี่ยวกับคำหรือเนื้อเรื่องและอื่นๆ ที่ได้จากการฟังและอ่านมาผสมผสานเรียงลำดับเป็นความคิดใหม่ แล้วเขียนแสดงความคิดเหล่านั้นออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจ ผลงานที่เขียนจึงเป็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เด็กที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ดีจะสามารถเขียนได้ดี เพราะการเขียนต้องอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ดังกล่าว นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบอีกว่า ภาษามีความสัมพันธ์กับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการเขียน ซึ่งตามธรรมชาติเด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อยู่แล้ว แต่จะมากน้อยต่างกันตามโอกาสที่ได้รับการฝึกฝน เนื่องจากความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาทักษะการเขียนได้ดังกล่าว ครูจึงควรเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กทุกคน เมื่อทราบว่าเด็กคนใดมีความคิดสร้างสรรค์ทางภาษาน้อย ก็ควรหาวิธีปลูกฝังให้เกิดมีขึ้นในตัวเด็กให้มากขึ้น แล้วการพัฒนาทักษะการเขียนก็จะดีขึ้นด้วย

1.4 ความสนใจและศรัทธาในตัวเด็ก โดยธรรมชาติเด็กจะสนใจ

สิ่งใกล้ตัวที่มีประโยชน์และคุณค่าต่อตัวเอง สิ่งที่มีประโยชน์และคุณค่านั้นในความคิดของเด็กก็คือ เข้าต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นด้วย กิจกรรมนั้นจึงไม่ควรยากเกินความสามารถที่เขาจะทำได้รวมทั้งประการสุดท้ายเขาจะต้องได้รับรางวัล ซึ่งรางวัลในที่นี้หมายถึง การรู้ผลสำเร็จในการกระทำกิจกรรมนั้นทันที กล่าวคือ เด็กต้องการรู้ความก้าวหน้าในการทำงาน การได้รับคำชมเชยและอื่นๆ ถ้าครูรู้หลักความสนใจของเด็กๆ ในข้อนี้ก็จะทำให้เด็กเกิดความสนใจและศรัทธาต่องานเขียน ซึ่งจะช่วยให้พัฒนาทักษะการเขียนได้เป็นอย่างดีโดยเรื่องนี้ได้พบเห็นจากประสบการณ์ของผู้เขียนเอง

2. ตัวครู ในการพัฒนาทักษะการเขียนของนักเรียน ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่จะทำให้เด็กพัฒนาทักษะการเขียนได้มากหรือน้อย ดังนั้น จึงควรกล่าวถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับตัวครูเอง เพื่อเป็นหลักในการพัฒนาทักษะการเขียนให้กับเด็กประถมศึกษา ดังนี้

2.1 ความรู้ตามหลักภาษาไทย ครูต้องมีความรู้เกี่ยวกับอักษร เครื่องหมายต่างๆ วรรณคดีตอนการสะกดการันต์ วิธีเขียนและใช้คำ-ประโยค วิธีผู้ประโยค รวมทั้งระดับภาษาและอื่นๆ ซึ่งเป็นความรู้ตามหลักภาษาไทยที่ครูสามารถศึกษาได้จากตำรา หลักภาษาทั่วไป ความรู้เกี่ยวกับหลักภาษานี้เป็นสิ่งที่ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างดี เพราะเป็นความรู้พื้นฐานที่ทำให้คนไทยทุกคน รวมทั้งนักเรียนจะต้องรู้ เข้าใจ และนำไปใช้ให้ถูกต้องเหมาะสมกับบุคคลและกาลเทศะ ถ้าครูความรู้พื้นฐานทางหลักภาษาน้อย ผลสัมฤทธิ์ทางการพัฒนาทักษะการเขียนย่อมต่ำตามไปด้วย เช่น ครูให้นักเรียนแต่งประโยค นักเรียนเขียนว่า “เต่าเดินช้า” ครูให้ถูกและบอกว่าเก่ง เด็กก็คิดว่าตัวเองเขียนถูกต้องและจำไปผิดๆ แต่ถ้าครูเข้าใจหลักการใช้คำ ก็จะเป็น “เต่าเดินช้า” ถูกในแง่รูปประโยค แต่ในแง่กริยาและคำขยายที่นำมาใช้ผิดความหมาย ประโยคที่ถูกต้องควรเป็น “เต่าคลานตัวมเตี้ยม” ประโยคที่ใช้ผิดยังมีอีกมาก เช่น “น้ำเดือดพลุ่งพล่าน” พล่าน แปลว่า “ลนลานไม่อยู่กับที่” พล่านจึงควรใช้กับคนไม่ใช่กับน้ำ ดังนั้น ประโยคที่ถูกควรเป็น “น้ำเดือดพลุ่งออกมานอกพวยกา” เป็นต้น

2.2 ความรู้เกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย การเขียนมีหลายแบบอย่างแตกต่างกัน การเขียนแต่ละแบบจึงมีจุดมุ่งหมายหรือแนวคิดแตกต่างกันด้วย กล่าวคือ การเขียนบันทึกก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อสรุปสาระสำคัญไว้สำหรับเตือนความจำผู้เขียน การเขียนจดหมายก็เพื่อเล่าเรื่องราวหรือสิ่งที่ผู้เขียนต้องการให้ผู้อื่นรู้การเขียนโฆษณาาก็เพื่อจูงใจให้เชื่อและปฏิบัติตาม และอื่นๆ ซึ่งครูจะต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายหรือแนวคิดของการเขียน เพื่อจะได้ปลูกฝังแนวคิดนี้ให้กับเด็กด้วย นอกจากนี้จุดมุ่งหมายสำคัญที่ผู้เขียนต้องคำนึงถึงอีกประการหนึ่ง คือ จุดมุ่งหมายตามระดับของผู้อ่านทั้งในด้านวัยวุฒิ คุณวุฒิ และชาติวุฒิ เช่น การเขียนให้เด็กอ่านกับให้ผู้ใหญ่อ่านย่อมมีจุดมุ่งหมายแตกต่างกัน

2.3 เจตคติของครูที่มีต่อทักษะการเขียน ความคิด ความรู้สึก ความสนใจ และการเห็นคุณค่าหรือประโยชน์ในการเขียนของครูที่แสดงในขณะสอน จะทำให้เด็กพลอยรู้สึกหรือเกิดเจตคติตามไปด้วยถ้าครูมีเจตคติที่ดีต่อการเขียนโดยพูดถึงคุณค่าและประโยชน์ของการเขียนที่มีต่อตนเอง ต่อคนอื่น และต่อสังคม เด็กก็จะมีเจตคติที่ดีต่อการเขียนตามครูไปด้วย ทำให้เกิดความสนใจและศรัทธาที่จะเขียนเพิ่มขึ้นดังนั้น ในการพัฒนาทักษะการเขียน

ครูควรคำนึงถึงหลักข้อนี้ไว้ด้วย บางครั้งหลักข้อนี้อาจจะเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่ช่วยให้เด็กพัฒนาทักษะการเขียนก็ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเด็กมีศรัทธาต่อครูผู้นั้นอยู่ก่อนแล้ว

3. วิธีสอนของครู การพัฒนาทักษะการเขียนให้กับเด็กระดับ

ประถมศึกษาชั้นสูงที่สำคัญที่สุดได้แก่ “วิธีสอนของครู” เพราะวิธีสอนเป็นวิธีฝึกฝนทักษะโดยตรง ดังนั้น ในการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการเขียน ครูจึงควรคำนึงถึงแนวทางในการจัดกิจกรรมดังต่อไปนี้

3.1 การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการเขียน ครูจะต้องวางแผนและทำแผนการสอนระดับบทเรียน โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายและเนื้อหาสาระสำคัญของหลักสูตร ภูมิภาวะของนักเรียน สื่อที่ใช้ประกอบในการสอนและการประเมินผลเป็นหลักฐานสำคัญประการแรก

3.2 การเตรียมความพร้อมสำหรับบทเรียนใหม่ โดยครูนำประสบการณ์เดิมมาเป็นพื้นฐานเพื่อถ่ายโยงให้เกิดความรู้ใหม่ เพื่อป้องกันความสับสนและช่วยทำให้เข้าใจบทเรียนใหม่ได้ชัดเจนขึ้น

3.3 การสอนให้เข้าใจความหมายคำและประโยค นอกจากใช้วิธีนำของจริง ของจำลอง และภาพมาสอนให้เข้าใจแล้ว ครูอาจใช้วิธีสร้างสถานการณ์ให้เด็กเกิดและเข้าใจความหมายด้วยตนเอง เช่น ใครจะสอนคำว่าผลไม้ ครูก็นำภาพ เงาะ มังคุด มะม่วง น้อยหน่า มาให้ดูแล้วถามว่า “เมื่อเอาภาพทั้งหมดรวมกันจะเรียกว่าอะไร” นักเรียนจะเกิดแนวคิดหรือโน้ตศัพท์ว่า “ผลไม้” เพราะแต่ละอย่างเป็น ผลไม้

3.4 การสร้างบรรยากาศ ในการสอนเขียนนักเรียนจะต้องมีความสร้างสรรค์และจินตนาการเด็กจะเขียนได้ดี จะต้องอยู่ในบรรยากาศที่ทำให้รู้สึกสบายใจ อบอุ่นใจ เป็นตัวของตัวเอง มีอิสระ และมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนและครู ดังนั้น ในการสอนเขียน ครูจะสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทักษะการเขียนไปด้วยพร้อมๆ กัน

3.5 การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนแต่ละครั้งให้ชัดเจน โดยการเขียนจุดมุ่งหมายของบทเรียนและให้นักเรียนทราบจุดมุ่งหมายนั้นด้วย เพราะจุดมุ่งหมายจะช่วยกำกับทิศทางในการฝึกทักษะการเขียนให้ดำเนินกิจกรรมไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและราบรื่น อย่างไรก็ตาม ในการสอนแต่ละครั้งนอกจากจะเน้นทักษะใดทักษะหนึ่งให้ชัดเจนแล้ว ก็ควรได้เน้นทักษะอื่นๆ ด้วย

3.6 กิจกรรมที่ให้นักเรียนฝึกเขียน โดยทั่วไปกิจกรรมที่ฝึกควรเป็นเรื่องที่นักเรียนมีประสบการณ์มาก่อนจึงจะสามารถเขียนได้ดี เช่น ให้นักเรียนเขียนสถานที่ที่นักเรียนเคยไป แต่ละคนก็สามารถเขียนเรื่องที่แตกต่างกันตามประสบการณ์ของตนได้

3.7 วิธีฝึกทักษะการเขียน การเขียนเป็นทักษะที่ยากมาก

เด็กจะมีทักษะการเขียนได้จำเป็นต้องมีการส่งเสริมให้ฝึกฝนการเขียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องตลอดเวลา โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย นอกจากนี้ ครูยังต้องวางแผนและตั้งจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนตามลำดับขั้น โดยฝึกจากสิ่งที่ยากใกล้ตัวเด็ก แล้วค่อยๆ เพิ่มทีละน้อยตามระดับวุฒิภาวะและศักยภาพของเด็กแต่ละคน

3.8 การใช้สิ่งเร้าและแรงบันดาลใจ การเขียนเป็นเรื่องยาก

บางครั้งเด็กต้องการเวลาสำหรับคิดเมื่อให้เด็กเขียนในเวลาจำกัดเด็กก็อาจเขียนไม่ได้ ถ้าครูจัดประสบการณ์และจัดสิ่งแวดล้อมให้เกิดความประทับใจ หรือมีความคิดเห็นต่อสิ่งใดอย่างลึกซึ้ง เด็กก็จะเขียนได้ เช่น ครูนำภาพน้ำตกมาให้ให้นักเรียนดูแล้วให้เขียนบรรยายความรู้สึกที่มีต่อภาพนั้นเด็กก็จะเขียนได้ง่ายกว่าที่ครูให้เด็กนึกขึ้นเอง

3.9 การทำให้เกิดความภาคภูมิใจในผลงาน การเสริมแรง

ด้วยวิธีการต่างๆ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้เด็กมีกำลังใจในการฝึกทักษะการเขียน เนื่องจากการเขียนเป็นทักษะที่ยากดังกล่าวกว่า เด็กบางคนเท่านั้นที่ถือว่ามีพรสวรรค์ ทั้งนี้เพราะการเขียนนอกจากจะต้องลำดับความคิดให้มีความต่อเนื่องกันดีแล้วยังต้องเลือกคำปะประโยคมาใช้ให้ถูกต้องและเหมาะสมตามแบบแผนของหลักภาษาด้วย จึงสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจได้ บางครั้งเด็กจึงมักไม่ชอบการเขียน แต่ถ้าครูทำให้เขามีแรงบันดาลใจโดยจัดประสบการณ์ที่ประทับใจ นอกจากเด็กๆ จะชอบเขียนแล้ว ยังทำให้รู้สึกภาคภูมิใจในผลงานของเขาอีกด้วย ก็เป็นการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเขียนได้ดียิ่งขึ้น

3.10 การส่งเสริมให้ศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ การเขียนต้องการความรู้เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับใช้เป็นแทนการแสดงความคิด ได้แก่ การรู้จักคำ รู้จักประโยคและมีประสบการณ์ต่างๆ โดยครูควรจัดทัศนศึกษาบ้าง ให้เด็กได้อ่านหนังสือในเวลาว่างบ้าง เป็นต้น

3.11 การจัดกิจกรรมให้สัมพันธ์กับกลุ่มประสบการณ์อื่นๆ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กมีโอกาฝึกทักษะการเขียนมากๆ เช่น ให้นักเรียนเขียนบทละครเพื่อแสดงในการสอนพูด เขียนประวัตินักวิทยาศาสตร์หรือเขียนคำขวัญในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นต้น

3.12 กิจกรรมเสริมหลักสูตร ครูควรจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนให้กับเด็กนอกเหนือจากการเรียนการสอนในชั้นเรียน เพื่อช่วยส่งเสริมความสามารถของเด็กแต่ละคน เช่น กิจกรรมประกวดการเขียนโฆษณา การเขียนคำขวัญ การเขียนเรียงความ การเขียนบรรยายภาพ เป็นต้น

3.13 การประเมินผลและติดตามผล การประเมินผลและติดตามผล เป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาทักษะการเขียน เพื่อดูความก้าวหน้าและแก้ไขปรับปรุงสร้างเสริม ทักษะการเขียนให้พัฒนาสูงขึ้นตามศักยภาพและระดับวุฒิภาวะของเด็ก นอกจากนี้ ประเมินผล ทั้งเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กที่ตั้งใจเรียนได้พยายามพัฒนาทักษะการเขียนของตนให้เพิ่มมากขึ้นด้วย การติดตามผลนี้ครูควรทำสม่ำเสมอ ถ้ามีแผนภูมิการติดตามผลติดไว้ให้ดูด้วยก็จะเป็นเครื่องจูงใจ เด็กได้เป็นอย่างดี

สำลี รักสุทธี (2553, หน้า 97-98) กล่าวว่า การสอนเขียนควรมีหลักการ ดังนี้

1. ก่อนสอนครูควรตรวจสอบความสามารถในการเขียนของนักเรียน
 2. ครูควรปลูกฝังให้ผู้เรียนตระหนักในคุณค่าของการเขียนที่ดี ที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันและสามารถยึดเป็นหลักอาชีพได้ในอนาคต
 3. การสอนแต่ละครั้ง ครูต้องตั้งจุดประสงค์ในแต่ละครั้งอย่างชัดเจน
 4. ในการสอนเขียนครูไม่ควรกำหนดหัวข้อเรื่องตายตัว ควรให้นักเรียนมีโอกาสเสนอและเลือกหัวข้อเรื่องเอง
 5. ควรสอนทักษะการเขียนให้สัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ
 6. ครูควรใช้กลไกวิธีการจูงใจหลายๆ รูปแบบ
 7. การจัดกิจกรรมและมอบหมายงานควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
 8. ครูควรใช้วิธีสอนหลายๆ แบบเพื่อให้บรรยากาศในการเรียนการสอน น่าสนใจเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นที่จะเขียน
 9. ครูควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลายๆ ประเภท และควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมนั้นด้วย และกิจกรรมการเขียนนั้นก็ควรจะเป็นกิจกรรมที่ให้ประสบการณ์ตรง ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองให้มากขึ้น
 10. การสอนทักษะการเขียนที่ได้ผลดีนั้น ครูควรเลือกใช้สื่อการสอนประกอบด้วยเพราะจะช่วยสร้างความสนใจและยังทำให้เข้าใจบทเรียนเร็วขึ้น
 11. ครูควรวางแผนการสอนอย่างละเอียด
 12. นักเรียนควรมีส่วนร่วมในการสร้างเกณฑ์การเขียนประเภทต่างๆ ด้วย
- ทั้งนี้เพื่อฝึกให้นักเรียนเขียนโดยมีเกณฑ์ นอกจากนี้ยังเป็นการประเมินผลง่ายขึ้น นักเรียนเองก็สามารถปรับปรุงทักษะการเขียนของตนเองให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

13. ในกรณีที่นักเรียนประสบปัญหาในการเขียน เช่น ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดออกมาเป็นภาษาเขียน ครูอาจช่วยได้โดยสร้างสถานการณ์ และจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเขียน

14. เมื่อนักเรียนเขียนตามที่ครูมอบหมายแล้ว ครูควรรีบตรวจให้เสร็จแล้ว คินให้นักเรียนพร้อมทั้งเขียนติชมอย่างชัดเจน เพื่อว่านักเรียนจะได้ทราบว่าตนมีข้อด้อยอย่างไร

15. นอกจากสอนเขียนในชั้นเรียนปกติแล้ว ครูควรจัดกิจกรรมหรือมอบหมายงานให้นักเรียนไปทำนอกชั้นเรียน ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนมีโอกาสเขียนได้อย่างสม่ำเสมอ

กล่าวโดยสรุป การสอนเขียน มีความซับซ้อนมากเพราะเกี่ยวข้องกับการสร้างความคิด แล้วแปลงความคิดนั้นให้เป็นสัญลักษณ์หรือภาษาเขียน การสอนเขียนจึงเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการพัฒนาสองประการ คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิด และการแปลงความคิดให้เป็นคำ ประโยคหรือข้อความที่ถูกต้อง และสามารถสื่อความคิดได้ตรงที่สุด ครูผู้สอนควรฝึกหัดให้ผู้เรียนเขียนงานในหัวข้อหรือรูปแบบต่างๆ จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้หรือความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่จะเขียน และสามารถถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นการเขียนได้ดี

สรุปได้ว่า การเขียน มีความสำคัญต่อมนุษย์เป็นอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตประจำวัน ทั้งในการศึกษาเล่าเรียน การทำงาน การติดต่อสื่อสารกับครอบครัว เพื่อนร่วมงาน การบันทึกต่างๆ ก็ต้องอาศัยการเขียนเป็นเครื่องมือ ดังนั้น จึงควรทำการศึกษาในเรื่องการเขียนให้เข้าใจให้มากขึ้น เพื่อให้งานเขียนของเราเป็นงานเขียนที่ดีมีประสิทธิภาพและเป็นที่น่าสนใจของผู้อ่านทั้งหลาย

จากที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนมีทักษะทางภาษา ซึ่งประกอบด้วยทักษะการฟัง ทักษะการดู ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน และทักษะการเขียน สามารถใช้ภาษาไทยเป็นเครื่องมือสำหรับสื่อสารและแสวงหาความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีนโยบาย ให้ปี 2558 เป็นปีปลอดนักเรียนอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ โดยมีจุดเน้นให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 สามารถอ่านออก เขียนได้ทุกคน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 อ่านคล่อง เขียนคล่อง และสื่อสารได้ ให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบแก้ไขปัญหาการอ่านการเขียนของนักเรียน

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เป็นรูปแบบการวิจัยปฏิบัติการอีกแบบหนึ่ง ที่ใช้กระบวนการความร่วมมือของนักวิจัยกับกลุ่มเป้าหมายในการทำวิจัยร่วมกันตามหลักประชาธิปไตย เพื่อทำการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ต้องการทำวิจัยด้วยกัน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเป็นผู้ร่วมทำวิจัยกับนักวิจัย การมีส่วนร่วมนี้จะต้องมีตลอดกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอนของการวิจัยทำให้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเกิดการเรียนรู้การทำวิจัยได้ด้วยตนเอง ทำให้ผลการวิจัยที่ได้มีความน่าเชื่อถือและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

1. ความหมายของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม หมายถึง การศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพื่อแก้ไขปรับปรุงปัญหาที่เกิดขึ้น หรือเพื่อพัฒนาส่งเสริมสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น ด้วยการให้นักวิจัยและกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ร่วมมือร่วมใจดำเนินการวิจัยร่วมกันทุกขั้นตอนของการทำวิจัย โดยใช้ความเป็นประชาธิปไตยในการดำเนินงานและนำผลการปฏิบัติการมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาสิ่งใดสิ่งหนึ่งในพื้นที่การวิจัยให้ดียิ่งขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ มีนักการศึกษา และมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

สุภางค์ จันทวานิช (2551, หน้า 66-69) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยที่นำแนวคิด 2 ประการมาผสมผสานกัน คือการปฏิบัติการ (Action) ซึ่งหมายถึงกิจกรรมที่โครงการวิจัยจะต้องดำเนินการ และคำว่า การมีส่วนร่วม (Participation) อันเป็นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมกิจกรรมวิจัย ในการวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่ง แล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนิน การ จนกระทั่งสิ้นสุดการวิจัย

ธีรวุฒิ เอกะกุล (2552, หน้า 67) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research หรือ PAR) หมายถึง การศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพื่อแก้ไขปรับปรุงปัญหาที่เกิดขึ้น หรือเพื่อพัฒนาส่งเสริมสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ดีขึ้น ด้วยการให้นักวิจัยและกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ร่วมมือร่วมใจดำเนินการวิจัยร่วมกันทุกขั้นตอนของการทำวิจัย โดยใช้หลักความเป็นประชาธิปไตยในการดำเนินงานและนำผลการปฏิบัติการมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาสิ่งหนึ่งสิ่งใดในพื้นที่การวิจัยให้ดียิ่งขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

วรรณดี สุทธิธนกร (2556, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติของกลุ่มคนที่ร่วมกันอธิบายปัญหา แก้ไขปัญหา และตรวจสอบความสำเร็จจากการแก้ไขปัญหา มีการทดลองปรับปรุงแก้ไขปัญหาใหม่ในครั้งต่อๆ มา จนกว่าจะถึงจุดที่พอใจ

วิโรจน์ สารรัตน์ (2556, หน้า 49) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นเทคนิคการวิจัยที่เปลี่ยนรูปแบบไป จากแบบบนลงล่าง (top-down) เป็นแบบล่างขึ้นบน (bottom-up) ที่ผู้ถูกวิจัยได้เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ถูกกระทำ (passive) หรือผู้กระทำ (active) หรือผู้ร่วมกระทำ (participant) หรือเปลี่ยนวิธีการวิจัยจากพวกเขา (on them) เป็นการวิจัยโดยพวกเขาและเพื่อนพวกเขา (by them and for them) กล่าวคือ ผู้ถูกวิจัยจะมีส่วนร่วมในการวิจัยทุกขั้นตอน เป็นทั้งผู้ตัดสินใจ ผู้ปฏิบัติ และผู้ได้รับผลจากการปฏิบัตินั้น นอกจากนั้น บทบาทของผู้วิจัยก็เปลี่ยนไปด้วย จากการเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือผู้รู้ดีจากภายนอก (outside expert) ก็กลายเป็นผู้ร่วมวิจัยที่เสมอภาคกัน นอกจากนั้นผู้วิจัยก็ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อทำความเข้าใจ หรือเพื่อความรู้ในปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เป็นอยู่เท่านั้น แต่จะต้องมีการปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิด “การเปลี่ยนแปลง” ไปในทิศทางที่พึงประสงค์ด้วย และคาดหวังว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนเนื่องจากความมีพันธะผูกพันในสิ่งที่ทำจากบทบาทการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนนั้น

วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ (2557, หน้า 322) ได้ให้ความหมายของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยที่ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา พัฒนาการตั้งแต่นั้นจนจบกระบวนการวิจัย

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2558, หน้า 6) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) คือ การวิจัยที่มุ่งศึกษาองค์กร โดยเน้นการวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหา ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผล โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลาง และมุ่งสร้างพลังอำนาจให้กับบุคลากร โดยทุกขั้นตอนมีสมาชิกขององค์กรเข้าร่วมด้วย

Zuber-Skerritt, O. (1996 อ้างถึงใน สุวิมล ว่องวานิช, 2553, หน้า 18) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนการทำงานเป็นวงจรต่อเนื่อง 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การวางแผนกลยุทธ์ (2) การปฏิบัติ (นำแผนไปปฏิบัติ) (3) การสังเกต (โดยมีการประเมินตนเอง) และ (4) การสะท้อนผลเชิงวิพากษ์จากตนเองและเพื่อนร่วมงานในผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1-3 จากนั้นมีการทำงานในวงจร รอบที่ 2 โดยมีการปรับแผนการทำงาน แล้วนำไปปฏิบัติ ทำการสังเกตผลที่เกิดขึ้นและสะท้อนผลเพื่อปรับปรุงต่อไป

Smith (1997 อ้างถึงใน วรรณดี สุทธิธนกร, 2557, หน้า 24) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) คือ กระบวนการในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ เพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่และชีวิตการทำงานของกลุ่มคน

กล่าวโดยสรุป การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ผู้วิจัยมีส่วนร่วมในการวิจัย ในลักษณะที่เป็นความร่วมมือกันทั้งผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยต่างมีสถานะที่เท่าเทียมกัน ในการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติและร่วมกันประเมินผล จึงมีความเป็นประชาธิปไตยสูง เป็นกระบวนการวิจัยที่ทุกคนช่วยกันแสวงหารูปแบบของการพัฒนาหรือหาวิธีการแก้ปัญหา มาปรับใช้กับบริบทของตนเอง มีการพัฒนา ปรับปรุงกระบวนการ เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในครั้งต่อไป

2. หลักการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

หลักการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นั้น เป็นการปฏิบัติที่มุ่งเน้นความร่วมมือในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหาของตน มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงหลักของการวิจัยแบบมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

นงนภัศ คุ้มรัญญู เทียงกมล (2551, หน้า 188-198) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีหลักการที่สำคัญอยู่ 16 ประการ ดังนี้

1. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการปรับปรุงการปฏิบัติในสังคม (Social Practice) ด้วยการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติในสังคมและเรียนรู้จากกระบวนการเปลี่ยนแปลงนั้น โดยการเน้นความสำคัญของการศึกษาชุมชน โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของชาวบ้าน การประเมินปัญหาและความต้องการของชุมชน (Need Assessment) เป็นการช่วยกันวิเคราะห์สถานการณ์ (Situation Analysis) ปัจจุบันว่าในชุมชนมีข้อบกพร่องหรือปัญหาที่ใดบ้าง ในเรื่องอะไรบ้างและมีความต้องการที่จะแก้ไขหรือพัฒนาเรื่องใดบ้าง นอกจากนี้ การศึกษาสภาพชุมชนเพื่อเข้าใจปัญหาที่ควรแก้ไขดังกล่าวแล้ว เมื่อมีการกำหนดแนวทางแก้ไขแล้วคณะวิจัยควรจะต้องมีการสำรวจทรัพยากรในชุมชน (Resource Assessment) ซึ่งจะรวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ บริการของหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ ทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งนี้เพื่อร่วมกันกำหนดกิจกรรมหรือโครงการแก้ปัญหาหรือพัฒนาร่วมกัน เพื่อสร้างโอกาสประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการแก้ปัญหาหรือพัฒนา

2. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Authentic Participation) ซึ่งเกี่ยวกับความต่อเนื่องของการหมุนเวียนของการวางแผน (Continuing Spiral of Planning) การกระทำ คือการดำเนินการตามแผนนั่นเอง (Acting Implementing Plans) การสังเกตอย่างเป็นระบบ (Systematically Observing) การสะท้อนกลับ (Reflecting) และ

ย้อนกลับไปทำการวางแผนอีก (Re-planning) และเริ่มรอบการหมุนเวียนอีกครั้ง อย่างไรก็ตาม กระบวนการนี้สามารถเริ่มต้นด้วยวิธีการแตกต่างกัน ดังเช่น

2.1 เก็บข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่ที่สนใจด้วยการสำรวจทั่วไป แล้วไตร่ตรอง จากนั้นทำแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลง

2.2 การสำรวจการเปลี่ยนแปลงโดยการเก็บข้อมูลสิ่งที่เกิดขึ้น และไตร่ตรอง จากนั้นสร้างแผนที่ละเอียดรอบคอบสำหรับปฏิบัติการ

ในทั้งสองกรณีดังกล่าว เป็นการสะท้อนการหมุนเวียนที่เต็มไปด้วย ความคิดและเป็นระบบ ที่ติดตามโดยความนิยมภายใต้บริบทของกลุ่ม ด้วยความเข้าใจ การปฏิบัติตนและการพัฒนา ซึ่งเป็นวิวัฒนาการ (Evolution)

2.3 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นความร่วมมือ ความรับผิดชอบ สำหรับการกระทำจะเกี่ยวกับการปรับปรุงด้วยความร่วมมือของกลุ่ม และจะขยายวงกว้างออกไป จากที่ส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงอย่างมาก ไปสู่การเกี่ยวข้องโดยตรงมากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ จากผลกระทบเหล่านั้น จากการสนใจในการปฏิบัติ

2.4 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการสร้างชุมชนแห่งการวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง (Self-critical Communities) ของประชาชนที่มีส่วนร่วม และที่ให้ความร่วมมือ ในกระบวนการการวิจัยของการวางแผน (Planning) ลงมือกระทำ (Acting) สังเกต (Observing) และไตร่ตรอง (Reflecting) ด้วยจุดมุ่งหมายการสร้างชุมชนของประชาชนที่ให้คำมั่นที่จะบรรลุ การหยั่งรู้ด้วยปัญญาญาณ (Enlightening with Intuition) ด้วยตนเองเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ระหว่างสภาพแวดล้อม การกระทำ ผลที่ตามมา และการปลดปล่อยตนเองจากระบบสถาบันและความบีบคั้นส่วนตัวที่ปิดกั้นพลังของการออกเสียงตามสิทธิของตนเองและอิสระที่จะเลือกค่านิยมของสังคม (Social Values)

2.5 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการเรียนรู้ อย่างเป็นระบบ (Systematic Learning Process) ที่ประชาชนผู้ปฏิบัติจะสามารถตอบสนอง และแสดงออกตามโอกาสที่เปิดกว้างให้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ใช้ปัญญาวิเคราะห์วิจารณ์ (Critical Intelligence) เพื่อสื่อสารถึงการกระทำและเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ดังนั้น การปฏิบัติทางสังคม จึงเป็นสิ่งที่ได้รับรู้และยอมรับ การปฏิบัติดังกล่าวจึงเกี่ยวข้องกับความสนใจใคร่รู้และต้องการ มีความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อม (Circumstances) การกระทำ (Action) และสิ่งที่ตามมา (Consequences) ในสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง ดังนั้นทฤษฎีการวิจัย ปฏิบัติจึงถูกพัฒนาขึ้น โดยอาจจะแสดงออกในตอนต้นในรูปแบบของเหตุผล สำหรับการปฏิบัติ เหตุผลที่เริ่มต้นเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่ต้องพินิจพิเคราะห์ผ่านกระบวนการการวิจัยปฏิบัติการ

2.6 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการเกี่ยวข้องกับประชาชน ทั้งในเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติของเขา

2.7 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมต้องการประชาชนให้มีส่วนร่วม ทั้งด้านการปฏิบัติ ด้านแนวความคิดและด้านการตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับสถาบันที่ต้องทดสอบ ด้วยการรวบรวมหลักฐานที่น่าเชื่อถือ เพื่อการพิสูจน์ให้เห็นประจักษ์ชัดเจน

2.8 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจึงเกี่ยวข้องไม่แค่เพียงการรักษา รายงานที่อธิบายว่ามีอะไรเกิดขึ้นในปัจจุบันมากที่สุด แต่ยังเป็นกรรวบรวมและวิเคราะห์ กลุ่มผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจในส่วนที่เกี่ยวกับปฏิกริยาและความประทับใจเกี่ยวกับสิ่งที่กำลังจะเกิด ต่อไปภายหน้าอีกด้วย

2.9 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับผู้เข้ามามีส่วนร่วมให้ได้ ประจักษ์เห็นชัดในประสบการณ์ของตนเอง ซึ่งสามารถกระทำได้เองโดยการเก็บรักษาบันทึก ส่วนบุคคลของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมบันทึกความก้าวหน้าของตนเองและสะท้อน ความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับการเรียนรู้ของกลุ่มที่ขนานกันไปเกี่ยวกับ ก) การปฏิบัติตนเอง (ว่าการปฏิบัติของปัจเจกบุคคลและกลุ่มกำลังพัฒนาอย่างไร) และ ข) กระบวนการศึกษา การปฏิบัติ (โครงการวิจัยปฏิบัติการดำเนินการอย่างไร)

2.10 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการทางการเมือง เพราะว่าเกี่ยวกับประชาชนที่ทำการเปลี่ยนแปลงที่จะกระทบตนเองด้วยเหตุผลที่บางครั้ง จะเป็นการสร้างแรงต่อต้านเปลี่ยนแปลงทั้งผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมและบุคคลอื่นๆ

2.11 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการวิเคราะห์อย่างพินิจ พิจารณาในการสร้างสถานการณ์ของสถาบัน (โครงการ รายการและระบบ) ในที่ซึ่งประชาชน ทำงานอยู่ นักวิจัยอาจรู้สึกถึงการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากความขัดแย้งระหว่าง การเสนอวิธีปฏิบัติแบบใหม่และการยอมรับการปฏิบัติ เช่น การสนใจ การสื่อสาร การตัดสินใจ และงานการศึกษา (Educational Work) การวิเคราะห์อย่างวิพากษ์วิจารณ์นี้ จะช่วยให้การวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีการกระทำที่เป็นการเมืองโดย ก) เกี่ยวกับการประสานความร่วมมือ ในกระบวนการวิจัยและเชิญชวนให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมสำรวจการปฏิบัติของตนเอง และ ข) การทำงานในบริบทของสถาบันที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้นต่อการเข้าใจอย่างมีเหตุผลมากขึ้น กระบวนการตัดสินใจมากขึ้นและในรูปแบบการทำงานที่เกี่ยวข้อง ที่สามารถตอบสนองความ พึงพอใจของบุคคลในชุมชน

2.12 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะเริ่มต้นอย่างเล็กๆ

ด้วยการทำงานบนพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยที่ปัจเจกบุคคลสามารถบริหารจัดการและควบคุมได้และทำงานกันต่อไปในรูปแบบที่ขยายการเปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจรวมถึงแนวความคิดที่วิพากษ์วิจารณ์ของสถาบันที่อาจจะนำไปสู่ความคิด เพื่อการปฏิรูปทั่วไปของโครงการ รายการหรือระบบที่กว้างขวางมากขึ้น ในนโยบายและการปฏิบัติ ผู้เข้ามามีส่วนร่วมต้องสามารถนำเสนอหลักฐานว่าเขาจะต้องสามารถเชื่อมต่ออย่างไรในหัวข้อที่สนใจที่จะยึดกลุ่มไว้ด้วยกันและการจัดตั้ง การตกลง การแบ่งปันที่แท้จริงอย่างไรในกลุ่มดังกล่าว

2.13 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเริ่มต้นด้วยวงจรเล็กๆ

ของการวางแผน กระทำ สังเกตและการสะท้อนที่สามารถช่วยกันกำหนดประเด็น ความคิด และสมมติฐานที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นสิ่งที่เกี่ยวข้องนั้นจะสามารถระบุคำถามที่ทรงพลังมากกว่าสำหรับความก้าวหน้าในงานที่ตนเองทำอยู่

2.14 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเริ่มต้นด้วยวงจรเล็กๆ

ของผู้ประสานความร่วมมือ แต่ขยายกว้างขึ้นในชุมชน ดังนั้น ผู้วิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและผู้ที่เกี่ยวข้องจะมีผลของคำถามจากการปฏิบัติการ

2.15 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมต้องการผู้เข้ามามีส่วนร่วม

ในการสร้างการบันทึกเกี่ยวกับการปรับปรุงของผู้เข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มดังกล่าว โดยบันทึก

2.15.1 การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มผู้ที่มีส่วนร่วมเกี่ยวกับกิจกรรม

และการปฏิบัติต่างๆ

2.15.2 การเปลี่ยนแปลงในภาษาและวาจากรรมในกลุ่มที่มีส่วนร่วม

ที่จะบรรยาย อธิบายและตัดสินการปฏิบัติของกลุ่มตนเอง

2.15.3 การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ทางสังคมและรูปแบบ

ของการจัดองค์กรที่แสดงคุณลักษณะและบับบงคับการปฏิบัติของกลุ่ม

2.15.4 การพัฒนาความเชี่ยวชาญของกลุ่มผู้ที่มีส่วนร่วมในการนำวิจัย

ปฏิบัติการที่ผู้มีส่วนร่วมเหล่านี้ ต้องสามารถแสดงหลักฐานบรรยากาศของกลุ่มที่ประชาชนคาดหวังและให้หลักฐานสนับสนุนการเรียกร้องต่อกันภายในกลุ่มและแสดงความเคารพสำหรับคุณค่าของหลักฐานที่รวบรวมและวิเคราะห์อย่างเคร่งครัด อีกทั้งยังสามารถแสดงและอธิบายทำให้ผู้อื่นเชื่อถือได้

2.16 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมต้องการให้ผู้เข้ามามีส่วนร่วม

ให้เหตุผลในการตัดสินใจเกี่ยวกับงานสังคมหรือการศึกษาแก่ผู้อื่น เพราะว่ากลุ่มผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมสามารถแสดงหลักฐานที่เขารวบรวมได้และสามารถสะท้อนอย่างวิพากษ์ ว่าสิ่งที่

พวกเขาทั้งหลายได้กระทำไปจะช่วยพวกเขาเองในการสร้างสรรค์ การพัฒนา ทดสอบและตรวจสอบอย่างสมเหตุสมผลสำหรับสิ่งที่พวกเขากำลังกระทำการ มีการพัฒนาเหตุผลดังกล่าวทำให้เขาสามารถสอบถามผู้อื่นอย่างมีเหตุผล ว่าบุคคลอื่นตัดสินการปฏิบัติของพวกเขาในรูปแบบทฤษฎีของพวกเขาเองและหลักฐานที่สะท้อนโดยพวกเขาเองนั้นเป็นอย่างไร

ธีรวุฒิ เอกะกุล (2552, หน้า 67-68) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญสำหรับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. หลักความเสมอภาค กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยกับนักวิจัยมีความเท่าเทียมกันของแต่ละฝ่าย นักวิจัยไม่ใช่ผู้นำหรือผู้ชี้แนะให้กับกลุ่มเป้าหมายขณะเดียวกันกลุ่มเป้าหมายไม่ใช่ผู้ตามหรือปฏิบัติตามนักวิจัยทุกประเด็นเสมอไป ทั้งสองฝ่ายมีความเท่าเทียมกันเสมอภาคกัน

2. หลักการเรียนรู้ นักวิจัยควรเปิดใจให้รับข้อเสนอแนะ และความรู้ความสามารถของกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยรวมทั้งสองกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยต้องพร้อมที่จะรับการปรับเปลี่ยนตนเอง มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งนักวิจัยไม่ใช่เป็นฝ่ายให้เท่านั้นแต่ต้องพร้อมที่จะเป็นฝ่ายรับด้วย

3. หลักอิสระทางความคิด การเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยมีอิสระเสรีในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่เป็นสิ่งสำคัญ รวมทั้งสามารถใช้วิจารณ์ญาณในการวิเคราะห์วิจารณ์ได้

4. หลักการเคารพภูมิความรู้ ความรู้ของกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยที่เป็นพื้นฐานความรู้หรือประสบการณ์ของกลุ่มดังกล่าวที่แตกต่างจากนักวิจัยเป็นสิ่งสำคัญที่นักวิจัยต้องให้ความเคารพให้เกียรติ

5. หลักความเป็นประชาธิปไตย การดำเนินการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการวิจัย ต้องใช้การแสดงความคิดเห็นและเคารพมติของเสียงส่วนใหญ่ ดังนั้นการประชุมปรึกษาหารือพูดคุยระหว่างนักวิจัยกับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการจึงเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติอยู่ตลอดเวลาที่ทำการวิจัย

วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ (2557, หน้า 322) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญสำหรับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบของการวิจัยที่ประกอบไปด้วยกระบวนการค้นคว้าทางสังคม (social investigation) การให้การศึกษา (education) และการกระทำหรือการปฏิบัติการ (action) เพื่อที่จะให้กลุ่มผู้ถูกกดขี่หรือด้วยโอกาสในสังคมได้มีส่วนร่วมในการสร้างความรู้และทำความเข้าใจกับสภาพการณ์ที่ปรากฏอยู่ รวมทั้งเปิดพื้นที่ให้เรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างหลายฝ่าย อันเป็นการสร้างความรู้ให้กับสังคมอย่างเป็นรูปธรรม

กล่าวโดยสรุป หลักการของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีหลักในการตระหนักถึงศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ คือ เคารพความคิดเห็นของผู้ร่วมวิจัย เพราะเป็นความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหา จัดการปัญหาให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและให้เรียนรู้ที่แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เพราะผู้ร่วมวิจัยเป็นผู้ที่รู้ว่าปัญหาเป็นอย่างไรและแก้ไขปัญหาได้ตรงกับสาเหตุ ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาประสบความสำเร็จ การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะมีส่วนกระตุ้นให้ผู้ร่วมวิจัยเกิดความสนใจและมีจิตสำนึกในการร่วมจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งการ คิด และ วิเคราะห์สภาพปัญหาที่แท้จริงและลงมือปฏิบัติ ซึ่งสิ่งที่จะได้รับการพัฒนา คือ การเรียนรู้หลักในการพัฒนาอย่างถูกต้องเป็นกระบวนการมากขึ้น ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของคนในองค์กร

3. กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ในการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นักวิจัยควรคำนึงและพิจารณากระบวนการวิจัยที่ปฏิบัติว่าสอดคล้องเป็นไปตามหลักการหรือไม่ เพื่อให้เป็นการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติงานหรือแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง มีนักการศึกษาหลายท่านกล่าวถึงกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2552, หน้า 70-72) กล่าวว่า กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาและปรับปรุงสภาพการเรียนการสอนจริงในโรงเรียนของครูให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดปัญหาการวิจัย นักวิจัยทำการศึกษาประเด็นปัญหาการวิจัยที่เหมาะสมกับการทำวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งควรเป็นปัญหาที่กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยได้อย่างเต็มที่ทุกขั้นตอน และควรเป็นปัญหาการวิจัยที่เป็นปัญหาอยู่ในชุมชนอยู่แล้ว นักวิจัยเพียงเป็นผู้กระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเกิดความตระหนักและสนใจในการทำวิจัยเท่านั้น

2. การกำหนดพื้นที่ในการวิจัย นักวิจัยแบบ PAR ควรทำการเรียนรู้ลักษณะพื้นที่ในการวิจัยถ้าเป็นบุคคลภายนอกพื้นที่ในการวิจัย ควรมีผู้ช่วยนักวิจัยที่เป็นบุคคลในท้องถิ่น แต่ถ้าหากนักวิจัยเป็นบุคคลในพื้นที่ จะทำให้มีความเข้าใจบริบทของพื้นที่ของการวิจัยได้ถูกต้องชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งพื้นที่ในการวิจัยเป็นขอบเขตในการวิจัยที่นักวิจัยแบบ PAR ควรทำการศึกษาและเรียนรู้สร้างความเข้าใจให้ชัดเจนก่อน

3. การกำหนดตัวแปรในการวิจัย ตัวแปรเป็นสิ่งที่ เป็นข้อความถามที่ต้องการคำตอบด้วยกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นสิ่งที่นักวิจัยแบบ PAR ต้องกำหนดให้ชัดเจนก่อนเริ่มกระบวนการวิจัย เพื่อเป็นฐานความคิดช่วงแรกที่จะช่วยให้นักวิจัยปฏิบัติการ

วิจัยได้อย่างถูกต้องทิศทาง แต่สามารถปรับเปลี่ยนแก้ไขได้ เมื่อตัวแปรในการวิจัยนั้นได้ลงมือปฏิบัติการแล้วอาจจะไม่สอดคล้อง หรือไม่เป็นไปตามลักษณะของการมีส่วนร่วม

4. การเตรียมกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย เป็นการเตรียมความพร้อมของกลุ่มบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติการวิจัย ซึ่งเป็นการคัดเลือกกลุ่มบุคคลที่มีความมุ่งมั่นสนใจและตั้งใจที่จะทำวิจัยร่วมกับนักวิจัยแบบ PAR จึงใช้การเลือกแบบเจาะจงกับกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเฉพาะเป็นไปตามความต้องการของนักวิจัยทุกคน เพื่อกำหนดเป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยแต่จะไม่ใช้การสุ่มกลุ่มบุคคลเพื่อทำการวิจัยเหมือนกับการวิจัยทางการศึกษาทั่วไป

5. การออกแบบการวิจัย นักวิจัยแบบ PAR ร่วมกับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยร่วมคิด ปรัชญาหรือร่วมกัน ในการออกแบบการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยร่วมกันเลือกใช้รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการที่ลงมตีว่ามีความเหมาะสมและเป็นไปได้มากที่สุดในการปฏิบัติตามหลักความเสมอภาคและความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งในขั้นตอนนี้เป็นต้นไปนักวิจัยแบบ PAR ควรเปลี่ยนบทบาทตนเองให้เป็นผู้กระตุ้นหรือผู้อำนวยการความสะดวกให้กับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล นักวิจัยแบบ PAR ร่วมกับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยร่วมกันเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นที่ร่วมกันคิด ร่วมกันตกลงแบ่งหน้าที่ซึ่งกันและกัน ทำให้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเกิดการเรียนรู้การเก็บรวบรวมข้อมูลไปด้วย

7. การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล นักวิจัยแบบ PAR และทีมผู้ช่วยนักวิจัยจะร่วมกันทำการประมวลผลและสรุปข้อมูลให้ข้อสังเกตหรือข้อวิจารณ์สิ่งที่พบวิเคราะห์ว่าเหตุใดจึงได้ข้อมูลเช่นนั้นแล้วเขียนสรุปสิ่งที่พบอย่างกว้างๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะประกอบแล้วนำเข้าหารือร่วมกับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยร่วมกัน คิดพิจารณาตัดสินใจร่วมกันอีกครั้งถึงข้อค้นพบที่ได้รวมทั้งแนวทางการปรับปรุงแก้ไขที่ควรจะเป็น

8. การนำไปสู่การปฏิบัติจริง ข้อสรุปที่ได้จากการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมควรให้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยนำข้อค้นพบไปสู่การปฏิบัติจริงในสภาพที่เป็นจริง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในพื้นที่การวิจัยนั้นต่อไป

ประสาธ เนิองเฉลิม (2556, หน้า 52-54) กล่าวถึง กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีดังนี้

1. พิจารณาความเป็นไปได้และความเหมาะสมที่จะใช้การวิจัยปฏิบัติการ การวิจัยปฏิบัติการเป็นรูปแบบประยุกต์ของการค้นหาข้อเท็จจริงที่เป็นระบบ ผู้วิจัยอาจจะใช้เพื่อนำเสนอประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสภาพการทำงานของผู้วิจัยหรือในชุมชนของผู้วิจัย

การวิจัยดังกล่าวต้องใช้ระยะเวลาในการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการทดสอบทางเลือกที่หลากหลาย กระบวนการทำวิจัยปฏิบัติการดังกล่าวเป็นไปได้ด้วยดีเมื่อผู้วิจัยจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ซึ่งเป็นผู้ที่จะได้รับประโยชน์จากผลของการวิจัยนั้นและเป็นผู้ที่มีสามารถร่วมในโครงการวิจัยได้

2. ระบุปัญหาที่จะศึกษา เงื่อนไขที่สำคัญที่สุดในกระบวนการวิจัยปฏิบัติการ คือ ปัญหาต้องได้รับการแก้ไข ปัญหาดังกล่าวต้องเป็นปัญหาในเชิงปฏิบัติการที่ผู้วิจัยเผชิญอยู่ในชุมชนของผู้วิจัยเองต้องพิจารณาถึงประเด็นปัญหาที่จำเป็นต่อการค้นคว้าด้วยกระบวนการไตร่ตรองที่ดีโดยอาจจะบันทึกปัญหาที่เกิดขึ้น หรือเขียนเป็นลักษณะคำถามที่ต้องการค้นคว้า

3. ระบุแหล่งที่จะช่วยกำหนดปัญหา การสืบหาจากแหล่งค้นคว้าที่หลากหลายจะช่วยในการศึกษาปัญหา การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะช่วยให้ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแบบแผนปฏิบัติหรือการสอบถามเพื่อนร่วมงาน หรือการเข้าร่วมทีมทำงานวิจัยของมหาวิทยาลัยหรือผู้ที่มีความรู้ในชุมชน หรือศึกษากับบุคคลที่เคยทำวิจัยเชิงปฏิบัติการมาก่อนก็สามารถช่วยทำให้เกิดความเข้าใจในการทำวิจัยปฏิบัติการ

4. ระบุข้อมูลที่ต้องการ ผู้วิจัยต้องตัดสินใจว่าใครจะสามารถให้ข้อมูลกับท่านได้ กลุ่มเป้าหมายก็คนที่ทำการศึกษา วิธีการเข้าถึงข้อมูล ความกลมกลืนและสนับสนุนที่ผู้วิจัยคาดหวังจากผู้ให้ข้อมูลชนิดใดที่ผู้วิจัยต้องการรวบรวมเป็นข้อมูลเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพหรือทั้งสองรูปแบบ

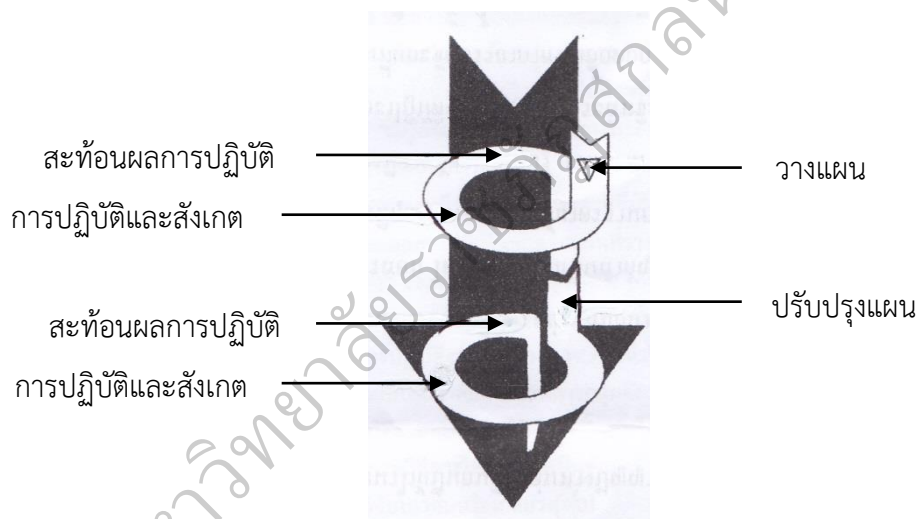
5. การนำเข้าข้อมูลมาใช้ การรวบรวมข้อมูลจะต้องใช้เวลามากโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้วิจัยเก็บข้อมูลมาจากหลายแหล่ง ผู้ร่วมทีมทำงานอาจมีเวลาจำกัดในการที่จะดำเนินการตามแผนการเก็บข้อมูลหรือการสัมภาษณ์ทั้งหมด ความถูกต้องของข้อมูลที่บันทึกรวบรวมมาการนำข้อมูลมาแยกเก็บเป็นประเภท

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยอาจดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเองหรือขอความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญในวิเคราะห์ข้อมูลอาจจะใช้วิธีเปรียบเทียบข้อมูลกลุ่มย่อยหรือศึกษาความสัมพันธ์ในหลายๆ ตัวแปรก็ได้ แต่โดยทั่วไปการใช้สถิติเชิงบรรยายก็ถือว่าเป็นการเพียงพอแล้วสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล สิ่งสำคัญคือ การจัดการกับการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการวางแผนปฏิบัติการต่อไป

7. การวางแผนปฏิบัติการ แผนปฏิบัติการอาจเป็นข้อความที่เขียนไว้แบบไม่เป็นทางการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบใหม่ที่จะต้องนำไปใช้ หรือเป็นแผนปฏิบัติการที่มีวิธีการหลากหลายในการจัดการกับปัญหา หรือรวมถึงการแบ่งปันสิ่งที่ได้เรียนรู้มากับกลุ่มทีมงาน แผนอาจเขียนไว้อย่างเป็นทางการหรือทำเป็นเพียงเค้าโครงกว้างๆ

8. การนำแผนปฏิบัติการไปใช้และการตรวจสอบ การวิจัยปฏิบัติการหลายโครงการ พยายามในการที่จะแก้ไขปัญหาการติดตามถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น การพิจารณาถึงผลที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจำเป็นต้องย้อนกลับไปดูคำถามของการวิจัยที่ทันต่อการหาคำตอบโดยเปรียบเทียบกับผลการวิจัยที่เกิดขึ้นนั้น ต้องไตร่ตรองสิ่งที่ได้เรียนรู้มาจากการนำไปปฏิบัติ และแบ่งปันข้อค้นพบกับผู้อื่น

Kemmis & McTaggart (1988 อ้างถึงใน องอาจ นัยพัฒน์, 2554, หน้า 301-303) ได้กล่าวถึงกระบวนการวิจัยปฏิบัติการว่า กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การวางแผน (planning) 2) การลงมือปฏิบัติงาน (action) 3) การสังเกตผลการปฏิบัติงาน (observation) และ 4) การสะท้อนกลับการปฏิบัติงาน (reflection) ซึ่งมีลักษณะดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 แบบการวิจัยปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart (ที่มา : Kemmis & McTaggart, 1988, p.11 อ้างถึงใน องอาจ นัยพัฒน์, 2554, หน้า 301-303)

จากภาพประกอบ 2 จะพบว่า วงจรการดำเนินงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart ประกอบด้วยกิจกรรมการวิจัยที่สำคัญ 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การวางแผนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสภาพที่พึงปรารถนา (planning) 2) การลงมือปฏิบัติตามแผน (action) 3) การสังเกตการณ์ (observation) กระบวนการและผลของการเปลี่ยนแปลงตามแผน และ 4) การสะท้อนกลับ (reflection) และกระบวนการและผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมทั้งการปรับปรุงแผนปฏิบัติงาน (re-planning) และดำเนินการเช่นนี้ต่อไปเรื่อยๆ ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมหลักของการวิจัยที่หมุนเคลื่อนตามวัฏจักรหรือวงจร

กระบวนการวิจัยในสถานที่ปฏิบัติงานดังกล่าวนี้ จึงเป็นเสมือนแหล่งที่ทำให้เกิดการก่อรูปความรู้เชิงปฏิบัติการและกลไกการนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง

กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นการดำเนินงานวิจัยที่ไม่แยกกิจกรรมการวิจัยออกจากกิจกรรมการแก้ไขปัญหาพัฒนางานที่กระทำในสถานที่ทำงานออกจากกัน โดยมีนักวิจัยและผู้เข้าร่วมในการวิจัยร่วมพลังปฏิบัติงานวิจัย สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับการทำกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนตามวงจรการวิจัยปฏิบัติการของ Kemmis & McTaggart มีดังนี้

1. การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดแนวทางการปฏิบัติการไว้ก่อนล่วงหน้า โดยอาศัยการคาดคะเนแนวโน้มของผลลัพธ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้ กอปรกับการระลึกถึงเหตุการณ์เรื่องราวในอดีตที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขตามประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อมของผู้วางแผน

ภายใต้การตระหนักและไตร่ตรองถึงปัจจัยสนับสนุนหรือขัดขวางความสำเร็จในการแก้ปัญหา รวมทั้งสถานการณ์อันเป็นเงื่อนไขอื่นๆ ที่แวดล้อมปัญหาอยู่ในเวลานั้น โดยทั่วไปการวางแผนจะต้องคำนึงถึงหลักการในเรื่องความยืดหยุ่น ทั้งนี้เพื่อจะได้สามารถปรับเปลี่ยนให้กลมกลืนกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งอาจไม่เป็นไปตามเงื่อนไขหรือยากต่อการควบคุมให้เป็นไปในทางที่พึงปรารถนาได้ กิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการจะต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่ส่งผลต่อการแก้ไขปัญหาได้ในระดับหนึ่งเป็นอย่างดี และจะต้องเป็นกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับบริบททางด้านสังคมวัฒนธรรม การเมืองและอื่นๆ ที่เป็นอยู่ในสถานการณ์เวลานั้น

2. การปฏิบัติการ (action) เป็นการลงมือดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนดได้อย่างระมัดระวังและ ควบคุมการปฏิบัติการให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในแผน

อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงการปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้มีโอกาสเกิดการพลิกผันหรือแปรเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขและข้อจำกัดในสถานการณ์เวลานั้นได้ ด้วยเหตุผลนี้แผนปฏิบัติการสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามเงื่อนไขปัจจัยที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ดังที่กล่าวมาแล้ว การปฏิบัติการที่ดีจะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเป็นพลวัตภายใต้การใช้ดุลยพินิจตัดสินใจ สิ่งใดควรกระทำตามแผนที่วางไว้ สิ่งใดควรปรับเปลี่ยนให้เข้ากับปัจจัยเงื่อนไขขณะนั้นแล้วจึงดำเนินกิจกรรมอื่นต่อไป ผู้ปฏิบัติการอาจใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำของตนได้บางส่วน แต่ประสบการณ์เหล่านั้น ก็เป็นเพียงสมมติฐานชั่วคราว (working hypothesis) ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในเวลานั้นก็ได้

3. การสังเกตการณ์ (observation) เป็นการรวบรวมข้อมูลหลักฐาน กระบวนการและผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานที่ได้ลงมือกระทำลงไป (ทั้งที่ตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจ) ตลอดจนการสังเกตการณ์ปัจจัยปฏิบัติการตามแผนว่ามีสภาพลักษณะเป็นอย่างไร โดยการสังเกตการณ์ที่ดีจะต้องมีการวางแผนไว้ก่อนล่วงหน้าอย่างคร่าวๆ โดยจะต้องมีขอบเขต ไม่แคบ (จำกัด) หรือกว้างมากจนเกินไป เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางสำหรับการสะท้อนกลับ กระบวนการและผลการปฏิบัติที่จะเกิดขึ้นตามมา นอกจากนี้ จะต้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่มองเห็นได้ด้วยตาและสัมผัสได้ด้วยกายหรือใจ และจะต้องมีความยืดหยุ่น ต่อการเก็บรายละเอียดของสรรพสิ่งต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในหลายแง่มุมและหลายรูปแบบ ดังนั้น นักวิจัยปฏิบัติการจะต้องมีความไว (sensitivity) กล่าวคือ มีความพร้อมและตื่นตัว อยู่เสมอต่อการ “รับรู้และเข้าใจ” การเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ ทั้งที่อาจเกิดขึ้นและไม่เกิดขึ้น ตามแผนที่ได้วางไว้ โดยผ่านทางการสังเกตการณ์

4. การสะท้อนกลับ (reflection) เป็นการทวนระลึกถึงการกระทำที่บันทึก ข้อมูลไว้จากการสังเกตอย่างครุ่นคิดไตร่ตรองในเชิงวิพากษ์กระบวนการและผลการปฏิบัติงาน ตามที่วางแผนไว้ ตลอดจนการใคร่ครวญเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยขัดขวางการพัฒนา รวมทั้งประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นว่าเป็นไปตามที่พึงประสงค์หรือไม่ กลยุทธ์อย่างหนึ่งที่ช่วยให้กระบวนการสะท้อนกลับเกิดขึ้นอย่างได้ผล ได้แก่การอภิปรายซักถามในลักษณะวิพากษ์ วิจารณ์หรือประเมินผลการปฏิบัติงานระหว่างบุคคลที่มีส่วนร่วมในการวิจัยภายใต้การยึดมั่น ต่อเป้าหมายของกลุ่มเป็นหลัก กระสะท้อนกลับโดยอาศัยกระบวนการกลุ่มดังกล่าวนี้ จะนำไปสู่ การรื้อถอน (deconstruction) แนวคิดความเชื่อและปฏิบัติงานอย่างเดิมไปสู่การฟื้นฟูหรือ ปรับปรุงวิธีการปฏิบัติตามแนวทางดั้งเดิมเปลี่ยนไปเป็นการปฏิบัติงานตามวิธีการใหม่ ซึ่งใช้เป็น ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการทบทวนและปรับปรุงวางแผนปฏิบัติการในวงจรกระบวนการวิจัยในรอบ หรือเกลียวต่อไป

กล่าวโดยสรุป กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการทำงานร่วมกัน ระหว่างผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย เริ่มตั้งแต่การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดแนวทางการ ปฏิบัติการวิจัย การปฏิบัติการ (action) เป็นการลงมือดำเนินงานตามแผนการวิจัยที่กำหนดไว้ การสังเกตการณ์ (observation) เป็นการรวบรวมข้อมูลและผลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน รวมถึง การสังเกตการณ์ปฏิบัติการตามแผน และการสะท้อนกลับ (reflection) เป็นการทบทวนและ ปรับปรุงวางแผนปฏิบัติการในวงจรกระบวนการวิจัยในรอบหรือเกลียวต่อไป ซึ่งกลุ่มเป้าหมาย ในการวิจัยสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยได้อย่างเต็มที่ทุกขั้นตอน

4. จุดเด่นของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงจุดเด่นของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้หลายท่าน ดังนี้

นงนภัส คู่ขวัญ เทียงกมล (2551, หน้า 200-209) ได้กล่าวถึงลักษณะเด่น 11 ประการของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ (Body Knowledge) จากการผสมผสานระหว่างความรู้ของนักวิจัย กับภูมิปัญญาชาวบ้าน (Local Wisdom) จึงเป็นการนำความรู้จากนักวิชาการภายนอกชุมชนมาบูรณาการกับความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านดั้งเดิม เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ จึงเป็นการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน (Co-generative Learning) ในอันที่จะเปลี่ยนแปลงจากการมีส่วนร่วมเพียงบางส่วน มาเป็นการมีส่วนร่วมเต็มรูปแบบระหว่างชาวบ้านกับนักวิจัย จนกระทั่งสามารถสร้างความรู้สึกร่วมกันที่จะบูรณาการทฤษฎีให้เข้ากับการปฏิบัติจริง เพื่อสร้างความรู้ใหม่ดังกล่าว
2. องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีลักษณะปฏิสัมพันธ์ (Interactive) และการบูรณาการวิทยาการ (Interdisciplinary) ของวิถีชีวิตที่ร่วมกัน ปฏิบัติการวิจัยของชาวบ้านและนักวิจัยด้วยใจที่เปิดกว้างพร้อมที่จะเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อแสวงหาค้นพบสิ่งใหม่ร่วมกันและเป็นความต้องการที่จะเสริมความรู้ซึ่งกันละกันและแก่ทั้งสองฝ่าย คือ นักวิจัยและชาวบ้าน ด้วยวิธีการวิทยาการใหม่ อันเป็นความมุ่งมั่นว่าการค้นพบสิ่งใหม่ เพื่อเป็นการเปิดหนทางใหม่ เป็นการบูรณาการวิทยาการต่างๆ เข้าด้วยกัน (Interdisciplinary) ที่เกิดจากการปฏิบัติงานร่วมกัน โดยมีการฝึกฝนและทำงานอย่างเป็นระบบอย่างต่อเนื่องที่จะนำไปสู่รูปแบบความคิดที่ยืดหยุ่นมากขึ้น ดังนั้น การบูรณาการวิทยาการ (Interdisciplinary) จึงเป็นการฝึกปฏิบัติทั้งโดยส่วนตัวและร่วมมือกับผู้อื่น เป็นวิธีการที่ฝึกฝนให้เกิดทักษะมากกว่าการจดจำทฤษฎี ดังนั้น การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจึงไม่ใช่แต่วิธีการทางสหวิทยาการ (Multidisciplinary Approach) เข้าด้วยกันจนเป็นหนึ่งเดียว ดังเช่นสาขาวิชาที่เรียกว่าสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education) เป็นต้น
3. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจึงไม่ใช่เป็นเพียงความเข้าใจที่เกิดจากการฟังหรืออ่าน แต่เกิดจากการลงมือปฏิบัติ (Practice) จึงมีความเข้าใจกันอย่างถ่องแท้ และกลายมาเป็นรูปธรรมที่เป็นจริง ดังนั้น การปฏิบัติการของ PAR จึงเป็นการสะท้อนความคิด มีการปฏิบัติและสะท้อนความคิด แล้วลงมือปฏิบัติเป็นวัฏจักรเช่นนี้เรื่อยไป (Reflection-Action-Reflection-Action) จึงเท่ากับเป็นการทบทวนไตร่ตรองความคิดของตนเอง แล้วนำไปลงมือปฏิบัติ (Direct Act) จึงเป็นการชี้้นำการปฏิบัติที่มีความหมายทางจิตวิทยา

ว่าให้บุคคลตระหนักถึงการที่ตนเองเป็นที่พึ่งแห่งตนเท่านั้นที่ควรจะขึ้นนำตนเองนั่นเอง

4. การลงมือปฏิบัติตามความรู้ที่มีอยู่ของทั้งสองฝ่ายหรือเป็นการนำความรู้ลงสู่การปฏิบัติ (Practice) เป็นลักษณะเด่นของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมอีกประการหนึ่ง ด้วยการเน้นประเด็นปัญหาที่สำคัญตามความเป็นจริงของท้องถิ่น ซึ่งสามารถใช้เป็นกระบวนการให้การศึกษาแก่ผู้ใหญ่ในท้องถิ่น โดยวิธีการเรียนที่ไม่เน้นความรู้ที่เป็นทฤษฎีแต่เน้นการคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์และสังเคราะห์ เพราะความรู้ทางทฤษฎีเดิมจะมีลักษณะที่แบ่งแยกคน เช่น แบ่งแยกความแตกต่างของเพศ ตามลักษณะสังคม วัฒนธรรมและความเชื่อว่าการเรียนรู้ทางทฤษฎีหรือการคิดวิเคราะห์ เป็นบทบาทของเพศชาย และเพศหญิงจะเน้นที่ญาณหยั่งรู้หรือปัญญาญาณ (Intuition) มากกว่าความรู้ทางทฤษฎีหรือทางวิทยาศาสตร์ โดยเพศชายจะมีลักษณะของการคิดค้นและสามารถลงมือปฏิบัติได้จริงมากกว่า

5. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงเป็นกระบวนการเบ็ดเสร็จในตัวเอง (Inclusive) ที่มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ด้วยการสร้างองค์ความรู้ใหม่จากความคิดเดิมและจากวิธีการที่มีอยู่ โดยไม่พยายามแยกหรือจำกัดของเขตสิ่งใดทั้งสิ้น ดังนั้นทุกความคิดเห็นจะได้รับการรับฟังและยอมรับ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้เรียนรู้ (Learning for All) อันเป็นลักษณะพิเศษของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

6. กระบวนการในการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เปรียบเสมือนสิ่งมีชีวิต มีชีวิต มีรูปร่าง (Organic) เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ไม่มีจำกัดเวลาและมีรูปแบบเปิดที่ไม่สามารถกำหนดแผนการล่วงหน้า รวมทั้งไม่สามารถทำนายผลล่วงหน้าได้อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ เพราะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ตามกระแสที่นักวิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชน ด้วยการเลื่อนไหลไปตามการขึ้นลงของสถานการณ์ที่ทฤษฎีตายตัวและไม่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ หรือแนวคิดรวบยอด (Concept) เป็นกรอบกำหนด

7. ในกระบวนการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะต้องสามารถสร้างความตระหนักถึงความเป็นตัวของตัวเอง (Self-awareness) ด้วยการสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นในตนเองให้เกิดกับประชาชน เพราะการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสามารถช่วยให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยการพัฒนาอัตมโนทัศน์ (Self-concept) ของประชาชนดังเช่น อัตมโนทัศน์ที่ว่า “แม้คนที่ยากจนก็สามารถมีสิทธิมีเสียงได้”

8. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะช่วยสร้างสังคมนิเวศน์ (Ecological Society) ให้เกิดขึ้น ทำให้คนในชุมชนมีการพึ่งพาอาศัยกัน ดังนั้น จึงต้องเลิกล้มระบบเจ้าขุนมูลนาย นอกจากนี้ต้องมีการสร้างความผสมผสานกลมกลืนระหว่างมนุษยชาติและมนุษย์

กับมนุษย์ให้เกิดขึ้นให้ได้ จึงจะมีสังคมนิเวศน์เกิดขึ้นได้ จากความสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกสังคมในรูปแบบของประชาธิปไตยที่เท่าเทียมเสมอภาคในสังคม

9. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการมุ่งเน้นอนาคต (Future Oriented) นักวิจัยจึงต้องรู้วิธีการสร้างสถานการณ์เพื่อการเรียนรู้ในชุมชน โดยการจัดลักษณะที่ไม่มีการจัดเตรียมรายการล่วงหน้าสำเร็จรูปหรือตายตัว ซึ่งจะทำให้เกิดความสามารถในการช่วยตนเองของชุมชน มีการสร้างแนวทางปฏิบัติที่ไม่เคยมีมาก่อนด้วยการทบทวนปรับเปลี่ยนและปรับปรุงระบบที่เขาเป็นสมาชิกอยู่เดิม โดยการพัฒนาตัวอย่างโครงสร้างหรือภาพลักษณ์ที่จะนำมาปะติดปะต่อให้เกิดภาพอนาคตที่ชัดเจนและตรงกับความต้องการของชุมชนโดยรวม ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนความสามารถที่จะสร้างฝันของตนเองได้ อันเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนา

10. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีแนวคิดที่มองโลกในแง่ดี (Optimistic) ตามหลักการพื้นฐานของแนวคิดการปลดปล่อย ที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนสามารถที่จะจัดการเรื่องต่างๆ ในสังคมของเขาได้ ซึ่งการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่จะส่งเสริมศักยภาพด้านนี้ของบุคคลได้เป็นอย่างดี เพราะกระบวนการของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้น มีการปฏิบัติที่ไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่แน่นอนไว้

11. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการวิจัยที่เน้นวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยตรง ด้วยการอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมหรือโครงการวิจัย ที่นับตั้งแต่การระบุปัญหาและแนวทางแก้ไข การดำเนินการโครงการหรือกิจกรรม เพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาในชุมชน รวมทั้งมีการติดตามผลจนถึงขั้นประเมินผลโครงการหรือกิจกรรมที่กำลังดำเนินงานและที่เสร็จลงแล้ว

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีจุดเด่นที่สำคัญๆ ดังนี้ (ธีรวุฒิ เอกกะกุล, 2552, หน้า 76-77)

1. การเกิดการเรียนรู้ร่วมกันของนักวิจัยกับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ทั้งสองฝ่ายได้เรียนรู้องค์ความรู้ซึ่งกันและกัน นักวิจัยได้ถ่ายทอดความรู้ทางการวิจัยให้กับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ในขณะที่กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยได้รับประสบการณ์และสภาพจริงให้กับนักวิจัย ซึ่งอาจจะไม่เป็นไปตามตำราหรือทฤษฎีใดๆ ที่กล่าวอ้างก็ได้

2. การมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการวิจัย ทำให้กลุ่มเป้าหมายเปลี่ยนบทบาทจากผู้ทดลอง ผู้รับคำสั่งให้ปฏิบัติตามมาเป็นผู้ร่วมให้ข้อคิดร่วมมือปฏิบัติการวิจัยด้วยตนเอง ทำให้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของงานวิจัย ทำให้เกิดความมุ่งมั่นและเต็มใจในการทำวิจัยมีมากยิ่งขึ้น

3. เป็นการวิจัยและพัฒนาที่แท้จริง การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นงานวิจัยที่เน้นศึกษาหาองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ด้วยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย รวมทั้งมีการปฏิบัติการซ้ำจนได้ผลการวิจัยที่มีความถูกต้อง และพิสูจน์ได้อย่างแท้จริง
4. การยอมรับในภูมิความรู้ของกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย บริบทของกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยมีโอกาสได้ใช้ความรู้ประสบการณ์หรือภูมิความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้อย่างเต็มที่ ทำให้ได้รับข้อมูลทางการวิจัยที่เป็นปฐมภูมิมากยิ่งขึ้น
5. ความยืดหยุ่นของกระบวนการวิจัยมาก ทำให้ไม่ถูกบังคับต้องให้เป็นไปตามกรอบหรือแนวคิดทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งมากเกินไป กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสามารถปรับเปลี่ยนแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพที่เป็นจริงได้มากที่สุด
6. ผลการวิจัยได้มุ่งแก้ไข เปลี่ยนได้อย่างแท้จริง ซึ่งผลการวิจัยที่ได้ไม่ใช่การเก็บชิ้นหนังสือเท่านั้น แต่เป็นผลการวิจัยที่นำไปสู่การปฏิบัติจริงในสภาพที่เป็นจริง
7. ความยั่งยืนของผลการวิจัยมีความมั่นคงอยู่ ผลการวิจัยที่ได้รับจากการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เมื่อนักวิจัยถอนตัวออกจากพื้นที่ในการวิจัยแล้ว กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยจะเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและจะเป็นผู้นำการวิจัยไปใช้ต่อไป
8. สภาพปัญหาที่ใช้ในการวิจัยได้ขจัดไปอย่างแท้จริง การทำวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสามารถตอบโจทย์ปัญหาในการทำวิจัยได้จริงด้วยกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้นเอง เนื่องจากมีการทำซ้ำๆ จนได้ผลที่น่าพอใจ ด้วยกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งสิ้นจึงถือได้ว่าปัญหาการวิจัยได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริง

วรรณดี สุทธินิรากร (2557, หน้า 53-54) กล่าวถึงจุดเด่นของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการร่วมมือกันทำงานในกลุ่ม จะมีการตั้งคำถามสำคัญ และจะเกิดความรู้สึกของการเป็นเจ้าของปัญหาและร่วมกันสำรวจเพื่อทำความเข้าใจกับปัญหา รวมทั้งขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติการเพื่อแก้ปัญหา คำถามที่ปรากฏขึ้นจะอยู่ในหลากหลายรูปแบบ และสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในระดับกลุ่มไม่ใช่เรื่องที่เร็วได้ตั้งใจฝันแต่เป็นเรื่องราวที่ใช้เวลา เพราะการเปลี่ยนแปลงไม่ได้มีความหมายเพียงการเปลี่ยนแปลงระดับกลุ่มเท่านั้น หากแต่การเปลี่ยนแปลงเริ่มต้นจากฐานที่เล็กที่สุดคือ ฐานของตัวบุคคลแล้วจึงหลอมรวมเป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับกลุ่ม ดังนั้นกระบวนการของ PAR จึงต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การตระหนักในตนเองและตระหนักในระดับกลุ่มต้องการมีส่วนร่วมอย่างหนาแน่น ซึ่งแต่ละคนต่างต้องการสะสมประสบการณ์ในการเรียนรู้ ค้นหาและสร้างบทเรียนที่สำคัญ หรือมีภาวะตั้งเครียดซึ่งเกิดขึ้นได้ตามจังหวะของการเรียนรู้หรือแม้แต่ในระหว่างที่ทำการกรรม

สนุกสนานร่วมกัน แต่ในที่สุดสมาชิกของแต่ละกลุ่มจะสามารถสร้างสำนึกที่มีวิจารณ์ญาณ (Critical conscious) ซึ่งเป็นสำนึกที่เลื่อนตัวไปสู่ความมีเหตุผล อันเป็นสำนึกที่มีความหมายต่อการเปลี่ยนแปลง

Creswell (2002, p.614 อ้างถึงใน วีระยุทธ ชาตะกาญจน์, 2557, หน้า 325-326) ได้สรุปลักษณะที่สำคัญของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ดังต่อไปนี้

1. มีจุดเน้นไปสู่การนำไปปฏิบัติ
2. การดำเนินการวิจัยการปฏิบัติการร่วมกันระหว่างนักวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. เป็นความร่วมมือกันระหว่างนักวิจัยกับผู้เข้าร่วมวิจัย
4. เป็นกระบวนการที่เป็นพลวัต (dynamic process) ปฏิสัมพันธ์ที่

กระบวนการย้อนกลับและนำไปสู่การพัฒนาขั้นต่อไป (back and forth) จากผลสะท้อนของสิ่งที่เป็นปัญหา การเก็บรวบรวมข้อมูล และการปฏิบัติ

5. การพัฒนาผลการดำเนินงานต้องสามารถปฏิบัติได้
6. มีการนำเสนอผลการวิจัยต่อผู้เกี่ยวข้อง เช่น โรงเรียนในท้องถิ่น ชุมชน

และบุคลากรทางการศึกษา เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป จุดเด่นของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมคือ เป็นการวิจัยที่ได้เรียนรู้ร่วมกันของผู้วิจัยกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อทราบถึงสภาพความเป็นจริงขององค์กร เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาองค์ความรู้อย่างเป็นระบบด้วยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายในทุกขั้นตอนการวิจัย ซึ่งการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีการยืดหยุ่นกระบวนการในการวิจัย เป็นการวิจัยที่มุ่งแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในองค์กร

จากที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหา โดยเป็นการวิจัยที่เริ่มต้นจากสภาพและปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร และจะสนับสนุนให้ทุกคนในองค์กรเป็นคนสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับตนเอง โดยการร่วมกันศึกษาปัญหาและหาข้อมูล รวมทั้งร่วมกันหาวิธีการแก้ไขปัญหที่กำลังประสบอยู่ เริ่มจากการร่วมกันวางแผน และกำหนดการดำเนินงานตามแผน พร้อมทั้งการปฏิบัติตามแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหได้ถูกต้องตรงตามความต้องการ การสังเกตการณ์ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ และการสะท้อนกลับคือการแก้ไขข้อบกพร่องในการปฏิบัติแล้วดำเนินการอีกรอบหนึ่ง โดยมีนักวิจัยทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวยให้กระบวนการวิจัยเกิดผลสอดคล้องกับความมุ่งหมาย พร้อมกับก่อให้เกิดผลพลอยได้ที่ เป็นจิตสำนึก ตระหนักในปัญหา หน้าที่ และร่วมกันแก้ปัญหา ซึ่งเป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืนขององค์กร

บริบทของโรงเรียนบ้านจิวศิริราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

1. ประวัติโรงเรียน

โรงเรียนบ้านจิวศิริราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 1 เดิมชื่อ โรงเรียนประชาบาลตำบลอุ่มจาน 5 (ศิริราษฎร์บำรุง) ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2481 อาศัยศาลาการเปรียญวัดศรีลำดวนใช้เป็นี่เรียน มีนายคำ วักดีเพชร เป็นครูใหญ่ นายบุญมี พลเวียง เป็นครูประจำชั้น 10 เมษายน พ.ศ.2482 ผู้ว่าราชการจังหวัดได้มาตรวจเยี่ยมโรงเรียน ได้ขอความร่วมมือกับผู้ใหญ่บ้านและราษฎรในการจัดหาไม้เพื่อใช้ก่อสร้างอาคารเรียน ได้ทำการก่อสร้างอาคารเรียน เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ.2482 เป็นอาคารไม่มีฝา 10 มกราคม พ.ศ.2497 นายฉลาด สุดสงวน ศึกษาธิการอำเภอเมืองมาตรวจเยี่ยมโรงเรียน เห็นว่าอาคารเรียนชำรุดมากจึงให้ย้ายไปเรียนที่ศาลาวัดศรีลำดวนอีกครั้งแล้วขอความช่วยเหลือจากราษฎร ทั้ง 2 หมู่บ้าน คือบ้านจิวและบ้านคำสร้างถ่อ ดำเนินการก่อสร้างอาคารเรียนจนแล้วเสร็จ เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ.2497 ปีการศึกษา 2545 โรงเรียนบ้านจิวศิริราษฎร์บำรุง ได้เข้าโครงการตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ระยะที่ 3 จนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันมีอาคารเรียน 2 หลัง อาคารอเนกประสงค์ 1 หลัง เปิดทำการสอน ตั้งแต่ชั้นอนุบาล ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนทั้งหมด 163 คน ข้าราชการครู 10 คน ครูอัตราจ้าง 1 คน มีนายสุปิ่น วงษ์อุ้น เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

2. ข้อมูลทั่วไป

- ชื่อโรงเรียน โรงเรียนบ้านจิวศิริราษฎร์บำรุง
- สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ

- ที่ตั้ง หมู่ 5 ตำบลอุ่มจาน อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร รหัสไปรษณีย์

47230

- เขตบริการการศึกษา

1. บ้านจิว หมู่ที่ 5 ตำบลอุ่มจาน อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร
2. บ้านจิว หมู่ที่ 16 ตำบลอุ่มจาน อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร
3. บ้านคำสร้างถ่อ หมู่ที่ 10 ตำบลอุ่มจาน อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

- สีประจำโรงเรียน ชมพู-เขียว

- สัญลักษณ์หรือตราโรงเรียน ห่วงหูกห่วงคล้องกัน
- คำขวัญ “มีวินัย ใฝ่ศึกษา ถือคุณธรรม นำชุมชน”
- ปรัชญาโรงเรียน สึกขา วิรุฬ สัมปตตา “การศึกษาคือความเจริญงอกงาม”

3. บุคลากร

โรงเรียนบ้านจิวศิริราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
สกลนคร เขต 1 ปีการศึกษา 2557 มีบุคลากร รวม 14 คน จำแนกตามประเภทได้ดังนี้

3.1 ผู้บริหารสถานศึกษา	1 คน
3.2 ข้าราชการครู	10 คน
3.3 ครูอัตราจ้าง	1 คน
3.4 ครูธุรการ	1 คน
3.5 นักการภารโรง	1 คน

ตาราง 1 รายละเอียดบุคลากร โรงเรียนบ้านจิวศิริราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ปีการศึกษา 2557

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	ระดับ	คุณวุฒิ	วิชาเอก
1	นายสุบัน วงษ์อ่อน	ผู้อำนวยการ	คศ.3	กศ.ม.	ชีววิทยา
2	นายพลาดิษฐ์ น้อยทะรงค์	ครู	คศ.3	ค.บ.	พลศึกษา
3	นายชัยดากา เพียรธรรม	ครู	คศ.3	ค.บ.	เทคโนโลยี
4	นายรุจ วิษาทัฬ	ครู	คศ.2	ค.บ.	เทคโนโลยี
5	นางพนวดี พรหมเหมาะ	ครู	คศ.3	ค.บ.	คหกรรม
6	น.ส.คมวรรณ นามเมืองรักษ์	ครู	คศ.3	ค.บ.	สังคมศึกษา
7	นางวนิดา พุทธแพง	ครู	คศ.3	ค.บ.	ประถมศึกษา
8	นางจุฬาทพร ฐุรรัตน์	ครู	คศ.3	ค.บ.	ประถมศึกษา
9	นายศุภชัย ศรีจันทร์	ครู	คศ.1	ค.บ.	ฟิสิกส์
10	นางสาวนิรารัตน์ ขาโอง	ครู	คศ.1	ค.บ.	คณิตศาสตร์
11	นายสุทธิพงษ์ เวียงพรหมมา	ครูผู้ช่วย	-	ค.บ.	คณิตศาสตร์
12	นางสาวเปรมวลี น้อยทะรงค์	ครูอัตราจ้าง	-	ค.บ.	ปฐมวัย
13	นางสาวปาริชาติ สมรฤทธิ	ครูธุรการ	-	บธ.บ.	-
14	นายธนาตล แก้วมุกดา	นักการภารโรง	-	ม.3	-

4. ข้อมูลนักเรียน

โรงเรียนบ้านจิวศิริราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ปีการศึกษา 2557 มีจำนวนนักเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบดังนี้

4.1 ระดับการศึกษาปฐมวัย	40 คน
4.2 ระดับประถมศึกษา	123 คน
รวมทั้งหมด	163 คน

ตาราง 2 จำนวนนักเรียนโรงเรียนบ้านจิวศิริราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ปีการศึกษา 2557

ชั้น	จำนวนห้องเรียน	จำนวนนักเรียน		
		ชาย	หญิง	รวม
อนุบาล 1	1	10	6	16
อนุบาล 2	1	13	11	24
ประถมศึกษาปีที่ 1	1	7	6	13
ประถมศึกษาปีที่ 2	1	11	9	20
ประถมศึกษาปีที่ 3	1	11	8	19
ประถมศึกษาปีที่ 4	1	18	12	30
ประถมศึกษาปีที่ 5	1	10	7	17
ประถมศึกษาปีที่ 6	1	10	14	24
รวม	8	90	73	163

5. ระบบบริหาร

โรงเรียนบ้านจิวศิริราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
สกลนคร เขต 1 ปีการศึกษา 2557 กำหนดระบบบริหาร ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 ระบบบริหาร โรงเรียนบ้านจิวศิริราษฎร์บำรุง

6. ทิศทางและกลยุทธ์การพัฒนา

โรงเรียนบ้านจิวศิริราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 1 มีทิศทางและกลยุทธ์การพัฒนา ดังนี้

6.1 วิสัยทัศน์

โรงเรียนบ้านจิวศิริราษฎร์บำรุง มุ่งพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี มีความรู้ คู่คุณธรรม นำเทคโนโลยีมาใช้เป็นพื้นฐาน สืบสานงานโครงการตามพระราชดำริฯ

6.2 เอกลักษณ์ของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านจิวศิริราษฎร์บำรุง เป็นโรงเรียนในโครงการพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

6.3 อัตลักษณ์ของโรงเรียน

สหกรณ์นักเรียนดีเด่น เกษตรเพื่ออาหารกลางวันยั่งยืน

6.4 พันธกิจ

6.4.1 จัดการศึกษาให้กับนักเรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษา

6.4.2 นักเรียนได้รับการพัฒนาตามเกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้เต็มตาม

ศักยภาพ

6.4.3 จัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนเสริมกิจกรรม ตามนโยบาย

ของกระทรวงศึกษาธิการ

6.4.4 ดำเนินกิจกรรมตามแนวพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

สยามบรมราชกุมารี

6.5 เป้าประสงค์หลัก

6.5.1 ประชากรทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามสิทธิ อย่างเท่าเทียม ทัวถึง และตรงตามศักยภาพ

6.5.2 ปลุกฝังให้นักเรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่านจนเป็นนิสัย และพัฒนาตนเองทุกด้านอย่างต่อเนื่อง

6.5.3 ปลุกฝังให้นักเรียนใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต รักความเป็นไทย สืบสานศิลปวัฒนธรรมไทยอย่างเห็นคุณค่า

6.5.4 พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ ทันสมัย นำเทคโนโลยี ใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

6.5.5 พัฒนาคู่มือให้เป็นครูมืออาชีพ และพัฒนาสภาพแวดล้อมภายใน โรงเรียนให้เอื้อต่อกิจกรรมการเรียนการสอน

6.5.6 บริหารจัดการองค์กรโดยให้ชุมชน องค์กรอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วม
อย่างต่อเนื่อง

6.5 กลยุทธ์หลัก

6.5.1. สร้างความเสมอภาคและเพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนได้รับการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน คุณธรรมนำความรู้ น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ

6.5.2. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมี
ประสิทธิภาพ

6.5.3. เพิ่มศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา พัฒนาระบบบริหาร
จัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

6.5.4. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชน และท้องถิ่น
ในการจัดการศึกษา

6.5.5. พัฒนาด้านอาคารสถานที่ภายในโรงเรียนให้ร่มรื่น เป็นแหล่งเรียนรู้
และให้บริการชุมชน

7. สิ่งที่เราควรได้รับการพัฒนา

โรงเรียนบ้านจิวศิริราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
สกลนคร เขต 1 ควรได้รับการพัฒนาในด้านต่างๆ ดังนี้

7.1 คุณภาพทางการเรียนการสอน เพราะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ของนักเรียนยังอยู่ในระดับปานกลาง ตามผลการสอบประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ
และจากการวัดผลประเมินผลของทางโรงเรียน

7.2 นิสัยการใฝ่เรียนใฝ่รู้ของนักเรียน และการรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่ยังขาดความกระตือรือร้น ไม่ชอบค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้
ที่มีอยู่

7.3 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา เนื่องจาก
ยังขาดแคลน และบุคลากรยังขาดความรู้ความชำนาญในการใช้งาน

7.4 ด้านอาคารสถานที่ ยังต้องมีการพัฒนาเกี่ยวกับภูมิทัศน์ต่างๆ
การสร้างแหล่งเรียนที่หลากหลายภายในโรงเรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1-6 โรงเรียนบ้านจิวศิริราษฎร์บำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ประสบปัญหาคือ 1) ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไม่น่าสนใจ ใช้รูปแบบเดิมที่เคยใช้ ไม่มีความหลากหลายในการจัดการเรียนรู้ 2) ขาดครูที่จบการศึกษาในสาขาวิชาภาษาไทย ทำให้การจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยประสบปัญหา 3) นักเรียนขาดทักษะการอ่านและการเขียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยค่อนข้างต่ำไม่เป็นที่น่าพอใจ 4) ครูขาดการนิเทศ กำกับ ติดตาม ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และจากการศึกษารายงานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้านการอ่านและเขียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2-6 ร้อยละ 50 อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ และนักเรียนขาดสมาธิในการเรียน ไม่มีความอดทน หากปล่อยให้ปัญหาสะสมไปเรื่อยๆ จะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย รวมไปถึงกลุ่มสาระอื่นๆ การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ชั้นประถมศึกษา มีนักเรียนทั้งหมด จำนวน 123 คน พบว่า นักเรียนที่มีปัญหาการอ่านและการเขียน ทั้งหมดจำนวน 29 คน แยกเป็น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 6 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 7 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 6 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 4 คน และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 6 คน (โรงเรียนบ้านจิวศิริราษฎร์บำรุง, 2558, หน้า 35) ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้องหาวิธีการแก้ไข โดยเริ่มจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู ที่จะทำให้นักเรียนสามารถอ่านและเขียนได้และจะส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นด้วย

จากเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน เพื่อการพัฒนาศักยภาพครูด้านการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย และพัฒนาตนเองอย่างอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อให้ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยในโรงเรียนบ้านจิวศิริราษฎร์บำรุง ได้รับความรู้และประสบการณ์ที่จะสามารถนำไปพัฒนานักเรียนที่มีปัญหาการอ่านและการเขียนให้ประสบผลสำเร็จ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

นภาพร พันธุ์ชัย (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนที่มีปัญหาในการอ่านและการเขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนบ้านคางสูงเจริญศิลป์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 2 โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนที่มีปัญหาในการอ่านและการเขียน เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ และเพื่อศึกษาผลการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ กลุ่มเป้าหมาย คือ ครู จำนวน 9 คน นักเรียนที่มีปัญหาในการอ่านและการเขียน จำนวน 6 คน ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัจจุบันและปัญหา คือ ครูมีความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะ กระบวนการ วิธีการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยค่อนข้างน้อย ไม่เพียงพอ แนวทางการพัฒนาครู คือ ผู้วิจัยและผู้ร่วมการวิจัยไปศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบ และอบรมเชิงปฏิบัติการ ผลการพัฒนาครู พบว่า หลังการพัฒนาครูมีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ กระบวนการสามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ได้เหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 100 ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนที่มีปัญหาในการอ่านและการเขียน หลังการพัฒนานักเรียนสามารถอ่านและเขียนได้ถูกต้องร้อยละ 100

ดอกไม้ บัวคำภู (2554, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการสอนภาษาไทย เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการเขียนสะกดคำและการอ่านโดยใช้สมองเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยมีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการสอนภาษาไทย เพื่อสร้างเสริมความสามารถในการเขียนสะกดคำและการอ่านโดยใช้สมองเป็นฐาน เพื่อหาประสิทธิภาพของรูปแบบการสอนภาษาไทย ตามเกณฑ์ 80/80 เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลของรูปแบบการสอนภาษาไทย และเพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการสอนภาษาไทย กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 77 คน จากโรงเรียนบ้านหมากแข้ง ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการสอน มี 6 องค์ประกอบ คือ แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน วัตถุประสงค์ของรูปแบบการสอน ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ระบบสังคม หลักการตอบสนองและระบบสนับสนุน รูปแบบการสอน รูปแบบการสอนมีประสิทธิภาพ 87.09/85.20 มีดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.5938 แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าหลังจากเรียนร้อยละ 59.38 ผลการใช้รูปแบบการสอน นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเขียนสะกดคำและการอ่านเพิ่มขึ้น ด้านความคิด ความรู้สึก นักเรียนมีความรู้สึกความคิด และคุณลักษณะนิสัย

เพ็ญญา แก้วอินธิ (2554, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพครู
 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อแก้ไขปัญหาด้านการอ่าน
 และการเขียนของนักเรียน โรงเรียนบ้านขว้างคลีชูชาติ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
 ประถมศึกษานครพนม เขต 2 โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพและปัญหาเกี่ยวกับการจัด
 กิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อแก้ไขปัญหาด้านการอ่านและการเขียน
 เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพครู และเพื่อติดตามผลการพัฒนาศักยภาพครู
 กลุ่มเป้าหมายจำนวน 60 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 7 คน กลุ่มเป้าหมาย
 จำนวน 13 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 40 คน ผลการศึกษาพบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจ
 ด้านทักษะ กระบวนการ วิธีการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยค่อนข้างน้อย ไม่เพียงพอที่จะนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 แนวการพัฒนาศักยภาพครู คือ ผู้วิจัยและผู้ร่วมการวิจัยไปศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบและอบรม
 เชิงปฏิบัติการ ผลการพัฒนาศักยภาพครูหลังการพัฒนา ครูมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ
 กระบวนการ สามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ได้เหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 100 ทำให้ครู
 สามารถเตรียมใช้แผนการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปวางแผนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 เพื่อแก้ไขปัญหาด้านการอ่านและการเขียนของนักเรียนได้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 หลังการพัฒนานักเรียนสามารถอ่านและเขียนได้ถูกต้องร้อยละ 100

จินดา สุจริต (2555, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรม
 การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา ด้วยเทคนิค
 CIRC โรงเรียนชุมชนพอกใหญ่ไทยสมบูรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร
 เขต 3 โดยมีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาบุคลากร ให้มีความรู้ ความเข้าใจการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 สามารถเขียนแผนการเรียนรู้ และสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยเทคนิค CIRC ได้ มีผู้ร่วม
 ศึกษาค้นคว้า จำนวน 7 คน ประกอบด้วย ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถม
 ศึกษาปีที่ 1-4 ผลการศึกษาพบว่า วงรอบที่ 1 ผู้ร่วมศึกษาค้นคว้ามีความรู้ ความเข้าใจ
 สามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ได้มากยิ่งขึ้น และสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนา
 ทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทย ด้วยเทคนิค CIRC ได้ดีในบางส่วน แต่มีบางประเด็น
 ผู้ร่วมศึกษาค้นคว้ายังมีข้อบกพร่องที่ต้องทำการแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องเหมาะสม คือ นักเรียน
 ยังมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูใช้เทคนิคกระตุ้น ให้สมาชิกในกลุ่มกล้าแสดง
 ความคิดเห็นและกล้าแสดงออก และการใช้วิธีการวัดผลที่หลากหลายวงรอบที่ 2 ผู้ร่วมศึกษา
 ค้นคว้าทุกคน สามารถดำเนินการปฏิบัติการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน
 และการเขียนภาษาไทย ด้วยเทคนิค CIRC พัฒนาอยู่ในระดับดีขึ้น ทุกกิจกรรม

มนทิทา กิตติโกสินทร์ (2555, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านแจกลูกสะกดคำอักษรนำ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านโนนใหญ่ (โอบาสพิทยาการ) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านแจกลูกสะกดคำอักษรนำ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ เปรียบเทียบทักษะการอ่านแจกลูกสะกดคำอักษรนำ และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 19 คน ผลการศึกษาพบว่า ทักษะการอ่านแจกลูกสะกดคำอักษรนำ มี 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนจัดกิจกรรมเข้ากลุ่ม ขั้นศึกษากลุ่มย่อย ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ขั้นสรุปบทเรียนและประเมินผลงาน ขั้นทดสอบย่อย ขั้นยกย่องหรือประกาศให้รางวัล เปรียบเทียบทักษะการอ่านแจกลูกสะกดคำอักษรนำ ผลปรากฏว่านักเรียนสามารถทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 85.57 ของคะแนนเต็มและมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 100 ของนักเรียนทั้งหมด และความพึงพอใจการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย การอ่านแจกลูกสะกดคำอักษรนำ อยู่ในระดับมาก

ยุพิน โฉค่านาม (2555, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ในการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่านและการเขียน โรงเรียนบ้านผักคำภู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพและปัญหาในการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่านและการเขียนของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพครูเพื่อติดตามผลการพัฒนาศักยภาพครู กลุ่มเป้าหมายเป็นครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จำนวน 5 คน ผลการศึกษาพบว่า สภาพและปัญหา คือ ครูมีความรู้ความเข้าใจค่อนข้างน้อย ไม่เพียงพอและขาดเทคนิควิธีการในการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่านและการเขียนที่หลากหลาย ขาดการติดตาม กำกับดูแลเอาใจใส่ในนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่านและการเขียนอย่างต่อเนื่อง และครูขาดการปรึกษาหารือในการแก้ปัญหานักเรียนในด้าน การอ่านและการเขียนอย่างจริงจัง แนวทางที่ใช้ในการพัฒนาศักยภาพครู คือ การอบรมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศติดตามผล ผลการพัฒนาศักยภาพครู หลังการพัฒนา ครูมีความรู้ความเข้าใจทักษะ กระบวนการ สามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ได้เหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.72$) ด้านการเรียนรู้อ่านและการเขียน พบว่า นักเรียนจำนวน 35 คน มีปัญหาด้านการอ่านและการเขียน ก่อนการพัฒนาสามารถอ่านและเขียนได้ถูกต้อง จำนวน 10-25 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57-71.42 หลังการพัฒนานักเรียนสามารถอ่านและเขียนได้ถูกต้อง จำนวน 19-35 คิดร้อยละ 54.28-100

รุ่งนภา แก้วปัญญา (2555, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพครูด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาด้านการอ่านและการเขียนของนักเรียนโรงเรียนบ้านโนนกง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพและปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อแก้ปัญหาด้านการอ่านและการเขียนภาษาไทยของนักเรียน เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพครู เพื่อติดตามผลการพัฒนาศักยภาพครู กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย กลุ่มผู้ร่วมวิจัยจำนวน 4 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 62 คน ผลการศึกษาพบว่า สภาพและปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของครู คือ ครูได้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาด้านการอ่านและการเขียนของนักเรียน ผักการปฏิบัติคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ปัญหาพบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะ กระบวนการ วิธีการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ค่อนข้างน้อยไม่เพียงพอ แนวทางการพัฒนาศักยภาพครู คือ การศึกษาดูงาน การประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู และการนิเทศภายใน ผลการพัฒนาศักยภาพครู พบว่าครูมีความรู้ความเข้าใจ ทักษะกระบวนการ สามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ได้เหมาะสมคิดเป็นร้อยละ 100

หทัยชนก ออนสา (2555, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ปนเล่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านนาอ้อม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเรียนรู้ปนเล่นที่มีประสิทธิภาพ เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระภาษาไทยในด้านการอ่านคำที่สะกดไม่ตรงมาตรา และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนแบบเรียนรู้ปนเล่น ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านนาอ้อม จำนวน 16 คน ผลการศึกษาพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้โดยรวมมีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.66/91.70 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนสาระภาษาไทย เรื่องการอ่านคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงมาตรา โดยกิจกรรมเรียนรู้ปนเล่น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 88.54 และนักเรียนมีความคิดเห็นในเชิงบวกต่อการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ปนเล่นโดยรวมมีความพึงพอใจมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68

นารี ศรีปัญญา (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD โดยมีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาแบบฝึกการอ่านและการเขียน โดยการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านการเขียน โดยการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ก่อนเรียนและหลังเรียน เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลของการเรียนด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านการเขียน โดยการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านการเขียน โดยการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านนาลาว จำนวน 17 คน ผลการศึกษาพบว่าแบบฝึกทักษะการอ่านการเขียน มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.65/85.29 ซึ่งผ่านเกณฑ์ 80/80 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดัชนีประสิทธิผล มีค่าเท่ากับ 0.70 แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนเพิ่มขึ้น เท่ากับ 0.70 คิดเป็นร้อยละ 70.00 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านการเขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

พรทิพย์ รัตนพลแสนย์ (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนโดยใช้แบบฝึกทักษะ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีปัญหาการอ่านและเขียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านและเขียน มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียน เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านและเขียน และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านและเขียน กลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนโรงเรียนวัดไพร่ฟ้า จำนวน 15 คน ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการอ่านและเขียนที่จัดทำขึ้นทั้ง 5 ชุด มีประสิทธิภาพโดยรวมเท่ากับ 87.15/86.07 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดัชนีประสิทธิผล มีค่าเท่ากับ 0.7607 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงขึ้นอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้แบบฝึกทักษะการอ่านการเขียน มีระดับความพึงพอใจโดยภาพรวมมี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 แสดงว่านักเรียนที่สอนซ่อมเสริมโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านการเขียน มีความพึงพอใจในระดับมาก

รุ่งรัตน์ ไคร้ขาว (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาทักษะการสะกดคำยากของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างและใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาทักษะการสะกดคำยากของนักเรียน และเพื่อศึกษาทักษะการสะกดคำยากของนักเรียน กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 โรงเรียนบ้านป่าเหมือด ตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 26 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา แบบฝึกการสะกดคำยาก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 6 ชุด ชุดละ 3 แบบฝึก รวมทั้งสิ้น 18 แบบฝึก แผนการจัดการเรียนรู้การสะกดคำยากสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 6 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง แบบทดสอบวัดทักษะการสะกดคำยาก จำนวน 1 ฉบับ แบ่งเป็น 2 ตอน คือตอนที่ 1 การอ่านคำ จำนวน 10 ข้อ ตอนที่ 2 การเขียนตามคำบอก จำนวน 10 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยร้อยละและนำมาเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ร้อยละ 60 ผลการศึกษาทำให้แบบฝึกการสะกดคำยากของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 6 ชุด ชุดละ 3 แบบฝึก รวม 18 แบบฝึก ซึ่งพบว่าสามารถพัฒนาทักษะการสะกดคำยากของนักเรียน ได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ 72.12 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร้อยละ 60.00

สุวิมลย์ ยืนยง (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค CIRC โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาประสิทธิภาพของการพัฒนาการอ่านและการเขียน โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค CIRC เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลของการเรียนด้วยแบบฝึกหัด โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค CIRC และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อการเรียนด้วยแบบฝึกหัดโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค CIRC ประชากรได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโครงการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทย อำเภอคูเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 4 จำนวน 6 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 103 คน กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านหนองขวาน จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 30 คน ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะ มีค่าเท่ากับ 90.83/86.75 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดัชนีประสิทธิผล มีค่าเท่ากับ 0.5816 หรือคิดเป็นร้อยละ 58.16 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยแบบฝึกหัดทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค CIRC โดยรวมอยู่ในระดับมาก

แสนศักดิ์ พิเศษ (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพครูในด้าน การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทย ของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนชุมชนเอื้องก่อนาคี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 2 โดยมีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาทักษะการอ่าน และการเขียนภาษาไทยของครูระดับประถมศึกษา เพื่อหาแนวทางพัฒนาศักยภาพครูในการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียน และเพื่อติดตามและประเมินผลการพัฒนาศักยภาพครูในการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียน กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย ครูระดับประถมศึกษาจำนวน 10 คน ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาการจัดการจัดการเรียนรู้ออกของครูขาดเทคนิควิธีการ ในการจัดการจัดการเรียนรู้ออกที่หลากหลาย ขาดการกำกับติดตามเอาใจใส่นักเรียนอย่างต่อเนื่อง และขาดการปรึกษาหารือ ในเรื่องทักษะการอ่านและการเขียนของนักเรียน เนื่องจากครูไม่ได้รับการพัฒนาด้านความรู้ และการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาศักยภาพครูในการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียน ดำเนินการโดยการศึกษาดูงาน การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศภายใน ผลการพัฒนาศักยภาพครูในการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียน พบว่าหลังการพัฒนา ครูมีความรู้ความเข้าใจทักษะกระบวนการ เขียนแผนการจัดการเรียนรู้ออกได้เหมาะสม ส่วนด้าน การจัดการเรียนรู้ออก พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีผลการเรียนผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ ร้อยละ 60

ปรีศินี สีลา (2557, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านและเขียน คำพื้นฐานภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการเรียนรู้ออก แบบร่วมมือเทคนิค STAD+R โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ออก การอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการเรียนรู้ออกแบบร่วมมือ เทคนิค STAD+R เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ออก การอ่านและเขียนคำพื้นฐาน ภาษาไทย ที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการเรียนรู้ออกแบบร่วมมือทางเทคนิค STAD+R และเพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 20 คน โรงเรียนบ้านหินแร่หนองเป็ดวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ผลการศึกษาพบว่า การจัดการเรียนรู้ออก การอ่านและ เขียนคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการเรียนรู้ออกแบบร่วมมือเทคนิค STAD+R มีประสิทธิผล เท่ากับ 85.88/86.17 ดัชนีประสิทธิผล มีค่าเท่ากับ 0.7587 ซึ่งแสดงว่า นักเรียน มีความรู้เพิ่มขึ้น 0.7587 หรือคิดเป็นร้อยละ 75.87 ทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการเรียนรู้ออกแบบร่วมมือ เทคนิค STAD+R สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สงวน ชัตยนนท์ (2557, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านและการเขียนของนักเรียน โรงเรียนบัณฑิตวิทยา อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการ การพัฒนาครู เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านและการเขียนของนักเรียน เพื่อพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจ ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ เพื่อศึกษาความคิดเห็น ของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านและการเขียนของนักเรียน เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านและการเขียนของนักเรียน กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้แก่ ผู้วิจัย กลุ่มครูผู้ร่วมวิจัย จำนวน 4 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ วิทยากร จำนวน 2 คน ผู้บริหาร สถานศึกษา จำนวน 1 คน และนักเรียน จำนวน 91 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและความ ต้องการ คือ ครูมีความต้องการพัฒนาความรู้ ทักษะกระบวนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาครู ให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ คือ ประชุมปฏิบัติการ ทำให้ครูมีความรู้ความเข้าใจ สามารถที่จะนำความรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านและการเขียน ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนโดยภาพรวม อยู่ในระดับดี ผลการวิเคราะห์ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านและการเขียนของนักเรียน เมื่อสรุปเป็นรายห้อง พบว่า หลังเรียน เฉลี่ย 8.54 คะแนนทดสอบก่อนเรียนเฉลี่ย 6.95 แสดงว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียน ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผลการศึกษาวิจัยในประเทศพบว่า หากจะพัฒนาศักยภาพครูด้านการจัดการ เรียนรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนที่มีปัญหาการอ่านและการเขียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยนั้น ต้องประกอบไปด้วยปัจจัยหลายอย่างเข้ามามีส่วนช่วยในการพัฒนา ตั้งแต่ความรู้ความสามารถ ของครู ทักษะการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งสื่อ อุปกรณ์ในการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น ดังนั้น จึงจำเป็น ที่จะต้องจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การพาครูไปศึกษาดูงาน รวมถึงการนิเทศภายใน เพื่อพัฒนา การจัดการเรียนรู้ของครู ที่จะส่งเสริมให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย และกลุ่มสาระอื่นๆ สูงขึ้น

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Laura, E.A. (2005, Abstract) ได้ทำการสำรวจการจัดการเรียนการสอนด้านการเขียนของชั้นประถมศึกษา การสำรวจครั้งนี้ได้รับการออกแบบเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนด้านการเขียนจากครูชั้นประถมศึกษาทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา แบบสอบถามถูกส่งไปยังกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 รวม 300 คน (ระดับชั้นละ 100 คน) แบบสอบถามมีการตอบกลับ 178 ชุด (อัตราการตอบ 61%) ผลการศึกษาพบว่า 72% ของครูอัตราจ้างจัดการเรียนการสอนด้านการเขียนที่ผสมผสานในการเรียนการสอน รวมทั้งใช้ทักษะกระบวนการเขียนแบบดั้งเดิม และ 65% ของผู้ตอบแบบสอบถามใช้แผนการจัดการเรียนรู้สำเร็จรูปในการจัดการเรียนการสอนด้านการเขียน ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบได้จากผลเกรดของนักเรียนที่ทำกิจกรรมตลอดปี นอกจากนี้การส่งเสริมของผู้ปกครองเกี่ยวกับการเขียนของนักเรียนพบว่ามีอยู่ในระดับต่ำ

Andrejs, G. and Antra, O. (2008, Abstract) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการอ่านในระดับชั้นประถมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ในการหาเหตุผลที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาขาดความสามารถในการอ่าน ข้อมูลจาก IEA (สมาคมระหว่างประเทศเพื่อการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา) มีการวิเคราะห์และได้ข้อสรุปที่สำคัญว่า สถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว มีผลกระทบในการอ่าน ส่งผลต่อการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน และผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองที่อ่านหนังสือให้เด็กฟังอายุก่อนวัยเรียนมีผลต่อการอ่านออกเขียนได้ นักเรียนที่อ่านออกเขียนได้อย่างรวดเร็ว มักจะอ่านได้จากการอ่านเพื่อความเพลิดเพลินของตัวเอง และจากครอบครัวที่ผู้ปกครองใช้เวลาส่วนใหญ่กับการอ่านหนังสือให้เด็กฟัง

Ebby, M. (2010, Abstract) ได้ศึกษาธรรมชาติและความหลากหลายของปัญหาการอ่านและการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ศึกษาในหลักสูตรการอ่านระดับประถม ในกรณีของ 12 โรงเรียน ในจังหวัดทางภาคเหนือ ของประเทศแซมเบีย โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อระบุลักษณะของปัญหาการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เพื่อยืนยันปัจจัยที่เป็นสาเหตุของปัญหาการอ่านและการเขียน เพื่อตรวจสอบและอธิบายปัญหาในการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่านและการเขียนของครู และเพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาในการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่านและการเขียนทักษะภาษาอังกฤษชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และในระดับที่สูงกว่า กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย

นักเรียนอาสาสมัครจำนวน 132 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 120 คน แบ่งเป็นชาย 64 คน และหญิง 56 คน และครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 12 คน จาก 12 โรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดมุกดาหาร มบาลา และคานาม่า ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาจากตัวนักเรียนเกิดจากนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ยังไม่พร้อมทั้งด้านความรู้ และทักษะในการอ่านและการเขียน ปัญหาจากครูผู้สอน ครูไม่ได้รับการฝึกอบรมด้านทักษะ การจัดการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนการสอนไม่หลากหลาย รวมถึงขาดนวัตกรรมทางการศึกษา หลักสูตรในการจัดการศึกษามีเนื้อหาวางมากเกินไป ทำให้ครูไม่สามารถจัดกิจกรรมได้ตรงตาม หลักสูตร แนวทางแก้ไขคือ ควรให้ครูได้รับการอบรม จัดหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพปัญหา และมีความน่าสนใจ และควรพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถที่จะส่งเสริม การศึกษาต่อไป

Priscilla, N. (2010, Abstract) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการฝึกทักษะ การอ่านในโรงเรียนประถมศึกษา เมืองกัมปาลา ประเทศยูกันดา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหา แนวทางการพัฒนาการฝึกทักษะการอ่านในโรงเรียนประถมศึกษา และเพื่อพัฒนาแนวทาง ที่เหมาะสมในการส่งเสริมการอ่านของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาจำนวน 77 คน ประกอบด้วย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ถึง 7 จำนวน 60 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน 4 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียน 4 คน ครูผู้สอน 6 คน บรรณารักษ์ของโรงเรียน 2 คน และเจ้าหน้าที่ ทางการศึกษาของเมือง 1 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาในเมืองกัมปาลา โดยใช้การเลือก กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนขาดการวางแผนการจัดการเรียนรู้และ ไม่มีความพร้อมด้านสื่อ อุปกรณ์ในการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่านของนักเรียน รวมถึงผู้ปกครอง ที่ขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านการอ่านของนักเรียน แนวทางการพัฒนา ผู้สอนควรจัดการ เรียนรู้โดยการกระตุ้นให้นักเรียนสามารถอ่านและเขียนเรื่องราวของตัวเองได้ โรงเรียนควรมีการ วางแผนการจัดการเรียนรู้และจัดหาสื่อ อุปกรณ์ในการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่านของนักเรียน ให้เหมาะสม การให้บริการห้องสมุดของโรงเรียน จัดให้มีชมรมอ่านหนังสือในโรงเรียน รวมถึง ให้พ่อแม่ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอ่านในโรงเรียน นโยบายหรือกลยุทธ์ของรัฐ ควรมีการพัฒนาด้านสภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในโรงเรียน

Mathias, S.C. (2013, Abstract) ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้ของครูด้านการอ่านและการเขียน เพื่อพัฒนาปัญหาด้านการอ่าน ระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น กรณีศึกษาของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในเมืองมอนเซ่ ประเทศแซมเบีย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงปัญหาในการจัดการเรียนรู้ของครู และเพื่อหาแนวทางการช่วยเหลือครูในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาปัญหาการอ่านและการเขียน กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 6 คน ประกอบด้วย ครูจากโรงเรียนประถมศึกษาในเมือง จำนวน 2 คน ครูจากโรงเรียนชานเมือง 2 คน และจากโรงเรียนในชนบท 2 คน โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ของครู ในบริบทของโรงเรียนที่แตกต่างกัน มีปัญหาในการจัดการเรียนรู้ไม่แตกต่างกัน ครูมีความพยายามในการพัฒนานักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่านและการเขียน แต่มีข้อจำกัดในด้านจำนวนครูที่มีน้อย และโรงเรียนขาดสื่อ อุปกรณ์ในการจัดการเรียนรู้ ครูขาดการวางแผนในการจัดการเรียนรู้ ไม่มีการวัดผลและประเมินผลในการแบ่งผู้เรียนที่มีปัญหาการอ่านและการเขียน เพื่อการพัฒนาผู้เรียนในกลุ่มที่มีปัญหา แนวทางการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านและการเขียนของนักเรียน คือ การปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน หากผู้เรียนได้รับการจัดการเรียนรู้ในสภาพจริงทางสังคม และวัฒนธรรมเป็นส่วนใหญ่ การพัฒนาปัญหาการอ่านและการเขียนของนักเรียนก็จะมีประสิทธิภาพมากที่สุด

Sania, A. (2013, Abstract) ได้ทำการสำรวจการอ่านของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาในเมืองลาฮอร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการอ่านของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาของเมืองลาฮอร์ ซึ่งเป็นเมืองหลวงของรัฐปันจาบ ประเทศปากีสถาน กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษา 300 คน ผลการศึกษาพบว่า ควรให้ความสนใจในการสอนอ่าน แก่เด็กชั้นประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-5) และประเทศปากีสถานมีความจำเป็นที่จะต้องปลูกฝังนิสัยรักการอ่านตั้งแต่วัยเด็ก ซึ่งเด็กๆ ชอบที่จะอ่านวัสดุสิ่งตีพิมพ์ในห้องถิ่นที่พิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ การอ่านเรื่องสั้น (หนังสือนิยาย เรื่องราวของการผจญภัย) การให้คำแนะนำของผู้ปกครอง ครู และบรรณารักษ์ของโรงเรียน พร้อมกับสำนักพิมพ์ในห้องถิ่น มีบทบาทและช่วยส่งเสริมการพัฒนานิสัยการอ่านและสามารถแก้ไขปัญหาการอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการศึกษางานวิจัยต่างประเทศพบว่า การพัฒนานักเรียนที่มีปัญหาการอ่าน และการเขียนนั้น ครูควรเลือกใช้วิธีการสอนให้เหมาะสมกับตัวนักเรียน รวมทั้งบริบทของแต่ละ โรงเรียน การใช้สื่อ อุปกรณ์ในการจัดการเรียนรู้ก็มีส่วนสำคัญในการพัฒนานักเรียนด้านการอ่าน และการเขียน ภาครัฐเองก็มีส่วนช่วยในการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาศักยภาพบุคลากรและ การจัดบุคลากรให้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพครู ในการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ที่จะช่วยพัฒนาการอ่านและการเขียน ของนักเรียน ครูควรมีการพัฒนาด้านความรู้ในการจัดการเรียนรู้ ทักษะการจัดการเรียนรู้และ การเลือกใช้วิธีสอนอ่านและเขียนที่เหมาะสมกับบริบทและตรงตามความต้องการของนักเรียน โดยการศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การนิเทศภายใน และการนิเทศ แบบให้คำชี้แนะ หากนักเรียนมีความสามารถในการอ่านและการเขียน ย่อมทำให้นักเรียน สามารถพัฒนาตนเองได้ โดยครูจะต้องใช้กลวิธีต่างๆ ที่หลากหลายแตกต่างกันไปในการจัดการ เรียนรู้ หรืออาจใช้สื่อการเรียนรู้ต่างๆ เช่น การใช้แบบฝึก หนังสือนิทาน เป็นต้น ทั้งนี้ต้องให้ สอดคล้องกับจุดประสงค์เป็นสำคัญ จึงจะสามารถพัฒนาการอ่านและการเขียนของนักเรียน ให้อ่านออกเขียนได้ อย่างมีประสิทธิภาพ การวิจัยในครั้งนี้ต้องการพัฒนาศักยภาพครูในการ จัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ร่วมวิจัยทุกคนช่วยกันคิดและปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาการอ่านและการเขียนของนักเรียนให้ประสบ ความสำเร็จและเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี